

Verborgen Pad van Devotie

Verborgen Pad van Devotie

Conversaties over

ŚRĪLA VIŚVANĀTHA CAKRAVARTĪ ṬHĀKURA'S

Rāga-vartma-candrikā

*(Een straal maanlicht
op het Pad van Rāgānuga-bhakti)*

in associatie van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

VERBORGEN PAD VAN DEVOTIE

Oorspronkelijke titel: The Hidden Path of Devotion

Auteur: Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja, 1921

2011 Gaudiya Vedanta Publications – Delhi, India

Nederlandse titel: Verborgen Pad van Devotie

Nederlandse vertaling: 2019 Indira dasi

Schilderij Srila Visvanatha Cakravarti Thakura door Syamarani dasi en de foto van Sri Srimad Bhaktivedanta Svami Maharaja zijn courtoisie van © Bhaktivedanta Book Trust International, Inc., www.Krishna.com. Gebruikt met toestemming.

Schilderijen pp. 15 en 53: © Syamarani dasi. Gebruikt met toestemming.

Pentekeningen pp. 24, 56, 93, 148: Manjari dasi, Nandi-mukhi dasi, Visvambhara dasa, © Syamarani dasi. Gebruikt met toestemming.

Vector art: Freepik.com; VectorLady.com; Freevector.com

Pro Deo Uitgever Jaya Radhe: <https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

Email: banyantree@duck.com

Drukwerk: www.pumbo.nl

Papier: HVO biotop

Paperback: www.boekenbestellen.nl/boek/verborgen-pad

Alle Nederlandse titels van deze auteurs op één pagina:

www.boekenbestellen.nl – Zoekterm: BV Narayana Maharaja

Kosteloos Nederlandse titels in eBookformaten: jayaradhe.nl/boeken.html;

purebhakti.com/resources/ebooks-magazines/bhakti-books/dutch

Nederlandse vertalingen van de literaire nalatenschap van Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja worden als Nederlands cultureel erfgoed geconserveerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en het World Book Archive in Vrindavan.

Gaudiya Vedanta Filosofie; Caitanya; Vaisnavisme

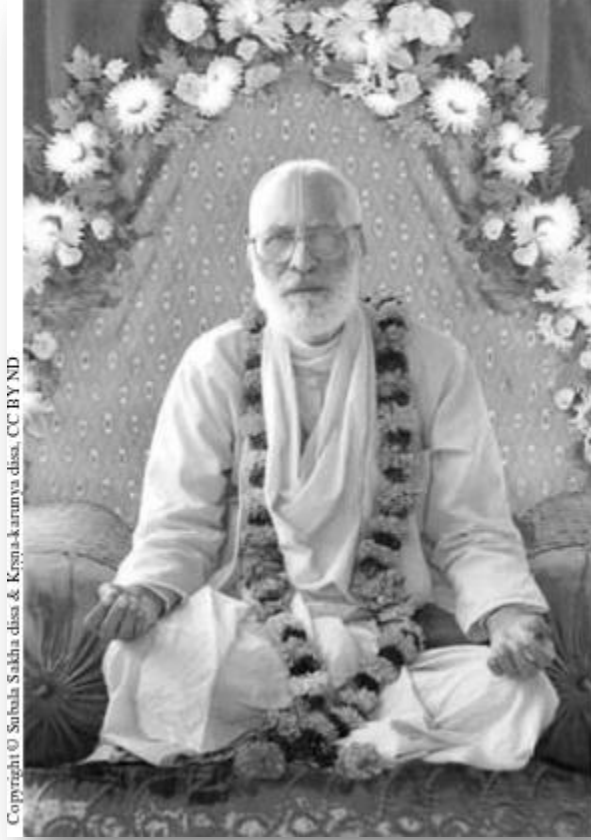
NUR: 718 Oosterse religies

COPYRIGHT 2019 © I.H.M. GOOSEN – ENKELE RECHTEN VOORBEHOUDEN

BEHALVE WAAR ANDERS VERMELD VALT ALLEEN DE TEKST (NIET OPMAAK, FOTO'S EN KUNST) IN DIT BOEK ONDER CREATIVE COMMONS NAAMSVERMELDING-GEENAFGELEIDWERKEN 4.0 INTERNATIONALE PUBLIEKE LICENTIE.

Overzicht licentie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.nl>

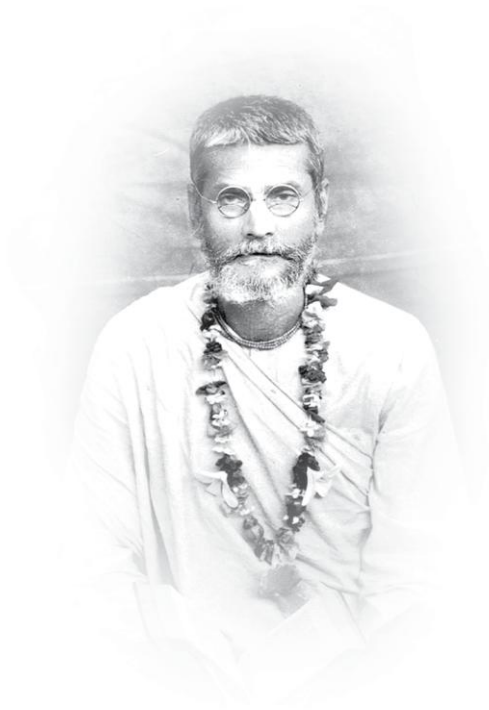
ŚRĪ ŚRĪMAD
BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD
BHAKTIVEDĀNTA VĀMANA MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD
BHAKTIVEDĀNTA SVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD
BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD
BHAKTISIDDHĀNTA SARASVATĪ GOSVĀMĪ PRABHUPADA

ŚRĪLA
VIŚVANĀTHA CAKRAVARTI ṬHĀKURA

Inhoud

Voorwoord

Schets van de achtergrond _____ i

Inleiding

Ontmoeting met de Allerhoogste Śrī Kṛṣṇa _____ xiii

Hoofdstuk Een

Binnentreden in Rāgānuga-bhakti _____ 1

Hoofdstuk Twee

Licht op het pad van Rāgatmikā-bhakti _____ 37

Hoofdstuk Drie

De vijf principes van Rāgānuga-bhakti _____ 77

Hoofdstuk Vier

Rijkdom of liefde? _____ 125

Epiloog

Bidden om dienstverlening _____ 169

Over de spreker

Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Mahārāja _____ 175

VOORWOORD

Schets van de achtergrond

DE ZESTIGER JAREN VAN DE VORIGE EEUW waren voor veel westerse jongeren een periode, waarin ze in een duistere wereld op zoek waren. Ze waren teleurgesteld door ouders, leraren, religieuze figuren en publieke leiders, teleurgesteld door het oorlogsbeleid van de regering, de mensenrechten en de doelstellingen van het leven. Veel van deze jongeren werden aangetrokken tot links politieke ideologiën.

Velen zochten naar verlichting zonder goed te weten, wat deze inhield. Ofschoon ze niet met de betekenis ervan op de hoogte waren en dachten, dat het ook promiscue zinnelijk plezier inhield, gingen ze op zoek naar liefde, vrede en spirituele expressievormen. Ze hingen nieuwe helden aan en zagen een vorm van leiderschap in volkszangers, die zich als

‘protestzanger’ presenteerden. Ze experimenteerden met hallucinogene drugs en andere geestverruimende middelen en wisten alleen, dat ze op zoek waren naar ‘iets nieuws’ – iets exotisch en niet-westers, iets transcendent. Bij hun poging om zichzelf en hun ware zelfbelang te onderzoeken vroegen ze zich af, “Wie ben ik? Wat doe ik in deze wereld? Waarom heb ik te lijden? Waarom heeft de rest van de wereld te lijden? Bestaat er echt een God? Zo ja, is Hij het alomtegenwoordige ‘Het’ dat in hoogste instantie ‘Niets’ is? Ben ik dat ‘Het’?”

East Village, een wijk in New York City met zijn uitgeleefde gothische architectuur, met zijn geschiedenis van beatnik intellectualisme en anti-racisme en waar de huurprijzen laag waren bleek in het budget te passen en werd als bestemming gekozen door degenen, die aan de kleinburgerlijke cultuur van Amerika wilden ontsnappen. De ontgoochelde jeugd van Noord-Amerika stroomde in East Village samen om naar psychedelische muurprojecties te kijken en naar rockmuziek te luisteren. Er bloeide een hippiecultuur op, die de ideeën van libertarianisme (indeterminisme), nucleair fatalisme, oosterse mystiek en burgerrechten omarmde.

Naarmate de maanden verstreken realiseerden veel van deze jongeren, dat aan de alternatieve cultuur iets ontbrak. De leiders van deze subcultuur vertelden hen, dat het industrieel militair complex de schuld was van de wereldproblemen. Maar deze leiders konden geen plausibele oplossingen bieden. De meest geprezen volkszanger, Bob Dylan, bezong hetgeen duidelijk was, “*The Times, They are A’ Changin’*”, waardoor de generatie van de ‘60er jaren ervan werd verzekerd, dat “*The*

Answers Are 'A Blowin' in The Wind'". Maar hijzelf, noch iemand anders kon die antwoorden uit de lucht pakken en ze voorleggen aan de generatie, die op zoek was naar verandering.

HET PLANTEN VAN HET ZAAD

De grote, zelfgerealiseerde geestelijk leermeester, Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja, kwam in 1965 uit India en stapte regelrecht in deze tegencultuur. Hij vestigde zich eerst in Manhattan en verhuisde later naar East Village. Daar heeft hij ervoor gekozen om op zeventigjarige leeftijd zijn eerste tempel voor Kṛṣṇa bewustzijn te bouwen en aan te vangen met zijn taak om het hart van de zoekers naar waarheid te injecteren met de tijdloze spirituele wijsheid van Oud-vedisch India. Hij zei tegen hen, "We zijn dit lichaam niet. We zijn een geestelijke ziel, een onderdeel van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Kṛṣṇa. Onze enige plicht en ons enige geluk ligt in het dienen van Hem."

Veel mensen zien godsdienst als onderdeel van de gevestigde geschiedenis en het is zeker waar, dat bepaalde religieuze bewegingen de loop der gebeurtenissen door de eeuwen heen hebben beïnvloed en hebben vormgegeven. In het geval van de beweging voor Kṛṣṇa bewustzijn heeft Kṛṣṇa, de hoogste stichter van godsdienst, sociale, economische en politieke situaties aangewend ten gunste van een zuiver goddelijk doel. Vedische leraren zeggen, dat niet de Vietnam Oorlog of de beweging voor burgerrechten hebben veroorzaakt, dat men-

sen op zoek gingen naar transcendentie. Integendeel, de tijd was rijp.

We lezen in de oude Veda's van India, dat de Allerhoogste Śrī Kṛṣṇa, de oorsprong van tijd, verschijnt ten tijde en op plaatsen, waar in de principes van zuiver leven discrepanties zijn binnengeslopen en waar non-religie en materialistische activiteiten zijn gaan overheersen. Hij verschijnt, wanneer het noodzakelijk wordt om de Aarde te verlichten van Haar last van bergen zondige activiteiten en om godsdienstige personen te bevrijden van de kringloop van geboorte, ouderdom, ziekte en dood. Hij komt, wanneer mensen gereed zijn om Hem te ontvangen. Toen Hij vijfduizend jaar geleden op Aarde verscheen, was de wereld overbelast met het militaire arsenaal van demonen, die zich als koningen presenteerden. Vlak vóór Zijn komst bevond de wereld zich in een staat van ontredde-ring.

Diezelfde Kṛṣṇa schilderde in Zijn gedaante van tijd – in-middels de jaren '60 – dit sociale milieu van experimenteren en sterke gevoelens van antipathie tegen de gevestigde orde. Een dergelijke atmosfeer voorzag in de perfecte entourage voor Zijn goddelijke boodschapper, Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja, die de taak op zich had genomen de voorgrond te schilderen – namelijk een omwenteling in het verdorven leven van mensen in een verkeerd gerichte civilisatie. Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja, die later in de hele wereld vermaard werd onder de naam Śrīla Prabhupāda, bood deze Amerikaanse jeugd, die zijn burgerrechten had verloren en ontevreden was, alles waarnaar ze verlangde en meer. Hij gaf

hen inspiratie voor het doel van het leven en toonde hen het pad om het te bereiken.

Nadat Śrīla Prabhupāda uit het gezicht van de sterfelijke wereld was verdwenen, heeft zijn boezemvriend, de oudste discipel en groot spiritueel opvolger, Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja, talloze lezingen gegeven, waarin hij de glorie en de missie van Prabhupāda heeft beschreven. Śrīla Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja, die overal in de wereld aan toegewijden bekend is als Śrīla Gurudeva, gaf nieuwe hoop aan duizenden aspiranten, die voorheen door Śrīla Prabhupāda waren aangeroerd en zich na zijn verdwijning geestelijk voelden verzwakken. Hij gaf richting aan degenen, die Śrīla Prabhupāda nooit persoonlijk hadden gekend maar wel bezielde waren geraakt door zijn vertalingen van de Oudvedische literatuur. Hij gaf ook nieuw leven aan de zielen, die Prabhupāda helemaal niet bewust hadden gekend maar zich temidden van de begoochelende strijd met Kṛṣṇa's sterk materiële natuur bevonden en die pas later met de glorie van Prabhupāda op de hoogte zouden komen.

Er volgen enkele passages uit conversaties met Śrīla Gurudeva, waarin hij een fractie weggeeft van zijn transcendente relatie met Śrīla Prabhupāda. De volgende uitspraak is uit zijn conversatie van 4 mei 2003.

Hij is mijn *sikṣā-guru* en de godbroeder van mijn geestelijk leermeester. Hij heeft *sannyāsa*, de wereldverzakende levensorde, van mijn geestelijk leermeester, Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja, aanvaard en ik heb dat ook gedaan, dus we zijn zowel godbroeders als zeer intieme vrienden.

Ik heb hem vanaf 1946 gekend en heb hem sindsdien gediend en gehoorzaamd.

Hij wilde me meenemen naar de westerse wereld, vooral naar New York, waar hij zijn predikwerk buiten India voor het eerst is begonnen. Hij verzocht me al zijn boeken naar hem te verzenden en dat heb ik gedaan. Ik heb naar hem ook Rādhā-Kṛṣṇa *murtis*, *mṛdaṅgas*, *karatālas* en zoveel soorten zoetigheid en andere toebehoren opgestuurd. Hij heeft me meer dan vierhonderd brieven gestuurd en zei me in één van die brieven in vertrouwen, dat wij een transcendente relatie hebben, die niet kan worden verbroken.

Hoe is hij naar de Verenigde Staten gegaan? Met Scindia Shipping Lines; niet met het vliegtuig, maar per boot over zee met slechts enkele boeken, zoals *Bhāgavad-gītā* en zijn vertaling van *Śrīmad-Bhāgavatam*. Hij kwam daar zonder een cent aan en ging eerst naar Boston en daarna naar New York. Hij ging daar met *karatālas* in een park zitten zingen en chantte met gesloten ogen, “Śrī Kṛṣṇa Caitanya, Prabhu Nityānanda, Śrī Advaita, Gadādhara, Śrīvāsādi Gaura-bhakta-vṛnda” en “Hare Kṛṣṇa Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa Hare Hare, Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma Hare Hare”.

Als hij zat te zingen, stroomden de tranen uit zijn ogen en smolt zijn hart van liefde voor Kṛṣṇa.

In dat park waren ook veel hippies, die alcohol dronken en tabak rookten en zich met onwettige activiteiten bezighielden. Ze kwamen naar hem toe en gingen om hem heen zitten en als hij begon te zingen, dansten ze rond en soms deelden ze hun fles wijn met hem. Na enige tijd heeft hij al die jongeren van hippies in ‘happies’ weten om te toveren en heeft hij hun leven compleet getransformeerd. Ze gingen mediteren en de Aller-

hoogste Persoonlijkheid Gods eren en op die manier werden ze helemaal gelukkig. In alle plaatsen, waar hij predikte, correspondeerde hij met mij.

In luttele jaren heeft hij vele Indiase geschriften vertaald en boeken geschreven en die boeken werden in alle belangrijke wereldtalen vertaald. Hij heeft gepredikt in berggebieden, op eilanden zoals Hawaïi, in bosgebieden zoals Śaraṅgati in Canada, in de woestijn en in allerlei landen in de wereld. Zijn stem weerklonk wijd en zijd en zijn boeken hebben talloze zielen geholpen om de waarheden van Kṛṣṇabewustzijn te realiseren. Hij heeft talloze predikcentra, boerderijen, beschermde koestallen en scholen gesticht.

De volgende passages zijn afkomstig uit een lezing door Śrīla Gurudeva van 10 november 1991.

Jullie Prabhupāda, mijn *sikṣā-guru*, is op dit moment niet in ons gezichtsveld, maar toch is hij aanwezig. Hij is overal aanwezig. Hoewel we niet de ogen hebben om te zien, is hij overal. Hij is *akhaṇḍa-guru-tattva*, een manifestatie van Nityānanda Prabhu, of Baladeva Prabhu.

Met zijn verdwijning heeft hij ons de gelegenheid gegeven om te weten, wie hij werkelijk is en met welk doel hij hier naartoe is gekomen. Hij schreef *Bhāgavad-gītā As It Is, Easy Journey to Other Planets*, een vertaling met commentaar op *Śrīmad-Bhāgavatam* en zoveel andere authentieke literatuur. Hij wilde meer doen, maar kreeg de kans niet, omdat jullie niet voldoende gekwalificeerd waren om alles, dat hij jullie had willen geven, te kunnen aanvaarden. Door zijn genade bevinden jullie je nu in een iets betere positie om hem te begrijpen.

Talloze leraren en predikers zijn naar het Westen gegaan, zoals de *māyāvādī* leraar, Svāmī Vivekānanda. Nu gaan zelfs

nog zoveel predikers naar westerse landen en andere delen van de wereld, maar ze kunnen niet datgene geven, dat jullie Prabhupāda heeft gegeven. Ze gebruiken oude, uitgekookte theorieën verpakt in nieuwe zakken, maar Prabhupāda heeft datgene gegeven, dat Śrī Caitanya Mahāprabhu Zelf aan deze wereld kwam geven.

Prabhupāda gebruikte zijn toverstokje en gaf concreet vorm aan de voorspelling, die eerder was gedaan door Śrīla Bhakti-vinoda Ṭhākura. Die voorspelling zien we nu uitkomen. Indiërs en westerlingen in de hele wereld scheren hun hoofd en dragen *śikhā* en *mālā* – en zowel toegewijde dames als heren chanten, “Hare Kṛṣṇa Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa Hare Hare, Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma Hare Hare”.

Prabhupāda’s openbare predikwerk bestond dikwijls uit algemene onderwerpen over Kṛṣṇabewustzijn en toch heeft hij in zijn boeken zoveel diepgaande kennis besproken. Door de bekwaamheid van zijn publieke gehoor in ogeschouw te nemen kon hij niet alles vertellen, dat hij had willen zeggen.

Jullie Śrīla Prabhupāda wilde dezelfde onderwerpen prediken, die ik in het Westen bespreek – alles, dat Śrīla Rūpa Gosvāmī in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* en andere boeken gaf; alles, dat was gegeven door Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī en alles, dat door andere vooraanstaande *ācāryas* in onze *guru-paramparā* was gegeven. Hij wilde over al deze onderwerpen in het Westen uitwijden, maar het was op dat moment niet geschikt om te doen. Hij heeft slechts twaalf jaar de tijd gehad.

*anarpita-carīm cirāt karuṇayāvatīrṇaḥ kalau
samarpayitum unnotjvala-rasām sva bhakti-śriyam*

*hariḥ puraṭa-sundara-dyuti-kadamba-sandīpitaḥ
sadā hṛdaya-kandare sphuratu vaḥ śaci-nandanah*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 1.4)

[Mag die Heer, die wordt gekend als de zoon van Śrīmatī Śaci-devī, Zich op transcendente wijze in de diepste kamers van jullie hart bevinden. Hij schittert met de uitstraling van gesmolten goud en is door Zijn grondeloze genade in het tijdperk van Kali verschenen om datgene te geven, dat in een lange tijd niet was gegeven – *mañjarī-bhāva*, dienstverlening aan Śrīmatī Rādhikā als Haar vertrouwelijke dienstmeisje.]

De betekenis van dit vers gaat zeer diep. Jullie Prabhupāda was gekomen om dezelfde gift te schenken als Mahāprabhu kwam brengen, maar hij moest eerst de grond van het land voorbereiden om het zaad erin te leggen. Hij gaf het zaad, maar hij moest tegelijkertijd zoveel tijd besteden aan het gezond maken van de grond. Hij onderwees, dat *bhakti* niet kan bestaan, waar de filosofie van *māyāvāda* aanwezig is (*māyāvāda*, het idee dat een onpersoonlijke God en het levend wesen in alle opzichten één zijn). Wat was zijn ambitie? Hij kwam alleen om Mahāprabhu's missie door te geven, zoals in het bovenstaande vers staat beschreven.

Wat is de betekenis van *unnotijvala-rasa*, zoals in dit vers staat genoemd? Het is *gopī-bhāva* (de overspelige liefde van de *vraja-gopīs*), niet *svakīya-bhāva* (echtelijke liefde) van Dvārakā. Caitanya Mahāprabhu en Svāmijī zijn niet gekomen om deze *unnotijvala-rasa* te geven. Caitanya Mahāprabhu is deze dingen komen proeven. Hij is niet gekomen om ze aan anderen weg te geven. Beiden zijn wel gekomen om *unnotijvala-rasām sva-bhakti śriyam* te geven. *Sva* betekent Rādhikā,

bhakti verwijst hier naar de *prema* van Rādhikā en *śriyam* wijst op dienstverlening aan Rādhikā.

Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja was een echte *sādhu*. Hij predikte in de hele wereld en heeft mij gestuurd om hetzelfde te doen. Toen hij ging vertrekken, heeft hij me verzocht aan zijn bed in Vṛndāvana te komen zitten. Toen ik hem daar zag, nam hij mijn handen in de zijne en begon vol liefde te huilen. Hij vroeg me zijn toegewijden te helpen. Hij vertelde me, dat hij zoveel toegewijden had verzameld, meer dan tienduizend, maar dat hij geen tijd meer had om hen op te leiden.

De volgende passage is van 8 september 2004.

Door de gratie van Śrī Śrī Rādhā-Dāmodara en Prabhupāda's Gurudeva, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura, en van Śrīla Rūpa Gosvāmī is hij naar het Westen gegaan, waar hij slechts in enkele jaren predikcentra en prachtige tempels heeft gevestigd. Door zijn genade is Śrī Jagannātha-deva verschenen en wordt in de meeste grote steden de jaarlijkse Ratha-yātrā gehouden. Het belangrijkste waren zijn vertalingen en meer dan honderd boeken, die in de meeste werelddalen werden vertaald en rijkelijk werden verspreid door zijn prachtige jonge leerlingen. In zijn laatste jaren heeft hij een wonder verricht. Midden in oceanen, in bossen en steden, op de toppen van bergen en praktisch overal is zijn glorie manifest.

Maar zijn ware glorie is het opnieuw grondvesten van dezelfde missie, die Śrīla Rūpa Gosvāmī had gevestigd en die afkomstig was van het hoogst eigen hart van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Alles, dat Prabhupāda zei, was afkomstig van Śrīla Rūpa Gosvāmī. Zijn missie zou het bestaan niet hebben gezien, als hij Śrī Rūpa er buiten zou hebben gehouden. Hij wilde juist alle vertrouwelijke onderwerpen openbaren, die door Śrīla

Rūpa Gosvāmī waren gegeven, maar hij bewaarde die waarheden voor zijn boeken. Hij had gezien, dat zijn leerlingen op dat moment een gebrek aan kwalificatie vertoonden en heeft die waarheden over het algemeen niet openlijk verkondigd. Deze dienstverlening heeft hij overgelaten aan zijn discipelen.

Śrīla Prabhupāda heeft die dienst vooral voorbehouden aan zijn zelfgerealiseerde leerlingen, wier hart was verzonken in de sublieme devotionele waarheden, die Śrīla Prabhupāda wilde grondvesten. Deze discipelen zouden deze waarheden op hun beurt aan andere leerlingen en volgelingen van Prabhupada onderwijzen alsmede aan de wereld als geheel.

BLOEMEN OP DE VOORGROND

In de vroege '90er jaren van de vorige eeuw gaf Śrīla Gurudeva honderden *darśanas* aan verscheidene oudere discipelen van Śrīla Prabhupāda.

In die paar jaar verzochten ze hem de Gauḍīya Vaiṣṇava literatuur met hen te bespreken, de essentie van alle Oudvedische literatuur, zoals *Jaiva-dharma* en *Śrīmad-Bhāgavatam* Canto Tien en in het bijzonder de hoofdstukken in Canto Tien genaamd *Rasa-līlā*, *Veṅṅu-gītā*, *Bhramāra-gīta* en *Gopī-gīta*. Ze wilden ook zijn discussies horen over de boeken, *Harināma-cintāmaṇī*, *Vilāpa-kusumāñjali* en *Rāga-vartma-candrikā*.

In 1991 heeft Śrīla Gurudeva vier discussies gevoerd over *Rāga-vartma-candrikā* geschreven door Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, die wordt beschouwd als de incarnatie van

Śrīla Rūpa Gosvāmī en die de missie van Rūpa Gosvāmī verder kwam verlichten.

Jaren later verzocht Śrīla Gurudeva om al zijn ochtendwandelingen en *darśanas* in boekdelen uit te geven en gaf aanwijzingen om samen daarmee ook de *darśanas* van begin 1990 uit te geven. Wij zijn dan ook verheugd en vereerd met de gelegenheid om deze conversaties over *Rāga-vartma-candrikā* onder de titel, *The Hidden Path of Devotion*, mede te delen. We bidden, dat u de diepe relevantie ervan in uw leven aantreft en dat u ons wilt vergeven voor mogelijke vergissingen in de presentatie.

De geluidsbestanden van deze *darśanas* zijn beschikbaar op www.purebhakti.tv. Daar kunt u onder de kop “Media Archive” een link vinden genaamd “Rāga-vartma-candrika”.

Als toevoeging aan deze conversaties over *Rāga-vartma-candrikā* zijn ook andere gesprekken getranscribeerd en in de vorm van boeken uitgegeven. Deze [Engelstalige] boeken, zoals *Gopī-gīta* en *Veṇu-gīta* kunnen kosteloos worden gedownload op www.purebhakti.com en ze kunnen worden besteld op www.bhaktistore.com.

Met aspiratie naar de dienst van Hari, Guru en Vaiṣṇava's,
De Redacteuren
Kārttika 2011

INLEIDING

Ontmoeting met de Allerhoogste Sri Kṛṣṇa

[De volgende conversaties met Śrīla Gurudeva, Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja, over Rāgavartma-candrikā zijn zeer indringend en confidentieel. Om onze gerespecteerde lezers voor te bereiden op het binnentreden van deze verheven arena presenteren we hier een van de lezingen van Śrīla Gurudeva, die deze sublieme materie op zorgvuldige wijze inleidt. Het navolgende gesprek werd gevoerd in Hong Kong op 2 juli 2006.]

WAT IS DE WARE BETEKENIS VAN YOGA? *YO*ga is een Sanskriet woord, dat betekent ‘twee dingen verbinden’ of ‘twee dingen aan elkaar voegen’. Als je twee stenen aan elkaar wilt zetten, zijn cement, water en andere substanties nodig om dat te doen. Op

dezelfde manier is ware *yoga* het proces van het verbinden van twee personen: de ene is de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods en de andere is iedere spirituele ziel.

Omdat we God zijn vergeten, lijden wij – de belichaamde zielen – in hevige mate. We zijn door allerlei verschillende levenssoorten heengegaan, zoals ezels, kamelen, honden en varkens en soms door die van halfgod. Door Zijn grondeloze genade heeft de Allerhoogste, Śrī Kṛṣṇa, ons nu de gelegenheid van een menselijke levensvorm gegeven. Maar deze levensvorm is zeer tijdelijk; we weten niet, wanneer we gaan sterven. We hebben verdriet, omdat we in de illusie van dit fysieke lichaam verkeren, dat bestaat uit een zak urine, ontlasting, bloed en andere ongewenste zaken. We denken, dat we dit lichaam zijn en doen moeite om het een plezier te doen. We proberen niet om onze ziel tevreden te stellen.

De gemakkelijkste manier om Kṛṣṇa te ontmoeten is door middel van *yoga*. We zijn Zijn onderdeeltjes, Zijn eeuwige dienaren. Het is ondenkbaar om Kṛṣṇa's dienaren te vergelijken met wereldse dienaren. Aangezien de dienstverlening aan Kṛṣṇa zeer liefdevol en mooi is – zoals die aan een vriend, een moeder, vader, zoon, of zoals de dienstverlening van de minnares aan haar grote liefde – zijn de eeuwige dienaren van Kṛṣṇa allemaal van nature zeer liefdevol.

Hetgeen tegenwoordig als *yoga* wordt onderwezen is louter lichaamsoefening. Zelfs na een leven lang of na duizenden levens te hebben geoefend worden we niet gelukkig. We zullen herhaaldelijk oud worden en op zekere dag dit lichaam moeten verlaten.

Hier gaan we het hebben over ware *yoga*, de hoogste connectie. Door middel van welk proces kunnen we de Allerhoogste Śrī Kṛṣṇa bereiken? Door middel van liefde en genegenheid genaamd *bhakti-yoga*. Door onze liefde aan Kṛṣṇa te geven kunnen we die geperfectioneerde staat bereiken, waarin we voor altijd gelukkig zijn.

Maar waaruit bestaat dat proces? Hoe kunnen we het stadium van *prema*, of zuivere liefde voor God, bereiken?

anyābhilāṣitā-sūnyam
jñāna-karmādy-anāvrtam
ānukūlyena kṛṣṇānu-
sīlanam bhaktir uttamā

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.1.11)

Uttama-bhakti of zuivere toegewijde dienst is het cultiveren van activiteiten, die uitsluitend zijn bedoeld om Śrī Kṛṣṇa een plezier te doen, met andere woorden, de ononderbroken stroom dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa uitgevoerd door middel van alle pogingen van lichaam, geest en spraak en door het uitdrukken van diverse spirituele sentimenten (*bhāvas*), die niet worden afgedekt door *jñāna* (kennis gericht op onpersoonlijke bevrijding) en *karma* (baatzuchtige activiteit) en die verstoken is van alle verlangens behalve de aspiratie om Śrī Kṛṣṇa gelukkig te maken.

Dit is de definitie van *uttama-bhakti* of zuivere toewijding. Met deze liefde en genegenheid voor God kunnen we Hem ontmoeten en dienen. In het geschrift staat, “*Parānuraktir īśvare* – diepe en sterke genegenheid voor Īśvara, de Allerhoogste Bestuurder Śrī Kṛṣṇa, is de enige transcendente religie van de ziel”.

*sa vai puṁsām paro dharmo
yato bhaktir adhokṣaje
ahaituky apratihātā
yayāt mā suprasīdati*

Śrīmad-Bhāgavatam (1.2.6)

De hoogste bezigheid (*dharmo*) voor de hele mensheid is liefdevolle toegewijde dienst aan de transcendente God verlenen. Om het zelf geheel tevreden te stellen moet de toegewijde dienst ongemotiveerd zijn en mag niet worden onderbroken.

Spontane liefde en genegenheid voor Kṛṣṇa is de transcendente en eeuwige religie van de ziel genaamd *parama-dharma*, hetgeen betekent ‘de transcendente en eeuwige religie van de ziel’. De leer van de huidige religies is niet de ware *dharmo*. Als deze religieuze leerstellingen zouden wijzen op toewijding aan Kṛṣṇa (*kṛṣṇa-bhakti*), zouden ze *dharmo* omarmen, maar de meeste aanhangers van religies, zoals christendom, islam en boeddhisme willen de transcendente gedaante van God niet erkennen. Ze zeggen, dat in Hem geen kwaliteiten aanwezig zijn.

Wat zou het voor zin hebben om God te aanvaarden, als Hij geen genade of eigenschappen zou hebben, alsof Hij zero zou zijn? Wij willen dergelijke ongegronde ideeën niet accepteren. Wij verlangen ernaar om zonder zelfzuchtige motieven alles, dat we doen, voor het plezier van Kṛṣṇa te doen. We worden geadviseerd om in overweging te nemen, “Wat ga ik doen – zal Kṛṣṇa dit een plezier doen, of niet? Zou mijn Gurudeva er blij mee zijn?” In *bhakti-yoga* maken we de overweging, “We voeren alleen die handelingen uit, welke hen een plezier doen en we wijzen alles ten sterkste af, dat ongunstig is

voor vooruitgang in *bhakti*.” Dit wordt *bhakti-yoga* genoemd, die ontkiemt in zijn kleinste fragment genaamd *śraddhā* (vertrouwen).

*ādau śraddhā tataḥ sādhu-
saṅgo ‘tha bhajana-kriyā
tato ‘nartha-nivṛtīḥ syāt
tato niṣṭhā rucis tataḥ*

*athāsaktis tato bhāvas
tataḥ premābhyudañcati
sādhakanām ayaṁ premṇaḥ
prādurbhāve bhavet kramaḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.4.15-16)

Aanvankelijk moet men vooraf een bestaand verlangen naar zelfrealisatie hebben. Dit leidt tot het stadium, waarin men tracht te associëren met personen, die spiritueel zijn ontwikkeld. In het volgende stadium wordt men door een verheven spiritueel leermeester ingewijd en onder zijn instructies begint de nieuwe toegewijde aan het proces van toegewijde dienst. Door het uitvoeren van toegewijde dienst onder leiding van de geestelijk leermeester wordt men vrij van alle materiële gehechtheid, vindt men stabiliteit in zelfrealisatie en krijgt men smaak voor het horen van vertellingen over de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Kṛṣṇa. Deze smaak leidt verder omhoog naar gehechtheid aan Kṛṣṇabewustzijn en wordt rijp in *bhāva*, het voorstadium van bovenzinnelijke liefde voor God. Ware liefde voor God wordt *prema* genoemd en is het hoogste geperfectioneerde stadium van het leven.

Wat is *śraddhā*? *Śraddhā* is het sterke vertrouwen in het volgende, “Als ik *kṛṣṇa-bhakti* uitvoer, heeft de vervulling van

alle andere ondernemingen in mijn leven automatisch plaats”. *Śraddhā* is de neiging om Kṛṣṇa te dienen, waarvan het uiterlijke symptoom een zeer sterk vertrouwen vertoont in de woorden van Kṛṣṇa, geschriften en *guru*. Hoe manifesteert *śraddhā* zich? Het ontwikkelt zich alleen in *sādhu-saṅga*, in het gezelschap van een *sādhu* – een authentieke *sādhu*, geen imitatie.

Sādhu-saṅga legt een platform van vertrouwen aan in de woorden van Kṛṣṇa, *guru* en Vaiṣṇava’s. De *sādhu* zal de candidaat voor *bhakti-yoga* aanzetten om de inwijdingen *harināma* en *dikṣā* te aanvaarden. De student selecteert vervolgens een bonafide *guru* en leert het proces van de uitvoering van *bhakti*.

Er zijn twee soorten *bhakti*: *vaidhī-bhakti* en *rāgānuga-bhakti*. *Vaidhī-bhakti-prema* (de ontwikkeling van liefde voor God verkregen door het vereren van Kṛṣṇa met ontzag en eerbied) leidt tot Vaikuṅṭha-dhāma (de woonplaats van Śrī Kṛṣṇa in Zijn weelderige stijl van Śrī Nārāyaṇa) en *rāgānuga-bhakti*¹ leidt de beoefenaar naar Kṛṣṇa-dhāma. Jullie zijn zeer fortuinlijk door in de lijn van Śrī Caitanya Mahāprabhu te komen. Door in Zijn lijn te volgen zal men op zekere dag in staat zijn om door middel van het lezen van *Śrī Caitanya-caritāmṛta*, *Śrīmad-Bhāgavatam* en de boeken van de Gosvāmī’s *rāgānuga-bhakti* te bereiken.

---

¹ *Rāgānuga-bhakti* volgt in het kielzog van de eeuwige metgezellen van Śrī Kṛṣṇa in Vraja, de *rāgātmikā* metgezellen, wier hart doordrenkt is van *rāga*, de onlesbare liefdevolle dorst naar Kṛṣṇa, die aanleiding geeft tot spontane en intense verzonkenheid.

Gurudeva onderwijst de vierenzestig processen van *bhakti*. Hiervan is het eerste proces dienstverlening aan Gurudeva – aan de wens van Gurudeva tegemoetkomen – en op die manier in staat worden gesteld om de processen zonder afwijken te volgen. Van de vierenzestig processen van *bhakti* zijn negen prominent,

śravaṇam kīrtanam viṣṇoḥ
smaraṇam pāda-sevanam
arcanam vandanam dāsyam
sakhyam ātma-nivedanam

Śrīmad-Bhāgavatam (7.5.23)

Horen en zingen over de transcendente heilige naam, gedaante, kwaliteiten, toebehoren en het spel van Śrī Viṣṇu of Kṛṣṇa, Hem herinneren, Gods lotusvoeten dienen, Hem eerbiedig vereren met zestien soorten toebehoren, Hem gebeden opzenden, Zijn dienaar worden, Hem als zijn beste vriend beschouwen en alles aan Hem overgeven (met andere woorden, Hem dienen met lichaam, geest en woord). Deze negen processen worden beschouwd als zuivere toegewijde dienst.

Van deze negen processen zijn vijf de belangrijkste.

sādhū-saṅga, nāma-kīrtana, bhāgavata-śravaṇa
mathurā-vāsa, śrī-mūrtira śraddhāya sevana

Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Madhya-līlā* 22.128)

Men dient te associëren met toegewijden, de heilige naam van Bhagavān te zingen, *Śrīmad-Bhāgavatam* te horen, in Mathurā-maṇḍala te wonen (waartoe Vṛndāvana behoort) en met vertrouwen en eerbied het Godsbeeld te vereren.

En van deze vijf onderdelen zijn drie de meest belangrijkste: *śravaṇam* (horen), *kīrtanam* (chanten) en *smaraṇam* (herinneren). En van deze drie is één het meest prominent - *kīrtana* van Kṛṣṇa's naam. Als je de naam van Śrī Kṛṣṇa herinnert en chant, krijg je vanzelf alle zegen en succes in het leven.

*harer nāma harer nāma
harer nāmaiva kevalam
kalau nāsty eva nāsty eva
nāsty eva gatir anyathā*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 17.21)

In dit tijdperk van ruzie en schijnheiligheid is de enige manier om te worden bevrijd het chanten van de heilige naam van God. Er is geen andere manier. Er is geen andere manier. Er is geen andere manier.

Als je deze processen volgt, zullen alle *anarthas* (gewoonten en gedachten die nadelig zijn voor *bhakti*) verdwijnen. Waaruit bestaan deze *anarthas*? De eerste is *nāma-aparādha* (overtreding tegen de heilige naam), waarvan tien soorten bestaan. Lever geen kritiek op Vaiṣṇava's en wees niet afgunstig op hen. Wees niet ongehoorzaam aan Gurudeva. Probeer hetgeen hij en andere Vaiṣṇava's onderwijzen totaal te volgen en aan jezelf eigen te maken. Wees bij het chanten van de heilige naam niet door slaap of gemakzucht afgeleid. Chant "Hare Kṛṣṇa Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa Hare Hare, Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma Hare Hare". Chant dagelijks de *dikṣā-mantras* van jouw Gurudeva en zorg, dat je de betekenis ervan kent.

Tot *anarthas* behoren *nāma-aparādha*, *sevā aparādha* (overtredingen bij de uitvoering van toegewijde praktijken) enzovoort. Als je dit regulerende principe volgt, zullen *anarthas* verminderen en geleidelijk verdwijnen, waarna *niṣṭhā* verschijnt. *Niṣṭhā* betekent standvastigheid van geest. De toegewijde, die is verankerd in *niṣṭhā*, zal vaststellen, “Ik mag sterven, maar ik kan het chanten van de heilige naam niet opgeven”. Śrīla Haridāsa Ṭhākura werd op tweeëntwintig marktplaatsen afgeranseld. Onder het slaan eisten de ongelovige volgelingen van de moslim regering, “Je moet Allah chanten! Hoda! Chant niet Hare Kṛṣṇa!” Maar hij bleef doorchanten, “Hare Kṛṣṇa Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa Hare Hare, Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma Hare Hare”. Op het laatst was hij praktisch een skelet – vol bloed met alleen nog huid hier en daar – en uiteindelijk gooiden ze hem in de Gaṅgā.

Śrīla Haridāsa Ṭhākura stapte later uit de Gaṅgā, alsof er niets was gebeurd en hij was nog steeds aan het chanten, “Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa”. Toen smeekten zijn procureurs bevreesd aan zijn lotusvoeten om een pardon. Haridāsa Ṭhākura was de personificatie van *niṣṭhā*.

Weten jullie iets over Śrī Prahlāda Mahārāja? Zijn vader folterde hem op diverse manieren en commandeerde, “Spreek de naam van Viṣṇu, mijn vijand, niet uit!” Maar Prahlāda heeft dat commando nooit gevolgd. Hij chantte constant “Kṛṣṇa, Kṛṣṇa, Kṛṣṇa”. Oh, zo moeten jullie ook zijn – heel sterk. Dan komt Kṛṣṇa’s genade naar jullie toe.

Na *niṣṭhā* komt *ruci* of spirituele smaak voor chanten, smaak voor het lezen van geschriften, voor koken voor Kṛṣṇa en smaak voor alle andere toegewijde praktijken. Er zijn twee

soorten *ruci*: *vastu-vaisista-apeksani* en *vastu-vaisista-anapeksani*.

Als *kīrtana* melodieus is met uitstekende instrumenten en mooie stemmen, luistert de toegewijde met smaak geïnspireerd door *vastu-vaisista-apeksani ruci*, terwijl hij een zanger met grote liefde en genegenheid, die niet melodieus zingt, niet kan waarden. Als Ṭhākuraḷi is gedecoreerd met gouden ornamenten en kleding, biedt die toegewijde zijn eerbetuigingen aan, maar als dezelfde Ṭhākuraḷi niet is gedecoreerd, loopt hij weg.

Als er geen behoefte is aan dergelijke uiterlijke overwegingen en als het niets uitmaakt, of een zanger al of niet een mooie stem heeft, en als alleen Kṛṣṇa Zelf van belang is, wordt die soort *ruci vastu-vaisista-anapeksani* genoemd. Ook al houdt de zanger geen toon, als hij wel over *śraddhā*, *niṣṭhā* en *ruci* beschikt, zal de toegewijde, die over die *ruci* beschikt, hem wel willen horen. Anderzijds, als de melodie weliswaar zoet (*rāga-ragina*) is, maar *bhakti* ontbreekt, zal deze toegewijde hem niet willen horen.

De tweede soort *ruci* leidt tot het volgende stadium van *bhakti* genaamd *āśakti*, hetgeen betekent ‘sterke gehechtheid aan het proces van *bhakti* en aan Śrī Kṛṣṇa Zelf’. Als men zich in *āśakti* bevindt, denkt men, “Zonder het chanten van de heilige naam zou ik geen moment kunnen leven”. Eerst verschijnt gehechtheid aan *bhajana* en later manifesteert het zich voor *bhajaniya*, het object van *bhajana*, Kṛṣṇa Zelf en Zijn metgezellen. Wanneer deze *āśakti* perfect wordt, verschijnt *rati* (een transcendente gemoedsstemming).

Voor geconditioneerde zielen is *rati* zeer moeilijk te bevatten.

śuddha-sattva-viśeṣātmā
prema-sūryāṁsu-sāmya-bhāk
rucibhiś citta-masṛṇya-
kṛd asau bhāva ucyate

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.3.1)

Als toegewijde dienst zich op het transcendente platform van zuivere goedheid bevindt, lijkt deze op een straal zonlicht van liefde voor Kṛṣṇa. In die situatie maakt de toegewijde dienst het hart met verscheidene smaken zacht. Dit wordt *bhāva* of spirituele emotie genoemd.

Rati of *bhāva* bevindt zich op het platform van *śuddha-sattva*, dat zich boven de geaardheden van de materiële natuur bevindt en ook daardoor moeilijk te begrijpen is. Als men *bhaja* uitvoert en alle gehechtheden heeft achtergelaten – vrouw, kinderen, huis, rijkdom, reputatie en alle andere eigendommen – en *rati* (*śuddha-sattva*) is desondanks niet verschenen, is het stadium van die persoon zeer kritiek; dan bestaat er nog een kans, dat hij kan vallen. Ik zal de betekenis van *śuddha-sattva* op een gemakkelijke manier uiteenzetten.

Er zijn twee soorten metgezellen van Śrī Kṛṣṇa: *rāgātmikā* en *rāgānuga*. Moeder Yaśodā, Nanda Bābā, Subala, Śrīdāma en de *gopīs* zijn *rāgātmikā*, eeuwige metgezellen in Goloka Vṛndāvana-dhāma en degenen, die hen volgen, zijn *rāgānuga*. Als een *rāgānuga-bhakta sādḥaka* (een beoefenaar van *rāgānuga-bhakti*) diep is verzonken in gedachten aan de metgezellen van Kṛṣṇa, zoals Moeder Yaśodā, Nanda Bābā, een koeherdersvriend (*sakhā*), of Kṛṣṇa's meest geliefde *gopīs*, wordt

de stemming van die *sādhaka rāgānuga* genoemd en het stadium van zijn *bhakti* wordt *śuddha-sattva* genoemd. Dit is een zeer hoog stadium; zuivere *bhakti* is niet gewoon.

Na *rati* verschijnt *prema* in het hart. In dit verband zal ik in het kort een verhaal vertellen.

Śrī Kṛṣṇa is de Allerhoogste Godheid. Hij is totaal onafhankelijk. Hij is van niets afhankelijk. Hij kan doen wat Hij wil. Toch heeft Moeder Yaśodā die machtige Kṛṣṇa met een koord vastgebonden, waarbij Kṛṣṇa begon te huilen. Ofschoon Hij de Allerhoogste is, begon Hij te huilen, toen Moeder Yaśodā tegen Hem zei, “Ik ga jou straf geven”. Was dat huilen imitatie? Zeker niet. Hij heeft het gevoel, dat Hij geen moment kan blijven leven, als Moeder Yaśodā niet van Hem houdt en Hem geen dienst verleent. Aanvankelijk dreigde ze Hem een pak slaag te geven, maar in plaats daarvan heeft ze Hem op de een of andere manier aan een grote vijzel weten vast te binden. Eigenlijk bond ze Hem vast met haar liefde en genegenheid.

Dit wordt *prema* of zuivere liefde genoemd. Als je met Kṛṣṇa volkomen verbonden wilt worden, ontwikkel dan eerst spontane liefde voor Hem.

HOOFDSTUK EEN

Binnentreden in Rāganuga-bhakti

SAMAL-KṚṢṆA MAHĀRĀJA: U ZEI, DAT U VANDAAG ging spreken over *Rāga-vartma-candrikā*. U zei, dat u een samenvatting zou geven.

Śrīla Gurudeva: Voordat we met deze *Śrī Rāga-vartma-candrikā* beginnen, bid ik eerst aan mijn Gurudeva, Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja, dan aan Śrīla Rūpa Gosvāmī en Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en daarna aan de auteur, Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura.

In deze *Rāga-vartma-candrikā* vertelt Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura ons, wat hij van de *anurāga* van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa heeft gerealiseerd, Hun telkens gloednieuwe gevoel van intense gehechtheid aan elkaar. *Anurāga* is het stadium van *prema*, dat vlak vóór *mahābhāva* verschijnt. In *prema*

komt *sneha*, dan *māna*, *praṇaya*, *rāga* en dan *anurāga* [ZIE EINDNOOT 1].

Nadat hij ons mededeelt, dat hij dit allemaal door de genade van Śrī Caitanya Mahāprabhu en Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft gerealiseerd, zegt hij, “Ik schrijf iets voor degenen – voor die ontzettend fortuinlijke personen – die gretig zijn naar deze *rāga* [ZIE EINDNOOT 2], maar het pad om het te bereiken niet kunnen vinden. Dit boek is hun leidraad – een manestraal (*candrikā*) om het pad (*vartma*) te verlichten, dat leidt naar de liefdevolle toewijding, waarover de inwoners van Goloka Vṛndāvana (*rāga*) beschikken. Dit pad is in de wereld praktisch onbekend.”

Op *amāvasyā-rātri*, de nacht van de donkere maan, wanneer de maan niet zichtbaar is, is de nacht zo donker. Er ligt een zeer nauw pad, maar het blijft in de duisternis ongezien. Als de maan zichtbaar zou zijn, zou hij zijn lichtstralen verspreiden om het pad te verlichten. Dit boek is de *candrikā* of de manestraal, die zijn licht werpt op het pad van *rāga* of spontane liefdevolle toewijding. Daarom is het boek *Rāga-vartma-candrikā* genoemd geworden.

We moeten weten, dat dit pad zeer smal is en alleen is bedoeld voor enkele zeldzame, hooggekwalificeerde personen; het is niet voor iedereen. Ofschoon Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura het advies geeft, dat ongekwalificeerde personen dit boek niet moeten lezen, is er in feite geen wereldse kwalificatie vereist om het te kunnen lezen en dit pad te volgen. De enige kwalificatie is *lobha* of transcendente gretigheid.

In *Bhāgavad-gītā* staat, “*Api cet sudarācāro bhajate mām ananya-bhāk*”. Iemand kan vol zitten met *anarthas* of ongewenste gewoonten en gedachten, maar als hij met een *rāgānuga-bhakta* associeert en onder leiding van die zuivere toegewijde Canto Tien van *Śrīmad-Bhāgavatam* leest, kan hij worden aangetrokken en een diepe gretigheid krijgen naar dezelfde transcendente stemming als die van de Vrajavāsī’s. Hij kan worden aangetrokken tot *sakhya-rasa*, vriendschap met Kṛṣṇa; *vātsalya-rasa*, ouderlijke liefde voor Kṛṣṇa; of *mādhurya-rasa*, een relatie met Kṛṣṇa als geliefde. Door eenvoudig met vertrouwen de beschrijvingen over de gemoedsgesteldheden van de *gopīs* of van Kṛṣṇa’s vader en moeder, of van Kṛṣṇa’s vrienden uit *Śrīmad-Bhāgavatam* te horen kan een hunkering worden ontwikkeld om de gevoelens, die zij hebben, in het eigen hart te ervaren.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura beschrijft in *Rāgavartma-candrikā* echter geen *sakhya-* en *vātsalya-bhāvas*; hij presenteert alleen de gevoelens van de *gopīs*. Om de *bhāva* van de *gopīs* te krijgen dient men van een *rāgānuga-bhakta* vooral de onderdelen van Canto Tien te horen, die handelen over hun relatie met Kṛṣṇa, namelijk *Gopī-gīta*, *Yugala-gīta*, *Bhramara-gīta*, *Praṇaya-gīta* en *Veṇu-gīta*.

Iemand met voldoende *saṁskāras*, indrukken in het hart uit voorgaande levens, waarin hij of zij de juiste associatie heeft genomen, zal gretigheid kunnen ontwikkelen en *gopī-bhāva* kunnen bereiken door *sāstra* te lezen, zonder dat hij acht hoeft te slaan op de logica van *sāstra* om overtuigd te raken. Voor een dergelijk persoon is deze verhandeling een mane-

straal, waarmee hij het pad van *rāgānuga-bhakti* kan ontdekken.

De auteur legt eerst uit, dat er twee soorten *śraddhā* of vertrouwen zijn – *vaidhī* en *rāgānuga* – die uitmonden in twee soorten *bhakti*, namelijk *vaidhī-bhakti* en *rāgānuga-bhakti*. Beide soorten *śraddhā* worden bereikt door middel van associatie van gekwalificeerde Vaiṣṇava's.

Vaidhī-bhakti wordt aangedreven door angst. Het wordt ingeleid door de sommaties van *sāstra*, die iedereen instructie geven om *bhakti* aan Kṛṣṇa uit te voeren als enige manier om niet in de hel te belanden. Men kan zich uit angst met *vaidhī-bhakti* bezighouden of men kan worden overtuigd door de verordening van *sāstra*, welke is gebaseerd op *yukti*, redenering. *Śāstra* heeft bijvoorbeeld het volgende gelast.

*sa vai puṁsām paro dharmo yato bhaktir adhoksaje
ahaituky apratihātā yayātmā suprasīdati*

Śrīmad-Bhāgavatam (1.2.6)

Het hoogste tijdverdrijf voor de hele mensheid is zuivere *bhakti* – *bhakti* uitgevoerd om de bovenzinnelijke Śrī Adhokṣaja, Kṛṣṇa, met alle ondernemingen van lichaam, geest en ziel een plezier te doen. Dergelijke *uttamā-bhakti* (hoogste devotie) wordt zonder enig persoonlijk verlangen en zonder onderbreking uitgevoerd. Op die manier kan men zijn ziel ten volle tevreden stellen.

Als mensen dergelijke instructies te horen krijgen, gaan velen *vaidhī-bhakti* uitvoeren.

Bhakti, die uitsluitend is gebaseerd op ware gretigheid om in het voetspoor van de *gopīs* te volgen, wordt *rāgānuga-bhakti* genoemd. Dergelijke gretigheid wordt gegenereerd bij

het horen over het spel van Kṛṣṇa en de *gopīs* beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam*, door het lezen van de boeken van de Gosvāmī's en vooral door in de associatie van *rāgānuga-bhaktas* te blijven. Zonder de associatie van *rāgānuga-bhaktas*, kan het spel van Kṛṣṇa en de *gopīs* niet op de juiste wijze worden begrepen.

Wat is de aard van deze gretigheid? Hoe kunnen we weten, of onze gretigheid al of niet authentiek is? Als een *sādhaka*, of spirituele beoefenaar van *rasika rāgānuga*, van Vaiṣṇava's over het zoete spel van Kṛṣṇa hoort, vooral over Zijn vermaak met de *gopīs* – hetzij uit *Śrīmad-Bhāgavatam*, *Kṛṣṇa-karṇāmṛta*, *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi*, *Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* of ieder ander gerelateerd boek – wordt deze *citta-vṛtti* (dit hart) zeer gretig naar de gemoedsgesteldheden van Kṛṣṇa's persoonlijke metgezellen. Dan raakt hij geabsorbeerd in Śrī Kṛṣṇa's gedaante, eigenschappen en tijdverdrijf.

Kennen jullie de betekenis van *citta-vṛtti*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Spiritueel... innerlijk... Hoe heet dat? Innerlijk...

Śrīla Gurudeva: Ik wil dat woord.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Bewustzijn? Innerlijk bewustzijn?

Śrīla Gurudeva: In deze context verwijst *citta-vṛtti* naar verstand of hart. Als onze *citta-vṛtti* er gretig naar verlangt om te zijn, zoals Kṛṣṇa's eeuwige metgezellen zijn, om dezelfde gevoelens te hebben als die eeuwige metgezellen, bevindt die conditie van het hart zich in de ware of natuurlijke staat – in tegenstelling tot de opgelegde wereldse *citta-vṛtti* van materiële absorbering. In dit stadium is de toegewijde niet geïnteres-

seerd in een onderzoek naar de verordeningen van *sāstra*. Hij wil alleen de stemming krijgen, die hij in zijn *āśraya-gopī* ziet, in de *gopī* naar wier gevoel hij authentieke gretigheid heeft ontwikkeld. Snappen jullie dat? Kunnen jullie de betekenis van *lobha* of zuivere gretigheid uiteenzetten?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het is, wanneer iemand de beschrijvingen over Rādhā en Kṛṣṇa van *Śrīmad-Bhāgavatam* hoort en dan denkt aan de gevoelens, die de *gopīs* voor Kṛṣṇa hebben.

Śrīla Gurudeva: Kun je zeggen, wat hij wil?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hij wil hetzelfde gevoel hebben, dat zij hebben.

Śrīla Gurudeva: Ja, maar je hebt één ding weggelaten. Dege-
nen met *lobha* worden niet gereguleerd door de verordeningen of bindingen van *sāstra*. Dergelijke verordeningen worden met rust gelaten.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Regels en regulerende principes zijn daar niet?

Śrīla Gurudeva: Er is totaal geen behoefte aan regels en regulerende principes van *sāstra*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Anders is het *vaidi*?

Śrīla Gurudeva: Bijvoorbeeld, iemand ziet een paar *rasa-gullas* of *rābaḍī* (Indiase zoete confecties). Of hij nu wel of geen geld heeft om die zoetigheid te kopen, hij kan er op slag gretigheid voor ontwikkelen en denken, “Deze dingen zijn lekker!” Ongeacht het stadium, waarin iemand zich kan be-

vinden, als hij oprecht bij zichzelf beraadslaagt, “Oh, de gevoelens van de *gopīs* zijn erg smaakvol en zeer esthetisch. Ik moet dat op de een of andere manier ook zien te krijgen” heeft dergelijke gretigheid geen bindingen en houdt geen rekening met de restricties van *sāstra*. Als we oordelen, dat we niet gekwalificeerd zijn en als we denken, dat hetgeen we willen hebben voor ons te hoog verheven is, is dit een teken, dat we niet gretig zijn. Snappen jullie dat?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Legt u dat uit, alstublieft.

Śrīla Gurudeva: Als ik een *rasagulla* wil hebben, maar ik denk, “Ik heb geen cent op zak, dus ik kan hem niet kopen”, betekent het, dat ik niet over grote gretigheid beschik. Iemand die gretig is overweegt, “Op de een of andere manier, hoe dan ook...”

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Bedel, leen of steel.

Śrīla Gurudeva: Zo iemand denkt niet na over zijn kwalificatie of diskwalificatie. Hij neemt niet in overweging of hij al of niet in staat is over deze *bhakti* te beschikken. Hij denkt eenvoudig, “Ik moet dit hebben!” Dit is ware gretigheid. Begrijp je dat? Zijn gevoel moet worden overweldigd door de gedaante, de eigenschappen en het tijdverdrijf van Kṛṣṇa. Dan kan hij worden beschouwd als iemand, die echt gretig is.

Een *sādhaka*, die over dergelijke gretigheid beschikt, kan peinen, “Ik heb van *rasika* Vaiṣṇava’s gehoord, hoe Lalitā, Viśākhā, Citrā, Rūpa Mañjarī en andere metgezellen Kṛṣṇa diensten leveren en ik wil dienen, zoals zij dat doen.” Hij staat niet stil bij de vraag, of hij gekwalificeerd is om deze *samajā-tīya-bhāva* of het identieke gevoel, waarnaar hij aspiraties

heeft, ook te krijgen en hij zit niet te wachten op een logisch argument, dat hem moet overtuigen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Argument betekent ‘redenering’?

Śrīla Gurudeva: Gretigheid is niet afhankelijk van redenering. Als het nodig is te redeneren, is er geen gretigheid aanwezig.

Dan de volgende overweging. Als men eenmaal deze gretigheid heeft ontwikkeld, hoe moet men dan zijn gewenste resultaat bereiken? Het komt in de associatie van *rasika rāgānuga* Vaiṣṇava’s. In hun associatie leest men boeken, zoals *Śrī Ujjvala-nīlamanī*, *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, *Vraja-rīti-cintāmaṇi*, *Kṛṣṇa-karṇāmṛta*, *Rādhā-rasa-sudhā-nidhi*, *Gīta-govinda* van Śrīla Jayadeva Gosvāmī, de boeken van Śrī Kavi-karṇapūra en al onze Gosvāmī’s en vooral *Rāga-vartma-candrikā*. Men leest al deze werken en komt tot de slotsom, “Hoe kan ik op de een of andere gemakkelijke manier – hoe dan ook – dat gevoel krijgen? Wat is de gemakkelijkste manier om het te krijgen?” Dit moet de vraag zijn.

Al onze *ācāryas*, inclusief Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura en Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura, hebben voor ons op een praktische manier vastgelegd, hoe zij het zelf hebben bereikt en hoe de *sādhana-siddhā-gopīs* het hebben bereikt. Hun boeken zijn authentieke *sāstra*. Men gaat hun methoden in dergelijke *sāstras* onderzoeken en neemt het proces over, dat daarin wordt besproken, want zonder *sāstra* te volgen, zonder de richtlijnen van Śrīla Rūpa Gosvāmī te volgen, wordt men een *sahajiyā* [ZIE EINDNOOT 3] ofwel een atheïst.

Iemand die gretig is, beoordeelt nooit zijn kwalificatie; dit is het kernpunt. En toch neemt hij graag assistentie van deze

boeken. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura is niet persoonlijk aanwezig, maar hij is via zijn boeken aanwezig.

Het is belangrijk te weten, dat deze gretigheid niet afkomstig is uit persoonlijke inspanning. Het komt alleen door de gratie van Kṛṣṇa Zelf en door de gratie van een *rāgānuga-bhakta*. Zonder hun genade kan het niet worden verkregen.

Bhakta-kṛpā of de genade van Vaiṣṇava's bestaat in twee soorten: *prāktana* (uit voorgaande levens) en *ādhunika* (uit het huidige leven). *Prāktana* verwijst naar genade afkomstig uit het uitvoeren van *bhakti* in voorgaande levens en in het huidige leven. Als iemand met *saṁskāras* (effecten van toegewijde activiteiten uit voorgaande levens en uit dit leven) de genade van een Vaiṣṇava ontvangt, zal hij gemakkelijk en snel in *bhakti* vooruitgang maken. Misschien hoeft hij in dit leven zelfs niet opnieuw *dikṣā* te aanvaarden, zoals in het geval van enkelen van onze Gosvāmī's. Of hij maakt juist snel vooruitgang, nadat hij wel *dikṣā* heeft genomen.

Śrīla Haridāsa Ṭhākura, Śrī Svarūpa Dāmodara en Śrī Rāmānanda Rāya hebben ons niets verteld over hun *guru-paramparā*; ze kregen de associatie van Śrī Caitanya Mahāprabhu en hebben daarmee hun gewenste doel bereikt. Dit is een voorbeeld van genade door *pūrva-saṁskāra*, indrukken verzameld in voorgaande levens.¹ Begrijpen jullie dat? Ik ga jullie testen.

---

¹ Deze transcendente persoonlijkheden zijn eeuwige metgezellen van Śrī Caitanya Mahāprabhu, ze zijn geen geconditioneerde zielen en zijn daarom niet afhankelijk van *saṁskāras* uit het verleden. Wanneer ze in deze wereld verschijnen, geven ze ons niettemin met hun gedrag een voorbeeld.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Goed.

Śrīla Gurudeva: Kennen jullie de betekenis van *saṁskāra*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Verzamelde vrome verworvenheden, zuiveringen en reformatorische processen.

Śrīla Gurudeva: Ik zal het onderwerp van *saṁskāras* bespreken, dus probeer de betekenis ervan te onthouden.

Als men niet beschikt over *saṁskāras* uit voorgaande levens, maar op de een of andere manier gretig is geworden naar de grondeloze genade van een gekwalificeerde *guru* of Vaiṣṇava, wordt dit *ādhunika-kṛpā* genoemd. Een dergelijk persoon ontvangt *dikṣā* van een *rāgānuga* Vaiṣṇava *guru*. Of als hij *dikṣā* heeft gekregen, voordat hij gretigheid had ontwikkeld, zal hij een *rāgānuga* Vaiṣṇava als zijn *sikṣā-guru* aanvaarden. Hij kan zowel zijn *sikṣā-* als zijn *dikṣā-guru* met gelijkwaardige toewijding dienen. In enkele gevallen kan hij de *sikṣā-guru* nader komen dan zijn *anuṣṭhāna-dikṣā-guru* (de *guru*, die de initiatie-*mantras* geeft volgens *pañcarātrika-vidhi*) zoals Śrī Śyāmānanda Prabhu, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī hebben gedaan.

Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī heeft *dikṣā* gekregen van Yadunandana Ācārya en daarna heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu hem onder handen van Śrī Svarūpa Dāmodara gegeven. Toen Raghunātha dāsa later naar Vṛndāvana ging, kreeg hij de associatie van Śrīla Sanātana Gosvāmī en vooral van Śrīla Rūpa Gosvāmī. Uiteindelijk bad hij tot Śrīla Rūpa Gosvāmī om de vervulling van het verlangen naar zijn gekoesterde dienstverlening, zoals is beschreven in zijn *Vilāpa-kusumāñjali*.

Ook Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī heeft de naam van zijn *dikṣā-guru* niet geopenbaard; misschien kreeg hij van hem zijn devotionele gedachten niet. Hij erkende daarentegen Rūpa en Raghunātha, want hij heeft al zijn gevoelens en stemmingen van hen gekregen. Aan het eind van ieder hoofdstuk van zijn *Śrī Caitanya-caritāmṛta* bad hij het volgende.

*śrī-rūpa-raghunātha-pade yāra āśa
caitanya-caritāmṛta kahe kṛṣṇadāsa*

Biddend aan de lotusvoeten van Śrī Rūpa en Śrī Raghunātha verlang ik constant naar hun genade, ik, Kṛṣṇadāsa volgend in hun voetspoor, documenteer *Śrī Caitanya-caritāmṛta*.

Waarom bidt Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī tot Śrīla Rūpa Gosvāmī? Śrī Svarūpa Dāmodara is Lalitā-devī en staat daarvoor hoger op de ladder dan Rūpa Gosvāmī, die Rūpa Mañjarī is. Raghunātha dāsa bidt alleen aan Rūpa Gosvāmī. Waarom? Omdat hij geen *nāyikā* (geliefde heldin) van Kṛṣṇa wil zijn, zoals Lalitā en Viśākhā.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hij wil in *mañjarī-bhāva* zijn?

Śrīla Gurudeva: Alleen *mañjarī-bhāva*.

Wat is een *mañjarī*? We hebben gehoord van lotus *mañjarīs* en mango *mañjarīs*. Veel boomklimmers en goede bloemen hebben in feite *mañjarīs*. De *mañjarī* verschijnt eerst en daarna de bloem. Als een honingbij op de bloem gaat zitten en hij drinkt de nectar, rillen de overgelukkige *mañjarīs*.

Zo komt Kṛṣṇa-bij Śrīmatī Rādhikā, Zij werpt Hem een zijdelingse blik toe en de twee houden Zich bezig met liefdevol spel en vermaak (*prema-vilāsa*). Hoewel die ‘honingbij’ niet op de *mañjarī* zit, huivert de *mañjarī* en ervaart, dat de ho-

ningbij bij haar zit. Datgene, dat de ‘bloem’ ervaart, manifesteert zich in de *mañjarī* en daarom hoeft de honingbij niet specifiek naar de *mañjarī* te gaan. Ze ervaart alles automatisch mee, dat door de bloem wordt ervaren. Als de honingbij de bloem kust, ervaart de *mañjarī*, die dit ziet gebeuren, “De honingbij heeft mij gekust”.

De *mañjarī* proeft in feite nog iets speciaals, dat zelfs de bloem zelf niet proeft en dat gebeurt om dezelfde reden, als waarom de bloem zelf niet huivert, zoals de *mañjarī* wel huivert. En zo ervaren de dienstmeisjes van Śrīmatī Rādhikā plezier in hun functie als Haar dienstbode, maar dit plezier is hetgeen, dat Zijzelf niet ervaart. Dat plezier wordt *bhāva-ullāsa rati* genoemd [ZIE EINDNOOT 4].

Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī wilde een *mañjarī* zijn, geen ‘bloem’. Met andere woorden, hij wilde geen *sakhī-bhāva* hebben, de stemming van de vriendinnen van Śrīmatī Rādhikā, zoals Lalitā en Viśākhā, die een rechtstreekse liefdesrelatie met Śrī Kṛṣṇa hebben.

Hierin ligt de specialiteit van de *mañjarīs*. In onze *sampradāya* wil niemand *sakhī* van Śrī Rādhā zijn; ze willen alleen Haar *kiñkarī* zijn. Begrijp je volkomen wat ik zeg? Ken je de betekenis van het woord *kiñkarī*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dienares.

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Dienstmaagd.

Śrīla Gurudeva: Er bestaat in het Engels geen equivalent voor het woord *kiñkarī*. Het is een prachtig Sanskriet woord, dat iets heel zachts, iets geurends en iets heel liefs overbrengt.

We kunnen deze onderwerpen niet leren door eenvoudig boeken te lezen. Geen boek kan jou deze waarheden ophelderen evenals onze discussie in deze conversatie niet. Door met mij op deze manier te discussiëren kun je meer krijgen dan hetgeen je ooit kunt bereiken door alleen boeken te lezen.

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Deze waarheden worden alleen door realisatie geopenbaard.

Śrīla Gurudeva: Ik zeg niet, dat ik een of andere realisatie heb, maar ik heb Gods genade en de genade van mijn Gurudeva.

In het eerste vers van *Vilāpa-kusumāñjali* zegt Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, dat hij op de lippen van Rūpa Mañjarī een teken ziet staan, terwijl de echtgenoot van Rūpa Mañjarī weg van huis is. Waar komt dat teken vandaan? Het is niet zo, dat Kṛṣṇa Rūpa Mañjarī heeft gekust. Hij heeft Śrīmatī Rādhikā gekust en daarom heeft Rādhikā dat teken op Haar lippen staan; maar het teken manifesteert zich ook rechtstreeks op de lippen van Rūpa Mañjarī.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Daarover heb ik u vragen gesteld in Bombay.

Śrīla Gurudeva: De tekenen op het gezicht en het lichaam van Śrīmatī Rādhikā komen niet naar Lalitā en Viśākhā, maar ze komen allemaal naar de *mañjarīs*. Wij zijn volgelingen van Rūpa Gosvāmī, die Rūpa Mañjarī is.

Ik denk, dat jullie deze lessen voor de rest van jullie leven niet meer kunnen vergeten.

Iemand kan louter *anuṣṭhaniki* of formele *dikṣā* hebben genomen en denken, “Al die anderen hebben *dikṣā* genomen, dus ik moet het ook maar doen.” Hij heeft de heilige draad gekregen, *kānti-mālā* (halskralen) enzovoort tijdens een vuuroffer, maar hem zijn geen instructies gegeven over de innerlijke gemoedsgesteldheid van *dikṣā*. Deze innerlijke gemoedsgesteldheid van *dikṣā* is hetgeen, dat ware *dikṣā* behelst.

Dikṣā komt geleidelijk, niet in een ogenblik. Het ontvangen van *dikṣā* is een proces over een langere periode. Indien men het voordeel heeft over *saṁskāra* uit voorgaande levens te beschikken, zal men *dikṣā* gemakkelijk aanvaarden en zal het proces snel worden voltooid, maar zonder voorgaande *saṁskāras* zal het proces in traag tempo verlopen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Tenzij men associatie krijgt van *rāgā-nuga* Vaiṣṇava's.

Śrīla Gurudeva: De discipel moet ook gekwalificeerd worden. Als de discipel niet over voldoende *saṁskāras* beschikt, is hij niet in staat om deze waarheden op de juiste wijze te ontvangen van zijn *dikṣā-guru*, die weliswaar zeer gekwalificeerd kan zijn, maar niet voldoende tijd heeft om hem in deze onderwerpen op te leiden. Later, wanneer gretigheid voorbestemd is snel te verschijnen, zal die leerling niet van *guru* veranderen, maar hij zal een *sikṣā-guru* aanvaarden. Soms geeft de leerling de voorkeur aan zijn *sikṣā-guru*, of aan beiden in gelijke mate volgens hun kwalificatie. Hij zal geleidelijk over al deze onderwerpen te horen krijgen.

Als de *dikṣā-guru* aanwezig is, krijgt de leerling al deze dingen van hem. Of zijn *gurudeva* geeft hem blijmoedig de op

dracht de rest van een andere, hoger gekwalificeerde persoon te horen, zoals in het geval van de leerlingen, Śrī Śyāmānanda Prabhu, Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura en Śrī Śrīnivāsa Aca-rya.

ŚRĪ RŪPA MAÑJARĪ

Zoals ik eerder zei, als iemand gretig is vanwege zijn voorgaande levens of vanwege zijn *saṁskāras* uit het huidige leven, gaat hij eerst de *sāstra* onderzoeken door te lezen en erover te horen, vooral de *sāstras* of commentaren geschreven door Śrīla Rūpa Gosvāmī en zijn volgelingen, de *rūpānuga* Vaiṣṇava's.

Wat is de werkelijke betekenis van *rūpānuga*? Rūpa Gosvami heeft in zijn boeken in *taṭastha-bhāva* de diverse *rasas* beschreven. Kennen jullie de betekenis van *taṭastha*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Marginaal?

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Neutraal.

Śrīla Gurudeva: Hij heeft in een neutrale positie over de *rasas* geschreven – *sānta*, *dāsyā*, *sakhya*, *vātsalya* en *mādhurya*. Iemand, die gretig is naar een van deze smaken is een *rāgānuga-bhakta* maar niet noodzakelijkerwijs een *rūpānuga*.

Wat is *rūpānuga*? Zelfs als men *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* volgt, kan men een *rāgānuga* zijn, maar hoeft men geen *rūpānuga* te zijn. Men is *rūpānuga*, wanneer men in het bijzonder de manier volgt, waarop Śrīla Rūpa Gosvāmī Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa innerlijk – als Śrī Rūpa Mañjarī – dient, en diep op de kwaliteiten van de *bhāva* mediteert, waarover Rūpa Mañjarī beschikt in haar dienstverlening aan Hen.

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Alle *rūpānuga-bhaktas* zijn *rāgānuga*, maar niet alle *rāgānugas* zijn *rūpānugas*.

Śrīla Gurudeva: De *sādhaka* gaat in alle *sāstras* zoeken naar de manier, waarop deze gevoelens worden verkregen. Hij hoort van een *rūpānuga Vaiṣṇava*, dat hij *Śrīmad-Bhāgavatam*, *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi*, *Kṛṣṇa-karṇāmṛta*, *Rādhā-rasa-sudhā-nidhi*, *Gīta-govinda* van Jayadeva Gosvāmī en de boeken van Caṇḍīdāsa, Vidyāpati en anderen, zoals hij, moet lezen.

De *rūpānuga Vaiṣṇava* zal hem ook zeggen om alleen die *bhāva* te zoeken, waar zijn gretigheid naar uitgaat. Hij kent

alle *rasas*, maar hij dient alleen één gemoedsgesteldheid, de stemming van zijn *sthāyī-bhāva* (zijn permanente, constitutionele relatie met Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa) te ontwikkelen. De *sthāyī-bhāva* manifesteert zich alleen, wanneer *prema* is bereikt, maar de gretigheid naar die *sthāyī-bhāva* ontwaakt reeds eerder. Ware gretigheid, die niet in dit leven of in enig toekomstig leven verandert, wordt *gāḍha-saṁskāra* genoemd [ZIE EINDNOOT 5]. Als men over ware gretigheid, zoals die van Śrīla Rūpa Gosvāmī, beschikt, verandert die gretigheid in geen enkel leven in een bepaalde andere *sthāyī-bhāva*.

Sanaka, Sananda, Sanātana en Sanat Kumāra hebben hun *sthāyī-bhāva* in *sānta-rasa*. Toch weten ze de hele *Śrīmad-Bhāgavatam* na te vertellen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hoe kan dat? Ik herinner me, dat ik u die vraag eerder heb gesteld.

Śrīla Gurudeva: Ze kunnen dat doen in een neutrale positie. Ze weten alles van de verschillende *rasas*, maar ze hebben geen rechtstreekse ervaringen met de hogere *rasas*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En Śukadeva Gosvāmī?

Śrīla Gurudeva: Śukadeva Gosvāmī heeft wel bepaalde rechtstreekse ervaring, want hij is de *śuka* of papegaai van Śrīmatī Rādhikā. Daardoor beschikt hij over een *sthāyī-bhāva* van Vraja.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: U zei zojuist een zeer belangrijk ding over Śukadeva Gosvāmī.

Śrīla Gurudeva: Als de papegaai van Śrīmatī Rādhikā zit hij op de takken van *tamāla* en *kadamba*-bomen. Hij kijkt naar

het vertrouwelijke spel van Rādhikā en Kṛṣṇa en wordt zeer, zeer verheugd. Toch kan hij niet dienen, zoals Rūpa Mañjarī.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hij zit alles te bekijken. Welke soort *bhāva* heeft hij dan?

Śrīla Gurudeva: In *sāstra* wordt gezegd, dat hij zich in *sānta-rasa* bevindt.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Omdat hij neutraal is?

Śrīla Gurudeva: Maar hij is in Vraja en er is geen *sānta-bhāva* in Vraja. Ze zullen moeten beoordelen, welke *rasa* hij eigenlijk heeft. Wanneer Śrī Śrī Rādhikā en Kṛṣṇa 's morgens nog liggen te slapen, zegt Śuka [de naam van Śukadeva Gosvāmī in de gedaante van Rādhikā's papegaai] zoveel dingen om Hen te wekken.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dat klinkt niet als *sānta-bhāva*.

Śrīla Gurudeva: Inderdaad, het is geen *sānta-bhāva*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hij moet alles hebben.

Śrīla Gurudeva: Ja, we zullen al deze waarheden in ogen-schouw moeten nemen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Waarom wordt gezegd, dat hij *sānta-bhāva* heeft?

Śrīla Gurudeva: Dat is voor de *sānta-rasa bhaktas*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dus u zegt, dat het uiterlijk schijnt, alsof...

Śrīla Gurudeva: Maar...

Tamal-kr̥ṣṇa Mahārāja: Maar dat is het eigenlijk niet.

Śrīla Gurudeva: De koeien van Vraja hebben *vātsalya-bhāva*, dus Śuka kan zich niet in *sānta-rasa* bevinden.

Om te illustreren hoe men het proces voor het bereiken van de vrucht van zijn authentieke gretigheid kan onderzoeken heeft Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura het voorbeeld gegeven van een man, die gulzig melk wil drinken. Als hij melk ziet, wil het het proeven, dus hij ondergaat het proces om het te krijgen. Hij kan iemand vragen, die melk drinkt, hoe die persoon eraan is gekomen. Nadat hij hem om inlichtingen heeft gevraagd, gaat hij een koe kopen en zorgt, dat de koe een kalf heeft, want zonder kalf kan de koe geen melk geven. Dan neemt hij de koe en het kalf mee naar huis, waar hij water of ghee op de uier van de koe aanbrengt en het kalf laat drinken. Nadat het kalf genoeg melk heeft gedronken, wast de man de uier van de koe en gaat haar dan melken. Vervolgens zet hij de melk op het vuur om het te koken. Als hij die gekookte melk gezoet wil hebben, voegt hij suiker toe en voor extra smaak doet hij er rozenwater, *kewra*², kamfer enzovoort bij.

En hoewel een *sādhaka* met oprechte gretigheid de redenering van *sāstra* niet nodig heeft om van de uitvoering van *bhakti* overtuigd te raken, bestudeert hij niettemin die *sāstra*, omdat deze hem een ingang biedt naar het proces, dat hij nodig heeft om zijn doel te bereiken.

---

² *Kewra* is een extract gedistilleerd uit de *pandanus* bloem, dat in de Indiase keuken wordt gebruikt om dranken en nagerechten op smaak te brengen.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt ons, dat ook iemand met ware gretigheid de procedures van *vaidhī-bhakti* volgt. Zijn *bhakti* is echter geen *vaidhī-bhakti*, maar *rāgānuga-bhakti*. Hij houdt zich bezig met de negen onderdelen van *bhakti*, namelijk *śravaṇam*, *kīrtanam*, *viṣṇoḥ smaraṇam*, *pāda-sevanam* enzovoort.

Hij zal vanaf het begin met zorg *guru-caranāśrayā* uitvoeren door zijn toevlucht tot de lotusvoeten van *śrī guru* te nemen en hem vol vertrouwen in *viśrambha-bhāva* dienen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is *viśrambha-bhāva*?

Śrīla Gurudeva: Deze *bhāva* impliceert het opgeven van angst. Angst veroorzaakt door het gevoel van ontzag en eerbied is niet aanwezig. De leerling dient zijn *guru* als een boezemvriend zonder te denken, “Ik ben laag en hij is hoog”. Hij voelt veeleer, “Hij is de mijne en ik ben de zijne”.

De analogie wordt gegeven van een jonge zoon, die zijn vader boven hem ziet zitten en niet langer op de grond wil blijven zitten. Hij springt meteen op schoot bij zijn vader. Hij klopt zijn vader op de schouder, aait over zijn gezicht, raakt zijn arm aan of houdt zijn hand vast en dient hem met grote liefde.

Iemand, die met ware gretigheid is gekwalificeerd en zelfs een grotere liefde koestert dan die jonge zoon, dient zijn *gurudeva*, van wie hij de waarheden, die hij kon bevatten, heeft verzameld en van wie hij de gemoedsgesteldheden heeft ontvangen, waarover hij nu beschikt. Deze vorm van intieme dienstverlening is essentieel.

Guru-caranāśrayā betekent ‘toevlucht nemen tot een zelf-gerealiseerde *guru*’ en is het eerste onderdeel van vierenzestig onderdelen van toegewijde dienst. Door vervolgens de instructies van het tweede onderdeel te volgen aanvaardt men *dikṣā* inwijding van hem. *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* somt de vierenzestig onderdelen van toegewijde dienst op, waarvan de eerste vijf in relatie tot *guru* staan.

Op het pad van gereguleerde toegewijde dienst moet men de volgende vijf onderdelen in acht nemen: (1) aanvaarden van een bonafide geestelijk leermeester; (2) initiatie van hem aanvaarden; (3) hem dienen; (4) instructies van hem krijgen en relevante vragen stellen om toegewijde dienst te leren uitvoeren; en (5) volgen in het voetspoor van de voorgaande *ācāryas* en de richtlijnen volgen, die de geestelijk leermeester geeft.

De *rāgānuga-bhakta* volgt dezelfde procedure, maar zijn gevoel is veranderd van hetgeen in *vaidhī-bhakti* wordt aangetroffen. De *vaidhī-bhakti* leerling zit lager en bidt met gevouwen handen aan zijn *gurudeva*, “*Gurudeva*, geef u me alstublieft een opdracht. Welke dienst moet ik verlenen?” Zodra de leerling dan een opdracht krijgt, voert hij hem als een dienaar uit. Iemand daarentegen met oprechte gretigheid dient met het gevoel, dat ik eerder heb beschreven: zonder angst en zonder gevoel van onderscheid. Hij is tot de slotsom gekomen, “Ik ben de zijne en hij is de mijne.”

Alle onderdelen van *vaidhī-bhakti* worden gevolgd door de *rāgānuga Vaiṣṇava*, maar...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is het verschil?

Śrīla Gurudeva: Alleen het gevoel is anders. Als men de praktijk van *vaidhī* afwijst, kan men *rāgānuga* niet binnengaan; zijn gretigheid zal worden onderbroken. Dus hij zal moeten volgen.

Śrīmad-Bhāgavatam zegt, dat Bhagavān naar iemand toekomt in de gedaanten van zowel *caitya-guru* als *dikṣā-guru*, als de persoon werkelijk gretig is en het proces van *rāgānuga-bhakti* wil volgen. In dit verband moeten we weten, dat *guru akhaṇḍa-tattva* (het complete onverdeelde principe van *guru*) is, een manifestatie van Nityānanda Prabhu, Baladeva Prabhu. Omdat *gurudeva* alles geeft, dat Nityānanda Prabhu en Baladeva Prabhu zijn komen geven en omdat al zijn instructies van Hen afkomstig zijn, wordt hij beschouwd als Hun manifestatie.

*teṣāṁ satata-yuktānām
bhajatām prīti-pūrvakam
dadāmi buddhi-yogaṁ taṁ
yena mām upayānti te*

Bhāgavad-gītā (10.10)

Aan degenen, die op liefdevolle wijze *bhajana* uitvoeren en naar Mijn eeuwige associatie verlangen, schenk Ik die transcendente kennis, waarmee ze tot Mij kunnen komen.

Aan iemand, die zich aan Kṛṣṇa overgeeft en over ware gretigheid beschikt, openbaart God alles in zijn hart als *caitya-guru*, mits hij een zuiver hart heeft en over voldoende *saṁskāras* beschikt. Kṛṣṇa zegt in *Bhāgavad-gītā*, “Ik geef hem de wijsheid om Mijn *bhakti* te krijgen”. Hij geeft het niet openlijk; Hij geeft het in het hart. Hij begunstigt Zijn toegewijde

met een *sphūrti* (innerlijk visioen), inspireert hem van binnen uit en manifesteert persoonlijk alle *siddhāntas* in zijn hart. Hij geeft in de gedaante van de *dikṣā-guru* of *sikṣā-guru* ook van buitenaf instructies.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Zegt u, Hij dicteert in het hart?

Śrīla Gurudeva: Ja. Hij dicteert in het hart. Zeker.

Mensen zullen zien, dat deze toegewijde geen *guru* heeft en zullen zich afvragen, “Kent hij deze waarheden?” Hier is het antwoord: Kṛṣṇa dicteert alles – Hij manifesteert Zich – van binnenuit, ongeacht of iemand anders dat ziet, of niet.

Dit heb ikzelf wel eens gerealiseerd. Ik voel iets in mezelf. Ik kan een bepaald feit al of niet hebben gezien of over hebben horen spreken en toch komen soms hele mooie dingen mijn hart binnen. Misschien hebben jullie ook die ervaring gehad. Jullie hebben die ervaring zeker gehad, want iemand, die zijn *gurudeva* dient, krijgt dergelijke realisaties. Zelfs al is *gurudeva* niet in ons gezichtsveld aanwezig, hij zal al deze waarheden toch manifesteren.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura begint met ons de drie kern-*ślokas* uit *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.294-96) te geven, die door realisatie ervan toegang geven tot het pad van *rāgānuga-bhakti*. De eerste *śloka* is als volgt.

*kṛṣṇaṁ smaran janaṁ cāsyā, preṣṭhaṁ nija-samīhitam
tat-tat-kathā-rataś cāsau, kuryād vāsaṁ vraje sadā*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.294)

In herinnering aan Kṛṣṇa en Zijn dierbare metgezellen, die we willen volgen, waarbij we geheel zijn verzonken in discussie

over hun spel en vermaak, dient men altijd in Vraja te wonen.
Als dit niet mogelijk is, kan men daar mentaal aanwezig zijn.

De tweede *śloka* is als volgt.

*sevā sādḥaka-rūpeṇa, siddhā-rūpeṇa cātra hi
tad-bhāva-lipsunā kāryā, vraja-lokānusārataḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.295)

Op het pad van *rāgānuga* dient men altijd Kṛṣṇa's intieme metgezellen en hun dierbare volgelingen te volgen en constant

in hun dienstverlening geabsorbeerd te blijven. Dit dient te worden gedaan in de *sādhaka-rūpa* (het externe, materiële lichaam in de huidige conditie) en tevens in *siddhā-rūpa* (het innerlijk geperfectioneerde spirituele lichaam, dat geschikt is om aan Śrī Kṛṣṇa het type dienst te verlenen, waar het hart gretig naar verlangt). Men moet gretig zijn naar de *bhāva* of het specifiek liefdevolle gevoel van Kṛṣṇa's metgezellen in Vraja, die men wil volgen.

En de derde *śloka* is als volgt.

*śravaṇotkīrtanādīni vaidha-bhakty-uditāni tu
yāny aṅgāni ca tāny atra vijñeyāni manīṣibhiḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.296)

In *vaidhī-bhakti* praktiseert men de onderdelen van *bhakti*, zoals *śravaṇa*, *kīrtana* enzovoort naar gelang zijn kwalificatie. Zo is voor *rāgānuga-bhakti* door geleerden, die goed zijn belezen in de principes van *bhakti*, geadviseerd geworden om deze praktijken te volgen.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura geeft daarna één voor één commentaar op iedere *śloka* en dit onderwerp is diepgaand. Laten we de eerste *śloka* bespreken.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Waar staat deze *śloka*? Welk deel van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* is het?

Śrīla Gurudeva: Je kunt het vinden aan het eind van de *pūrva-vibhāga* (Eastern Division). *Kṛṣṇam smaran* betekent 'Kṛṣṇa herinneren'. *Janam cāsya preṣṭham nija-samīhitam* wijst op het herinneren van Zijn *preṣṭha*, Zijn dierbare metgezellen. Deze metgezellen kunnen zich ook in *dāsya-rasa*, *sakhya-rasa*

of *vātsalya-rasa* bevinden, maar Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura bespreekt vooral degenen in *mādhurya-rasa*.

Iemand, die de gretigheid heeft ontwikkeld om het gevoel van de *gopīs* te krijgen, herinnert zich Kṛṣṇa, wanneer Hij in Sevā-kuñja of Vamśivata is. Hij heeft een prachtige glimlach op Zijn gezicht en Hij heeft een hele mooie fluit aan Zijn lippen gezet. Zijn rusteloze ogen zoeken als die van een hert hier en daar de omgeving af. Als Hij de *gopīs* ziet aankomen, wordt Hij overgelukkig en op dat moment heeft Hij geen beheersing meer over Zijn lichaam en geest. Hij is God Zelf en toch vergeet Hij op dat moment alles. Hij weet niet, wat Hij aan het doen is, of zelfs niet hoe Hij eruit ziet. Hij staat in Zijn *tribhaṅga-lalita* (drievoudig gebogen) houding, uitzonderlijk mooi.

Er zijn daar duizenden en duizenden *gopīs* aanwezig, maar Hij zoekt uit Zijn ooghoeken naar één bepaalde *gopī* – en Zij blijft achter. Dan ziet Hij Haar in de verte aankomen. Wie is die *gopī*? Ze is Śrī Rādhā. De *rāgānuga-sādhaka* mediteert op Kṛṣṇa's verschijning van dat moment.

Dit is *smaraṇam*, het herinneren van Kṛṣṇa met al deze details en het appreciëren van Zijn vele virtuositeiten. In *Jaivadharmā* lezen we over de kwaliteiten van Kiśora-kṛṣṇa, Kṛṣṇa in Zijn verschijning als tiener in *śṛṅgāra-rasa* (*mādhurya-rasa*). De eigenschappen van Kṛṣṇa in *sakhya-rasa* zijn niet dezelfde als de eigenschappen, die Hij heeft, wanneer Hij bij de *gopīs* is, en Zijn eigenschappen zijn weer anders, wanneer Hij bij Nanda en Yaśodā is. Zijn eigenschappen zijn in iedere *rasa* verschillend.

Herinner je Kṛṣṇa, die beschikt over alle kwaliteiten, waarmee Hij is getooid in *mādhurya-bhāva*. Herinner Hem met de *gopīs*, als Hij vals speelt in het gokspel met hen en hoe zij Hem op hun beurt om de tuin leiden door Zijn fluit te ontvreemden. Denk aan Kṛṣṇa en Zijn *priyā-jana*, Zijn meest dierbare metgezellen.

Wat zijn de manieren, de kwaliteiten en het karakter van de *gopīs* en vooral die van Śrīmatī Rādhārāṇī? Wat zijn de activiteiten van juist die *gopī*, die we gretig willen volgen? Die *gopī* is niet Rādhikā, Lalitā of Viśākhā; die *gopī* is Rūpa Mañjarī. We hebben een zeer scherpe interesse in haar activiteiten, want we willen haar gemoedsgesteldheid overnemen. Als Śrīmatī Rādhikā blij is, wordt ook Rūpa Mañjarī zo blij. Śrī Rūpa Mañjarī voert talloze diensten uit, zoals water brengen in een gouden pot en soms heel langzaam en zachtjes koeling geven met een *cāmara*...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Masseren?

Śrīla Gurudeva: Ja, als ze ziet, dat Śrī Śrī Rādhā en Kṛṣṇa erg vermoeid zijn, verleent ze Hen overeenkomstige diensten. We willen die *mañjarī* nauwkeurig bekijken om te zien, wat ze doet en hoe ze haar dienstverlening uitvoert.

De methode om dat spel en die dienstverlening binnen te gaan is gebaseerd op ononderbroken herinnering. *Janamī cā-sya* betekent zich alle *gopīs* herinneren en vooral die *gopī*, in wie ik geïnteresseerd ben om haar te volgen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Daarop mediteren?

Śrīla Gurudeva: Dit is de methode voor *rāgānuga-sādhana-bhajana*. *Tat-tat-kathā-rataś cāsau* verwijst naar de *sikṣā-guru*,

de *premi-guru* of *rāgānuga-guru* van wie we alles te horen krijgen. Hij gaat met ons spreken over de manieren, waarop de *sakhīs* Kṛṣṇa diensten verlenen en vooral de dienstverlening van Rūpa Mañjarī en onze *guru* in de gedaante van een *sakhī*. Men dient over hun spel en vermaak met Kṛṣṇa te spreken, zoals ik soms met jullie discussieer.

Een dergelijke toegewijde woont altijd in Vṛndāvana. Als hij geen kans krijgt om fysiek in Vṛndāvana te zijn, zal hij er zeker mentaal moeten wonen. Zonder in Vṛndāvana te wonen, kan men die soort liefde niet ontwikkelen.

Deze drie beoefeningen zijn essentieel: *kṛṣṇa-smaraṇa* – Kṛṣṇa herinneren met Zijn meest dierbare metgezellen; *tat-tat-kathā-rataś cāsau* – constant over hun spel en vermaak converseren en *kuryād vāsaṁ vraje sadā* – altijd in Vṛndāvana wonen (op zijn minst mentaal) in plaatsen, zoals Sevā-kuñja, Saṅketa en Yāvaṭa. En als je er de kwalificatie voor hebt, kun je 's middags naar Rādhā-kuṇḍa gaan. Daar kun je de hele dag met Rādhikā doorbrengen samen met de *gopī*, van wie je de overtuiging hebt haar te moeten volgen.

Dit is alles voor vandaag. Misschien kan ik de twee volgende *ślokas* in de volgende drie dagen afronden.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Gaat u nog drie dagen spreken?

Śrīla Gurudeva: Als ik de uiteenzettingen over de volgende paar dagen uitstrijk, zijn jullie in staat er iets van te begrijpen. Als ik het met haast zou doen, zouden deze discussies niet zo vruchtbaar voor jullie zijn.

[Vraag in Bengaals]

Śrīla Gurudeva: Haar vraag is als volgt, “Als iemand mentaal in Vṛndāvana wil wonen, komt zijn lichaam er dan niet achteraan?” Het antwoord is, dat zijn lichaam het verstand automatisch volgt en naar Vṛndāvana gaat, als dat de enige wens is.

Als die persoon niet zo gekwalificeerd is, gaat hij zich bezighouden met andere plichten en denkt, “Deze andere taak moet worden gedaan. Dit werk moet worden gedaan. Bovendien heeft de plek, waar ik woon, zoveel faciliteiten.” Dus dat type persoon, die ver weg zit, denkt weliswaar over wonen in Vṛndāvana, maar krijgt slechts weinig voordeel.

Degenen, zoals Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, denken op deze manier, “Als ik niet hier in mijn huis ben, mag iedereen het afbranden. En wat gaat er met mijn ouders gebeuren, mijn kinderen en mijn vrouw, als ik naar Vṛndāvana ga? Ik zou niet weten, hoe ze hun leven gaan leiden; of ze problemen krijgen en of het goed met hen gaat. Dit valt niet langer onder mijn verantwoording.”

Anderzijds kan een beginnende leerling zeggen, “Oh, mijn Gurudeva heeft me gezegd te gaan prediken, dus dat moet ik doen. Dit is mijn plicht, dus ik hoef niet te mediteren op Vṛndāvana.” Als onze gretigheid tot volle bloei komt, vergeten we de hele rest. In dat stadium staat ons geen andere verplichting meer in de weg.

Een dergelijk zuivere toegewijde wordt door de hele wereld gezien als *guru*. Zelfs nu volgen we bijvoorbeeld Rūpa Gosvāmī en Raghunātha dāsa Gosvāmī als onze *gurus*. Wat zijn we aan het prediken? We prediken alleen hun woorden en de woorden van onze Gurudeva.

Als anderen horen, dat de woorden van Tamāla-kṛṣṇa Mahārāja en Girirāja Mahārāja werkelijk de woorden zijn van Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja – als ze horen, dat jouw woorden in overeenstemming zijn met *guru* en *guru-paramparā* – zijn ze gedwongen al jouw instructies te aanvaarden. Op dat moment kan jouw predikwerk en andere *sevā* geen kwaad meer doen; dat is echt prediken. Ik weet echter niet, hoeveel levens het jou kost om naar dat stadium te komen.

Op zekere dag zal jij jouw huidige predikwerk moeten achterlaten en gekwalificeerd worden om naar Goloka Vṛndāvana te gaan, waar niet wordt gepredikt, waar alleen diensten worden verleend. En dan van daaruit kun je evenals de manier, waarop Śrīla Rūpa Gosvāmī met Śrī Caitanya Mahāprabhu naar deze wereld is meegekomen, hier ook weer terugkeren om met jouw geestelijk leermeester te gaan prediken.

[EINDNOTEN]

Noot 1

- (1) *sneha* – genegenheid.
- (2) *māna* – het stadium van *prema*, waarin *sneha* een gejubel bereikt en op die manier maakt, dat men de lieflijkheid van de geliefde in telkens nieuwe variaties ervaart, en wanneer de *nāyikā* (geliefde heldin) uiterlijk gedrag ver-

toont, dat uit jaloerse liefde overgaat in transcendente woede en verontwaardiging.

- (3) *praṇaya* – het geïntensiveerde stadium van *prema*, waarin *māna* trekken vertoont van ongeremde intimiteit genaamd *viśrambha* of vertrouwelijkheid zonder enige beperking of formaliteit. Deze vertrouwelijkheid leidt tot de overweging, dat het eigen leven, verstand, intelligentie, lichaam en eigendommen in alle opzichten één zijn met het leven, het verstand, de intelligentie en het lichaam van de geliefde.
- (4) *rāga* – (a) een geïntensiveerd stadium van *prema*, waarin een onlesbare liefdevolle dorst (*premamayī-trṣṇa*) naar het object van genegenheid, Kṛṣṇa, aanleiding geeft tot spontane en intense verzonkenheid in Hem in een mate, waarin men in afwezigheid van de gelegenheid om Hem een plezier te doen op het punt staat zijn leven op te geven; (b) wanneer *praṇaya* in het hart wordt ervaren als immens plezier. Als de kans bestaat om Kṛṣṇa te ontmoeten door een of andere ellende te ondergaan, wordt die ellende een bron van geluk. En wanneer geluk geen gelegenheid geeft Hem te ontmoeten, wordt dat geluk een bron van verdriet.
- (5) *anurāga* – een geïntensiveerd stadium van *prema*, zoals omschreven in *Śrī Ujjvala-nīlamanī* (14.146), “Ofschoon men de geliefde regelmatig ontmoet en goed met de geliefde op de hoogte is, veroorzaakt het telkens nieuwe gevoel van intense gehechtheid, dat de geliefde ieder moment als nieuw wordt ervaren, alsof men met die persoon nooit eerder een ervaring heeft gehad.”

- (6) *bhāva* – (a) liefdevolle emoties; een zeker liefdesgevoel, waarmee de toegewijde Kṛṣṇa dient; (b) een geïntensiveerd stadium van *prema*, dat in *Śrī Ujjvala-nīlamanī* gelijk wordt gesteld met *mahābhāva* en dat plaats heeft, wanneer *anurāga* een zeker stadium van vreugde en esthetische smaak bereikt. Dit kan alleen door *anurāga* zelf worden ervaren en door geen andere *bhāva*.
- (7) *mahābhāva* – het meest rijpe stadium van *prema*.

Noot 2

[Een passage uit *Rāga-vartma-candrikā*, Vers 2, betekenisverklaring door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja:]

Hier is het van belang om de betekenis van *rāga*, *rāgānuga* en *rāgātmikā* te weten. In verband hiermee zegt Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura, dat de excessieve gehechtheid aan vele vormen van lustbevrediging, hetgeen de materialist ervaart door middel van natuurlijk contact met de lustobjecten, *rāga* wordt genoemd. Zoals de ogen worden geprikkeld bij het zien van iets moois, zijn op dezelfde manier de zintuigen constant gretig op zoek naar de smaak van plezier en op die manier ontwikkelt het hart een gehechtheid (*rāga*) aan lustobjecten.

Als Kṛṣṇa het exclusieve object van *rāga* is, wordt het *rāga-bhakti* genoemd. Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft deze *rāga* als volgt gedefinieerd, “*iṣṭe svārasikī rāgaḥ paramāviṣṭatā* – De sterke, natuurlijke en complete verzonkenheid in het gekoesterde object van toewijding voortkomend uit een onlesbare liefdevolle dorst, wordt *rāga* genoemd” (*Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.272). Als men zich op dit niveau in *kṛṣṇa-bhakti* bevindt, wordt het *rāgātmikā-bhakti* genoemd. Deze *bhakti* wordt vooral aangetroffen in de Vrajavāsī's, de eeuwige inwoners van Vraja. En

de *bhakti*, die de gevoelsstemming van de *rāgātmikās* volgt, wordt *rāgānuga* genoemd. Met andere woorden, als men door de genade van Śrī Kṛṣṇa en Zijn toegewijden *bhakti* cultiveert, welke wordt aangedreven door een gretigheid voor dezelfde gevoelsstemming als die van de geliefde metgezellen van Kṛṣṇa, wordt dergelijke toewijding *rāgānuga-bhakti* genoemd.

Noot 3

[*Sahajiyā* – passage uit *Teachings of Lord Caitanya*, Chapter 13, door Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja]

Er is een klasse zogenaamde toegewijden (bekend als *prākṛta-sahajiyā*), die hun zelfbedachte ideeën volgt en zich presenteert als Kṛṣṇa en Rādhā en zich in verdorvenheden verzadigt. Dergelijke toegewijde dienst en gehechtheid zijn onecht en degenen, die zich daarin begeven, glijden in feite af naar een hels pad. Dit is niet de standaard van *rāgātmikā* of toewijding. De *prākṛta-sahajiyā* gemeenschap wordt in feite bedrogen en is zeer onfortuinlijk.

Noot 4

[*Bhāva-ullāsa-rati* – een passage uit *Veṅu-gīta*, Vers 7, betekenisverklaring door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja]

Toegewijden met dezelfde gevoelsstemming, die verrijkt zijn met overeenkomstige verlangens, delen van nature *suhṛd-bhāva*, intieme vriendschap, met elkaar. Daarom wordt de liefde en genegenheid van Lalitā en andere *sakhīs* voor Śrīmatī Rādhikā *suhṛd-rati* genoemd. Als hun *suhṛd-rati* dezelfde of iets minder is dan hun *kṛṣṇa-rati* (genegenheid voor Śrī Kṛṣṇa), wordt dit *sañcāri-bhāva* genoemd, een transitionele of tijdelijke emotie, welke wordt vergeleken met golven, die oprijzen en dan terugvallen in de oceaan van hun permanente emotie, van

de stemming van Kṛṣṇa's geliefden. Met andere woorden, wanneer deze *suhṛd-rati* gelijk wordt aan de golven in de oceaan van hun overheersende genegenheid voor Kṛṣṇa, wordt het *sañcāri-bhāva* genoemd.

In het geval van de *mañjarī-sakhīs* wordt hun *suhṛd-rati* (genegenheid voor Śrī Rādhā en voor alles, dat met Haar verband houdt) *bhāva-ullāsa-rati* genoemd, omdat hun *suhṛd-rati* in hoge mate hun *kṛṣṇa-rati* overstijgt en omdat hun *suhṛd-rati* door hun volkomen verzonkenheid van moment tot moment toeneemt. Dit is een bijzonder kenmerk van *madhura-rasa*. Van de vijf typen *sakhīs* beschikken alleen de *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs*, die bekend zijn als *mañjarīs*, over deze *bhāva-ullāsa-rati* als hun permanente emotie (*sthāyī-rati*). Het is niet langer alleen een *sañcāri-bhāva*. Deze *mañjarīs* voeden een overvloed aan *sneha*, tedere genegenheid, voor Rādhājī.

We zien, dat klimplanten altijd moeite doen om bomen te omarmen, maar de bladeren, bloemen en knoppen (*mañjarīs*) van boomklimmers trachten niet in het minst de boom rechtstreeks te omarmen. Als een boomklimmer een boom omhelst, neemt automatisch het plezier van zijn bloemen, bladeren en *mañjarīs* toe. In Śrī Vṛndāvana spant Śrīmatī Rādhikā de kroon onder alle *gopīs*. Ze is beroemd als de *kalpa-latā* (de rank die iedere wens vervult) van de liefde voor Śrī Kṛṣṇa. Sommigen van Haar *sakhīs* hebben de natuur van bladeren, sommigen van bloemen en anderen van *mañjarīs*. Daarom willen ze altijd graag een ontmoeting van Śrīmatī Rādhikā met Kṛṣṇa arrangeren en worden dan weggevoerd door de zegen van Hun vereniging.

Noot 5

[Passage uit *Jaiva-dharma*, Hoofdstuk 28]

Vrajanātha: Prabhu, welke zijn de diepe indrukken (*gāḍha-saṁskāra*), waarover u in deze context hebt gesproken?

Gopāla-guru Gosvāmī: Bābā! Je hebt leven na leven rondgewenteld in de kringloop van *karma* en daarom bestaat jouw bewustzijn vanwege gehechtheid aan wereldse lustbevreding uit twee soorten indrukken (*saṁskāra*), namelijk degenen die in voorgaande levens zijn verkregen (*prāktana*) en die, welke in dit leven zijn verkregen (*ādhunika*). In die tijd is de zuivere neiging van het hart, die nog aanwezig was in het zuivere bestaan van jouw *ātmā*, verstoord geraakt. Welnu, door de invloed van spirituele verdiensten (*sukṛti*), die zich over vele levens hebben opgestapeld, heb je in dit leven *sat-saṅga* gekregen – en je creeërt *saṁskāras* door in deze associatie *bhajana* uit te voeren. Wanneer deze *saṁskāras* de verstoorde *saṁskāras* verdrijven, rijzen jouw oorspronkelijke *saṁskāras* naar de oppervlakte. De *acintya-tattva* gaat zich in jouw hart manifesteren, naarmate deze *saṁskāras* zich verdiepen. Dit heet *gāḍha-saṁskāra*.

HOOFDSTUK TWEE

Licht op het pad van Ragatmika-bhakti

BHURIJANA DĀSA: IK BEGRIJP UIT UW VOORbeeld, dat het hart van Rūpa Mañjarī zodanig is toegewijd aan Śrīmatī Rādhārāṇī, dat ze alles voelt, dat Śrīmatī Rādhārāṇī voelt. Ik begrijp ook uit uw uitspraak, dat men op dezelfde manier aan zijn *guru* moet zijn toegewijd. Zonder overgave en zonder zijn hart aan *guru* te geven, werkt het niet, vooral niet in *rāgānuga-bhakti*.

Śrīla Gurudeva: Deze overgave en de complete wijding aan het hart van *śrī guru* wordt in het Sanskriet *tādātmya* (eenheid van hart) genoemd. Als een ijzeren staaf in het vuur wordt gelegd, komen de kwaliteiten van het vuur het ijzer binnen.

Als het vuur het ijzer doordringt en het roodheet maakt, verbandt het vuur binnenin het ijzer andere objecten; het is niet, dat de ijzeren staaf die objecten verbrandt. De ijzeren staaf kan denken, “Ik ben vuur” in die zin, dat het ijzer is éénge worden met de eigenschappen van het vuur en dat het ijzer nu het werk van het vuur kan verrichten.

Zo zijn Śrī Rūpa Mañjarī en alle andere *mañjarīs tadātmikā* (één in hart) met Śrī Rādhā en daarom worden de acties van Rādhā de acties van alle *mañjarīs*. Met andere woorden, alles dat Zij zich realiseert, wordt tevens door iedere *mañjarī* gerealiseerd. Niets blijft voor hen verborgen. Sommige zaken kunnen verscholen blijven voor Haar *sakhīs*, maar niet voor Haar *mañjarīs*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Gaat u vandaag door, waar u gisteren bent gebleven?

Śrīla Gurudeva: Willen jullie de rest ook horen?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Oh ja, heel graag. Hetgeen u tot nu toe hebt gesproken is al zeer behulpzaam.

Bhurijana dāsa: Ik zou graag de verwijzingen hebben voor de eerste twee verzen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: De verzen zijn uit *Srī Bhakti-rasāmṛta-sindhu*.

Śrīla Gurudeva: Ik heb hen drie *ślokas* gegeven, waarvan de eerste als volgt is.

*kṛṣṇaṁ smaran janam cāsyā, preṣṭham nija-samīhitam
tat-tat-kathā-rataś cāsau, kuryād vāsaṁ vraje sadā*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.294)

In herinnering aan Kṛṣṇa en Zijn dierbare metgezellen, die we willen volgen, waarbij we geheel zijn verzonken in discussies over hun spel en vermaak, dient men altijd in Vraja te wonen. Als dit niet mogelijk is, kan men daar mentaal aanwezig zijn.

Hebben jullie de uitleg van deze *śloka* gehoord? Het wijst op het herinneren van Kṛṣṇa samen met Zijn dierbare metgezellen.

Hier volgt de tweede *śloka*.

*sevā sādḥaka-rūpeṇa, siddhā-rūpeṇa cātra hi
tad-bhāva-lipsunā kāryā, vraja-lokānusārataḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.295)

Op het pad van *rāgānuga* dient men altijd Kṛṣṇa's intieme metgezellen en hun dierbare volgelingen te volgen en constant in hun dienstverlening verzonken te blijven. Dit dient te worden gedaan in de *sādḥaka-rūpa* (het externe, materiële lichaam in de huidige conditie) en tevens in *siddhā-rūpa* (het innerlijk geperfectioneerde spirituele lichaam, dat geschikt is om aan Śrī Kṛṣṇa het type dienst te verlenen, waarnaar het hart gretig verlangt). Men moet gretig zijn naar de *bhāva* of het specifiek liefdevolle gevoel van de metgezellen van Kṛṣṇa in Vraja, die men wil volgen.

Sevā betekent dienstverlening. *Sādḥaka-rūpeṇa* wijst op handelen in deze wereld als beoefenaar van *rāgānuga-bhakti*. *Siddhā-rūpeṇa* verwijst naar het dienen in het geperfectioneerde, spirituele lichaam in Goloka Vraja, dat door intense gretigheid kan worden verkregen. Door de gratie van *guru* en Kṛṣṇa

wordt de spirituele gedaante van de toegewijde in zijn hart geopenbaard. In dit verband staat in *Caitanya-caritāmṛta* als volgt geschreven.

*‘mane’ nija-siddhā-deha kariyā bhāvana
rātri-dine kare vraje kṛṣṇera sevana*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 22.157)

Iedere *jīva* beschikt over een individueel spiritueel lichaam (*siddhā-deha*). Wij hebben als zodanig ook ons eigen spirituele lichaam, maar het heeft zich nog niet gemanifesteerd; het bevindt zich nog in het stadium van zaad. Zoals een complete boom in zijn zaad ligt opgeslagen, bestaat ons transcendente lichaam met al zijn kenmerken reeds in zaadvorm. Omdat we ons van Kṛṣṇa hebben afgekeerd, wordt die spirituele gedaante niet gezien. Zodra door de gratie van *guru* en Gaurāṅga onze gretigheid ontkiemt en daarna in volle bloei gaat staan, kan onze *sikṣā-* of *dikṣā-guru* ons spirituele lichaam openbaren. Eerst beschrijft hij onze constitutioneel spirituele identiteit, zoals we zien in *Jaiva-dharma*, waarin de *guru* van Vrajanātha en Vijaya-kumāra aan ieder van hen de aard van hun individuele spirituele gedaante openbaart.

Onze spirituele gedaante bevindt zich op dit moment nog in een latente conditie. Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zegt weliswaar, dat het in één leven kan worden geopenbaard, maar ik zie, dat het voor ons nog vele levens kan duren. Hij heeft louter het pad getoond.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura legt in *Jaiva-dharma* uit, dat Vrajanātha en Vijaya-kumāra Śrī Caitanya Mahāprabhu met

al Zijn metgezellen zagen op het moment, dat ze *dikṣā* kregen. Dit is ware *dikṣā*.

We zijn de klas van *dikṣā* binnengelopen, maar onze *dikṣā* is niet compleet. We zitten nu in de klas, hetgeen wil zeggen, dat we in het proces van opleiding zitten. Moge God en *guru* hun genade over ons uitstorten, opdat we volkomen *dikṣā* kunnen ontvangen – *divya-jñāna* (gerealiseerde transcendentale kennis) en *divya-darśana* (spirituele visie).

Divya-jñāna impliceert *divya-darśana*, zoals we zien bij Vijaya-kumāra en Vrajanātha. Ze zagen God op het moment van hun *dikṣā* initiatie en verloren onmiddellijk het bewustzijn. Daarna namen ze alle nodige instructies over van Śrī Raghunātha dāsa Bābāji. Toen zijn ze in opdracht van hem naar Purī gegaan, waar ze de discipel van Vakreśvara Paṇḍita, Śrī Gopāla-guru Gosvāmī, hebben ontmoet voor verdere *sikṣā*.

Gopāla-guru Gosvāmī is een *rāgānuga* Vaiṣṇava en in zijn geestelijke gedaante als *gopī* is hij een van de acht belangrijkste *sakhīs*. Nadat hij zich had gerealiseerd, dat Vrajanātha zich in *sakhya-bhāva* bevond en Vijaya-kumāra in *gopī*- of *mañjarī-bhāva*, heeft hij hun spirituele identiteit geopenbaard. Hij was zo genadevol, dat hij hen één voor één bij zich riep en tegen hen zei, “Jij bent een koeherdsvriend van Kṛṣṇa” en “Jij bent een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā”.

Hij gaf hen beiden de āṣṭa-dasākṣara (achttien lettergreppige) *gopāla*-mantra. Dāsyā, sakhya, vātsalya en madhura-bhāvas worden allemaal aangetroffen in deze *gopāla*-mantra, die iedere rasa van iedere jīva voedt en ondersteunt. Alles is in de mantra aanwezig, *klīm kṛṣṇāya govindāya gopījanavallabhāya svāhā*, maar er valt iin ding in ogenschouw te ne-

men. Kṛṣṇa is de Godheid voor iemand in *dāsyā* of *sakhya-rasa*. Voor die toegewijde is de naam *Gopijana-vallabha* een bijvoeglijk naamwoord, dat Kṛṣṇa's eigenschappen beschrijft; het kwalificeert de eerste naam.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En wat betreft Kṛṣṇāya?

Śrīla Gurudeva: Kṛṣṇāya. Wie is Kṛṣṇa? Een toegewijde in *dāsyā-rasa* overweegt, “Hij is mijn meester en ik ben Zijn dieenaar.” Die toegewijde denkt, dat Kṛṣṇa slechts op een algemene manier *Gopijana-vallabha* is.

Kṛṣṇa is dan ook de belangrijkste naam voor degenen in *sakhya-rasa*. In deze *mantra* leggen zulke toegewijden de nadruk op de namen Kṛṣṇa en Govinda. Maar degenen met *mañjarī-bhāva* richten zich op *Gopijana-vallabha*, hetgeen de twee andere namen – *kṛṣṇāya* en *govindāya* – bijvoeglijk en ondergeschikt maakt aan *gopijana-vallabhāya*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hoe is dat met degenen in *vātsalya-rasa*?

Śrīla Gurudeva: Degenen in *vātsalya-rasa* volgen hetzelfde principe.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Richten ze zich op Kṛṣṇa?

Śrīla Gurudeva: Ze richten zich op Kṛṣṇa als de Godheid met wie ze zich verhouden. Iedereen met *vātsalya-bhāva* weet op een algemene manier, dat de *gopīs* gek zijn op Kṛṣṇa, maar ze hebben geen...

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Geen idee?

Śrīla Gurudeva: Ze hebben een idee van die liefde, maar geen ervaring met die liefde. Idee en ervaring zijn niet hetzelfde. Toegewijden met *vātsalya-bhāva* weten niet, dat de jonge *gopīs* er intieme liefdesaffaires met Kṛṣṇa op nahouden en ook de *sakhās* kennen de aard van hun uitwisselingen niet.

Voor iemand met gretigheid om een *mañjarī* te worden, verwijst *go* in deze *mantra* naar de *gopīs*. Zijn meditatie is “Govinda geeft de *gopīs* groot plezier.” Een dergelijke toegewijde overweegt geen andere betekenissen. Hij denkt, “Śrī Kṛṣṇa’s verschijning met vijf bloempijlen (Zijn glimlach, Zijn fluitspel, Zijn mooie wangen, Zijn wenkbrauwen en Zijn zijdelingse blik) is onweerstaanbaar attractief.” Op deze manier ondersteunen de twee andere namen die van Gopījana-vallabha. Dus de toegewijde met *mādhurya-bhāva* ziet de twee andere namen als bijvoeglijk naamwoorden van de namen, waarmee hij is verbonden.

Praktisch iedereen in de *sampradāya* van Caitanya Mahāprabhu benadrukt de naam Gopījana-vallabha. Degenen, die naar deze *sampradāya* komen zijn voornamelijk van *gopī-bhāva*; en sommigen, zoals Śrīvāsa Ṭhākura, Murāri Gupta, Anupama en anderen, zoals zij, zijn van andere *rasas*. Dus Vrajanātha en Vijaya-kumāra kregen dezelfde *mantra*, hoewel hun geestelijke gedaanten zich in afzonderlijke *rasas* bevonden. Vijaya-kumāra zag zijn Gurudeva als een manifestatie van Lalitā en Vrajanātha zag zijn Gurudeva als een manifestatie van Baladeva Prabhu of Subala. Zo kan het lopen.

Śrī guru geeft een opleiding om onder leiding van Lalitā en Viśākhā in *mādhurya-rasa* te dienen. Rūpa Mañjarī, de leidster van Rādhikā’s *prāṇa-sakhīs* (Haar meest vertrouwelijke

dienstmeisjes), leiden zelf ook anderen op in de dienstverlening van de dienstmeisjes van Rādhikā. Ze doet dat niet als *guru*, maar als een zeer intieme boezemvriendin. Om als *mañjarī* te kunnen dienen, gaat iedereen voor zijn opleiding naar Rūpa Mañjarī. We kunnen daarom onze *guru* zien als een dienstmaagd van Rūpa Mañjarī, maar niet als Rūpa Mañjarī zelf. Onze visie van *guru* mag niet *māyāvāda* zijn. Snappen jullie dat?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Kunt u dat punt alstublieft uitleggen?

Śrīla Gurudeva: We dienen onze Gurudeva te zien als een manifestatie van Rūpa Mañjarī; dat is heel gepast. Dit werd bedoeld door te zeggen, dat Gopāla-guru Gosvāmī werd gezien als Lalitā en als Subala. Dit wil zeggen, dat hij als een manifestatie van hen werd gezien, zoals men Nārāyaṇa, Vamana en andere incarnaties in Kṛṣṇa kan zien. Iedereen kan zijn *guru* op deze manier als een manifestatie zien. Als je hem direct als Rūpa Mañjarī zou zien, zou dat *māyāvāda* zijn. Het is voor ons van wezenlijk belang om *māyāvāda* altijd ver van ons af te houden.

In dit vers betekent *sevā sādḥaka-rūpeṇa*, uiterlijke dienstverlening, zoals die van Rūpa Gosvāmī. Welke diensten voerde hij uit?

*saṅkhyā-pūrvaka-nāma-gāna-natibhiḥ kālāvasānī-kṛtau
nidrāhāra-vihārakādi-vijītau cātyanta-dīnau ca yau
rādhā-kṛṣṇa-guṇa-smṛter madhurimānandena sammohitau
vande rūpa-sanātanau raghu-yugau śrī-jīva-gopālakau*

Ṣaḍ-Gosvāmyaṣṭaka (6)

Ik vereer de Zes Gosvāmī's, die al hun tijd hebben besteed aan het chanten van de heilige namen, het zingen van *bhajana* en het aanbieden van *daṇḍavat-praṇāma*; ze vervulden nederig hun gelofte om een vast aantal rondjes per dag te chanten. Op die manier hebben ze hun waardevolle leven zinvol gemaakt en hadden ze slapen en eten overmeesterd. Ze waren altijd deemoedig en nederig en verloren zich in goddelijke vervoering door zich de zoete eigenschappen van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te herinneren.

Soms ging Śrīla Rūpa Gosvāmī naar Rādhā-kuṇḍa, soms naar Govardhana en soms naar Nandagaon. Daar in Nandagaon ging hij naar Ter Kadamba, of hij bracht de dag door in Udhava-kyāri, Nanda-baiṭhaka, Kokilāvana of Yāvaṭa. Hij heeft al deze dierbare plaatsen bezocht.

Hij hield ervan om in Yāvaṭa te zijn, omdat Śrīmatī Rādhikā, Rūpa Mañjarī en de vriendinnen van Rādhikā daar woonden. 's Nachts gingen Rādhikā en Haar vriendinnen van daaruit op weg naar Saṅket, Sevā-kuñja en diverse andere plekken om Kṛṣṇa te ontmoeten en in Rādhā-kuṇḍa zagen ze elkaar in de middag. Rādhā-kuṇḍa is van groter belang dan andere plaatsen, omdat het spel daar overdag alleen in de *gaṇa* (groep) van Śrīmatī Rādhikā plaats heeft.

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Haar '*gaṇa*' verwijst naar Haar *svapakṣa sakhīs* (de *gopīs* van Haar eigen partij).

Śrīla Gurudeva: Alleen de *svapakṣa gopīs* kunnen daar komen. De *vipakṣa gopīs* (degenen in de rivaliserende partij) en de *taṭastha gopīs* (degenen in de neutrale partij, die op vriendschappelijke voet staat met de rivaliserende partij) worden in Rādhā-kuṇḍa niet toegelaten.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En wat betreft Nanda en Yaśodā?

Śrīla Gurudeva: Zij komen daar nooit.

Op deze manier wijst *sādhaka-rūpeṇa* op het volgen van de Zes Gosvāmī's, vooral Śrīla Rūpa Gosvāmī. En *siddhā-rūpeṇa* wijst op het volgen van Rūpa Gosvāmī in zijn gedaante van Śrī Rūpa Mañjarī. Als *sādhaka* heeft Rūpa Gosvāmī een mannelijke gedaante en in zijn innerlijke *siddhā-svarūpa* of zijn spirituele gedaante van *gopī* is hij Rūpa Mañjarī.

Welke diensten verleent Rūpa Mañjarī?

*tāmbūlārpaṇa-pāda-mardana-payodānābhisārādibhir
vṛndāranya-maheśvarīm priyatayā yās toṣayanti priyāḥ
prāṇa-preṣṭha-sakhī-kulād ai kilā saṅkocitā bhūmikāḥ
kelī-bhūmiṣu rūpa mañjarī-mukhās tā dāsikāḥ saṁśraye
Vraj-vilāsa-stava (38)*

Ik neem mijn toevlucht tot Rūpa Mañjarī en de andere dierbare dienstmeisjes van de grote koningin van Vṛndāvana, Śrīmatī Rādhikā, die Haar een plezier doen door Haar betelnoot te serveren, Haar lotusvoeten te masseren, Haar water aan te reiken en Haar afspraak met Kṛṣṇa te arrangeren. Omdat deze dienstmeisjes zonder enige schaamte het vertrek kunnen binnenlopen, waar het Goddelijk Paar Zijn meest vertrouwelijk spel uitvoert, zijn deze dienstmeisjes Rādhikā zelfs dierbaarder dan *sakhīs*, zoals Lalitā, die Haar dierbaarder is dan het leven zelf.

Rūpa Mañjarī brengt Rādhā en Kṛṣṇa *tāmbūla* (een toebereiding met betelnoot) en water, dat met melk en kruiden (*payodāna*) heel zoet is gemaakt. Ze brengt ook een prachtige gouden pot, waarin Rādhikā en Kṛṣṇa de betel kunnen uitspugen, nadat Ze hem hebben uitgekauwd.

Ze verleent Rādhikā ook diensten bij Haar *abhisāra*. Weten jullie wat *abhisāra* betekent? Dat is de afspraak, waarop Śrīmatī Rādhikā Kṛṣṇa in Saṅket-sthalī ontmoet. Als Ze Hem een bezoek brengt op Pūrṇimā, de nacht van de volle maan, gaat Ze geheel in het wit gekleed en wanneer Ze Hem ontmoet gedurende *sukla-paksa*, de veertien dagen van de wassende maan, draagt Ze gebrokenwitte kleuren in overeenstemming met de geleidelijke toename van het maanlicht. Zelfs al is Haar lichaamskleur licht en goud van kleur, Ze laat op dat moment Haar *mañjarīs* een mengsel van kamfer en andere ingrediënten op Haar lichaam smeren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Waarom?

Śrīla Gurudeva: Om Haar wit licht te laten schijnen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Waarom?

Śrīla Gurudeva: Als iemand op die manier in Haar richting kijkt, denkt hij, dat hij een manestraal ziet.

Dhanurdhara Mahārāja: Is dit Haar vermomming?

Śrīla Gurudeva: Dit is Haar vermomming.

Op dat moment wikkelen de *mañjarīs* ook Haar enkelbelten in doeken, zodat ze niet meer rinkelen. Er mag geen geluid worden gemaakt. En omdat Ze niet gezien mag worden, zijn Haar *sārī* en sluier alletwee wit.

Omgekeerd, op de donkere nacht van de maan (*amāvasyā*), zegt een *sakhī* tegen Haar, “De nacht is duister, dus Je moet nu oefenen om te kunnen weten, hoe Je daar naartoe moet lopen.” Dan gaat Śrīmatī Rādhikā midden in de nacht trainen. Ze laat Haar *sakhīs* potten vol water halen en giet ze over

Haar binnenplaats om hem modderig en glibberig te maken. Dan gooien ze hier en daar doornen op de modderige grond. Ze creëren een omgeving, waarin het lijkt, alsof Rādhikā op een stormachtige nacht door zware stortbuien heen over uiterst glibberige grond door een bos loopt, waar ook nog allerlei slangen doorheen glijden en waar volop doornen liggen.

Hoe moet Ze in deze situatie op een dergelijke nacht naar Kṛṣṇa gaan? Ze oefent 's nachts in snel en geruisloos bewegen, zoals dit [demonstratie van iemand die op zijn tenen loopt]. Weten jullie de naam van deze manier van lopen?

Dhanurdhara Mahārāja: Op de tenen. Heel snel. Dat heet “op zijn tenen lopen”.

Śrīla Gurudeva: Als Lalitā-devī aan Śrīmatī Rādhikā op deze manier een training geeft, staat Rūpa Mañjarī te kijken en onze *guru* in deze wereld – als *sakhī-mañjarī* in die transcendente wereld – kijkt ook mee.

De *mañjarīs* weten alles af van de juiste tijden om te gaan en van de manier, waarop ze moeten gaan. Ze weten op een slimme manier alles te regelen. Dit is *abhisāra*.

De nacht is donker en het regent. Śrī Kṛṣṇa zit in Saṅketa te wachten. Eerst gaan de *mañjarīs* in die richting om Kṛṣṇa te zoeken en Hem te zeggen, dat Śrīmatī Rādhikā die nacht niet komt om Hem te zien. Rādhikā is in feite al gearriveerd en heeft Zich verstoppt om de reactie van Kṛṣṇa te observeren. Om Kṛṣṇa's verlangen naar het gezelschap van Rādhikā nog verder aan te jagen vertellen de *mañjarīs* Hem een leugen en zeggen, “Vannacht komt Ze niet.” Kṛṣṇa valt op dat moment praktisch flauw en doet bezorgd een paar suggesties om Rād-

hikā met Hem in contact te brengen. Als de *mañjarīs* zien, dat Kṛṣṇa oprecht hunkert naar een ontmoeting met Rādhikā, lopen ze weg en gaan het Haar vertellen. Dan pas gaat Rādhikā naar Hem toe. Tot dat moment, houdt Ze Zich verstopt. Wanneer het tijd is voor *abhisāra*, zijn soms schoonvaders, schoonmoeders en schoonzusters in huis aanwezig. Dan moeten de *mañjarīs* zo slim zijn een manier te vinden, waarmee ze hen met leugens om de tuin kunnen leiden, zodat ze er vandoor kunnen gaan om een list te bedenken, waarmee ze Rādhā en Kṛṣṇa bij elkaar kunnen brengen. Dit wordt *abhisāra* genoemd.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is precies de betekenis van het woord *abhisāra*?

Śrīla Gurudeva: Jullie moeten de betekenis weten van *abhisārikā*. Het is een Sanskriet woord, dat wijst op de heldin, die haar huis verlaat en op reis gaat om haar minnaar bij de afgesproken boshut te gaan zien. Er zijn acht typen *gopīs* [die betrekking hebben op iedere *gopī*, zoals Rādhikā, op verschillende tijdstippen van de dag en de nacht].

- 1) *Abhisārikā* – de *gopī*, die naar de afspraak gaat.
- 2) *Vāsaka-sajjā* – de liefhebbende *gopī*, die de loofhut met diverse soorten decoraties versiert met een gevoel de slaapkamer voor Haar grote geliefde in te richten. Ze denkt, “Kṛṣṇa komt er nu aan, juist nu, juist nu.” Als Ze bezig is het bed op te maken, luistert Ze constant of Ze een geluid hoort. Als ze het ritselen van bladeren hoort, denkt Ze weer, “Kṛṣṇa komt eraan.”

- 3) *Utkan̄thitā* – de *gopī*, die met grote begeerte herhaaldelijk over het pad gluurt en bezorgd vooruitloopt op de komst van Haar beminde Śrī Kṛṣṇa. Ze wil zo graag, dat Kṛṣṇa komt, dat Ze denkt, “Kṛṣṇa komt er juist aan. Wanneer komt Hij? Wanneer komt Hij?” Als Hij dan te laat komt, wordt Ze *khan̄ditā* genoemd.
- 4) *Khan̄ditā* – Als Kṛṣṇa te laat komt en Zijn lichaam ver-
toont tekenen van het samenzijn met een andere minna-
res, wordt de heldin vreselijk jaloeers. Ze geeft Hem een
reprimande of gaat zitten mokken. In het geval, dat de tijd
van de afspraak met Kṛṣṇa is verstreken en Hij is er nog
niet, vraagt Ze zich af, “Waarom is Hij niet gekomen? Er
moet een reden voor zijn. Misschien is Hij naar een ande-
re *gopī* gegaan, of is Hem iets overkomen. Er zijn zoveel
demonen in Vṛndāvana. Misschien heeft Hij moeten vech-
ten met een paar demonen, of misschien is iets anders ge-
beurd.” Tenslotte komt Kṛṣṇa – ver over de afgesproken
tijd op een moment, waarop het bijna licht wordt. Bij het
zien van de tekens op het lichaam van Kṛṣṇa, die erop wij-
zen, dat Hij juist van een andere minnares afkomstig is,
ontsteekt de heldin in woede. Dan belandt Ze met Hem in
een liefdesruzie en daarna weigert Ze met Hem nog een
woord te wisselen.
- 5) *Kalahāntarītā* – Als de heldin Kṛṣṇa de laan uitstuurt van-
wege een of andere onenigheid met Hem, raakt Ze door
Haar verdriet zelfs nog meer in de put, omdat Ze Hem
Zelf had weggestuurd.

- 6) *Svādhīna-bhartykā* – Wanneer het zover komt, dat Kṛṣṇa Zich verontschuldigt, neervalt aan de voeten van Rādhikā en Haar tenslotte ervan overtuigt Haar woede op te geven, commandeert Ze Hem, “Doe de bellen om Mijn enkels. Vlecht Mijn haar en maak het op” en Kṛṣṇa voert Haar commando’s uit. Er bestaat geen Engels equivalent voor *svādhīna-bhartykā*, maar het houdt in, dat de minnaar onder Haar controle staat.
- 7) *Vipralabdhā* – De heldin, die uitermate teleurgesteld is, omdat Haar minnaar zich helemaal niet heeft laten zien.
- 8) *Proṣita-bhartykā* – Een heldin, wier minnaar zich op een ver afgelegen plaats bevindt.

In iedere situatie hebben de *mañjarīs* een of andere taak – Kṛṣṇa terecht wijzen, Hem iets laten inzien, en troost geven aan Rādhikā. Alle eigenschappen, welke op die momenten nodig zijn voor het verlenen van diensten, bevinden zich op die momenten in de *mañjarīs*. Ze organiseren, bereiden voor, geven sympathie, brengen versieringen aan en maken ontelbaar veel regelingen. Zoals gezegd in *Śrī Gurvaṣṭakam*,

*nikuñja-yūno rati-keli-siddhyai
yā yālibhir yuktir apekṣaṇīyā
tatratī-dakṣyād ati-vallabhasya
vande guroḥ śrī-caraṇāravindam*

Śrī Gurvaṣṭakam (6)

Śrī Gurudeva is altijd bij de *sakhīs* aanwezig om regelingen te treffen voor de vervolmaking van de liefdesaffaires van het Goddelijk Paar in de *kuñjās* van Vṛndāvana. Omdat hij deskundig is in het maken van deze smaakvolle regelingen voor

Hun plezier, is hij Śrī Rādhā en Kṛṣṇa zeer dierbaar. Ik bied gebeden aan de lotusvoeten van Śrī Gurudeva.

Er zijn talloze regelingen nodig om Rādhā en Kṛṣṇa te dienen tijdens Hun ontmoeting in de *kuñja* en deel te nemen aan Hun gemakkelijke amoureuze spel (*vilāsa*). De *sakhīs* en de *mañjarīs* moeten anderen om de tuin leiden, Kṛṣṇa ontmoeten, Hem op het matje roepen, enzovoort.

Śrī Rūpa Mañjarī is zeer bedreven en het meest geschikt om al deze diensten te verrichten. We moeten ons altijd herinneren, wat ze doet en haar gevoelslading overnemen. Totdat we onze *sthāyī-bhāva* (onze grondrechtelijke gevoelsstemming) hebben ontvangen, die zich manifesteert, nadat deze door *hlādinī-śakti* is bekrachtigd, kunnen we alleen om deze diensten bidden, zoals Raghunātha dāsa Gosvāmī in *Vilāpa-kusumāñjali* bidt.

We kunnen deze diensten in onze huidige conditie niet uitvoeren en de *guru* waarschuwt zijn beginnende leerlingen om dat niet te proberen. We kunnen alleen bidden, “Wanneer komt mijn grote geluk, opdat ik werkelijk dienst kan verlenen, zoals Rūpa Mañjarī, Anaṅga Mañjarī en onze *gurus* in de *paramparā*?”

De woorden *tad-bhāva-lipsunā kāryā* wijzen erop, dat de toegewijde in zijn *sādhaka-rūpa* met echte gretigheid om *mañjarī-bhāva* te verkrijgen in de stemming en activiteiten van Śrīla Rūpa Gosvāmī, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en zijn eigen Gurudeva volgt. En in zijn *siddhā-rūpa* volgt hij Rūpa Mañjarī, Rati Mañjarī en Lavaṅgā Mañjarī in hun dienstverlening aan Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

Tenslotte, *vraja-lokānusārataḥ* betekent ‘volgen in het voetspoor van een bepaalde dienaar van Kṛṣṇa in Vṛndāvana (Vraja-loka)’. Degenen met echte gretigheid doen hetzelfde als de Vrajavāsi’s hebben gedaan. Hier verwijst het woord Vrajavāsi’s naar Rūpa Mañjarī en andere *mañjarīs*.

Kṛṣṇa vertoont twee soorten spel, namelijk *aiśvarya-līlā* (spel in overvloed en weelde) en *mādhurya-līlā* (spel met liefde). Wat is *aiśvarya-līlā*? Kṛṣṇa beschikt altijd ten volle over zes rijkdommen, namelijk alle schoonheid, kracht, rijkdom, roem, kennis en verzaking. Deze vermogens spreidt Hij tentoon, of Hij Zich nu in Zijn gedaante van Nārāyaṇa bevindt of in Zijn oorspronkelijke gedaante van Kṛṣṇa.

We zien, dat Kṛṣṇa zelfs in Vṛndāvana volop over deze zes virtuositeiten beschikt; Hij is er nooit van verstoken. Toen Hij

Pūtanā ombracht, was Hij een baby van enkele dagen oud. Pūtanā probeerde weg te vliegen, toen Hij haar borst in Zijn mond nam en haar niet liet gaan. Hij zei haar in stilte, “Ik neem jouw melk en jouw leven. Ik zal jou altijd bij Me houden. Ik zal jou nooit verlaten.”

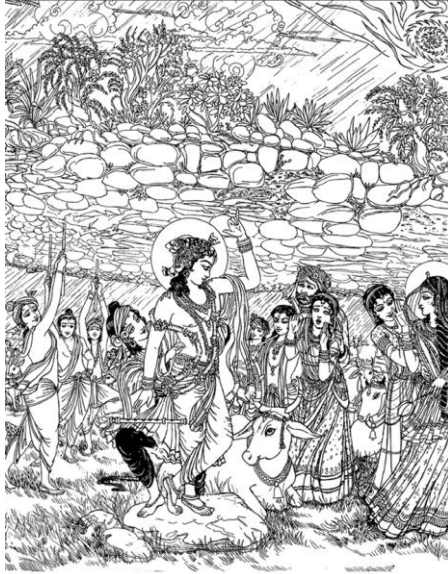
Pūtanā had de kracht van tienduizend olifanten, toch kon ze van Kṛṣṇa niet loskomen. Baby Kṛṣṇa deed niets, behalve dat Hij haar borst in Zijn mond hield en toch nam Hij haar leven weg. Dit is zowaar *aiśvarya-līlā*, maar Kṛṣṇa veranderde niet Zijn gedaante. Hij bleef een baby en hield eenvoudig de borst van Pūtanā vast.

Alle inwoners van Vṛndāvana zijn bij Kṛṣṇa betrokken in *nara-līlā*, Zijn lieflijke, menselijke spel en vermaak. Dit spel van de moord op Pūtanā valt in de categorie *nara-līlā*, zelfs al werd Pūtanā gedood door Kṛṣṇa's *aiśvarya*. Er bestaat ook *aiśvarya* in Vraja, maar deze houdt gelijke tred met *mādhurya*. Bovendien zien de *gopīs* en andere Vrajavāsī's alleen *mādhurya*, geen *aiśvarya*. *Aiśvarya* is aanwezig, maar wordt overspeeld door *mādhurya*.

Aiśvarya-līlā is in Vṛndāvana niet afwezig. In feite is de *aiśvarya* van Vraja groter dan die van Dvārakā of zelfs van Vaikuṅṭha, maar is altijd overdekt door *mādhurya*. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft geschreven, dat Kṛṣṇa eenvoudig een gewoon menskind zou zijn geweest, dat menselijke activiteiten verricht, indien er louter *nara-līlā* zonder *aiśvarya* in Hem aanwezig zou zijn. Zonder de eigenschap *aiśvarya* kan Hij niet Bhagavān zijn en zou Hij niet worden vereerd als de eerbiedwaardige Godheid van uiteenlopende *rasas*. Hij zou niet het object van verering van de *gopīs* zijn.

Hier valt een interessant punt op te merken. We zien, dat Nanda Bābā, Yaśodā en de *gopas* en *gopīs* Kṛṣṇa aanvaarden als de zoon van Nanda Bābā en Yaśodā, of als hun eigen vriend, en gedragen zich overeenkomstig. Toen iedereen de zevenjarige Kṛṣṇa Heuvel Govardhana op Zijn linker pink zag optillen, zeiden de koeherders tegen Nanda Bābā, “Dit kind is geen gewone jongen. Hij is zoals Nārāyaṇa en misschien is Hij zelfs Nārāyaṇa Zelf.” Nanda Bābā geloofde dit niet en antwoordde, “Bij de naamceremonie van Kṛṣṇa heb ik dit van Garga Ṛṣi gehoord. Maar al is Hij Nārāyaṇa, Hij is toch mijn zoon.”

Garga Ṛṣi had Nanda Bābā en de andere Vrajavāsī's verteld, dat Kṛṣṇa niet minder is dan Nārāyaṇa en dat Hij voorheen de zoon van Vasudeva was geweest. Dit is de reden, waarom de koeherdersmannen nu zeiden, “Behandel Hem niet als jouw zoon en straf Hem niet en bind Hem niet vast. Maak geen misbruik van Hem. Noem Hem geen ‘kleine dief’ of ‘leugenaar’ of ‘smiecht” [ZIE EINDNOOT 1].

Nanda Bābā moest meteen lachen en zei, “Jullie zeggen, dat Hij Bhagavān is en dat Hij Govardhana op Zijn vinger vasthield – ik zie, dat jullie over de zestig zijn. Jullie hoofd werk niet goed meer. Kṛṣṇa komt en bedelt bij Zijn moeder, ‘Geef Me een *capatī*’. En Hij loopt altijd te huilen. Als Hij zijn zin niet krijgt en Hij wil het toch hebben, wordt Hij wit van woede. En soms steelt Hij. Deze symptomen zijn niet van God. Dus of Hij nu wel of niet Govardhana heeft opgetild, Hij is en blijft mijn zoon.

“En trouwens, volgens mij heeft Hij die heuvel niet opgetild, want dat werd eigenlijk gedaan door Nārāyaṇa, onze huisgod. Wij bidden tot Nārāyaṇa en Hij heeft onze gebeden verhoord. Het lijkt alleen, dat Kṛṣṇa dat heeft gedaan.

“Kṛṣṇa is mijn zoon. Als we omwille van het argument zeggen, dat Hij Bhagavān is, is hij nog steeds mijn zoon. Ik ga Hem straffen, ik ga Hem disciplineren en ik doe alles, dat verder nog nodig is, om te zorgen, dat Hij zich gedraagt. Ik zal Hem dicht bij me houden.”

Hier geeft Nanda Bābā toe, dat Kṛṣṇa's deugden Hem op God doen lijken. Ofschoon Kṛṣṇa een daad van God had verricht, kan Nanda Mahārāja het idee niet loslaten, dat Kṛṣṇa alleen zijn zoon is.

Vasudeva en Devakī hebben echter een ander idee. Nadat Kṛṣṇa en Balarāma Kaṁsa hadden gedood, gingen Ze naar hen toe en maakten hun ketenen en handboeien open. De twee jongens wilden Hun eerbetuigingen aanbieden aan Vasudeva en Devakī, Hun moeder en vader, die daar met gevouwen handen stonden te bidden, “Oh, Jij bent Bhagavān. We hebben Jou gezien...”

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Bij de worstelwedstrijd?

Śrīla Gurudeva: “We hebben Jou gezien, toen Je oorspronkelijk aan ons verscheen in een vierarmige gedaante en nu ben Je weer aan ons verschenen.”

Kṛṣṇa nam op dat moment in overweging, “Mijn spel wordt verpest door hun gevoel van *aiśvarya*.” Daarom vroeg Hij Yogamāyā te komen. Yogamāyā kwam eraan en op hetzelfde moment klom Kṛṣṇa op schoot bij Devakī en begon te huilen. Door het effect van Yogamāyā begon Devakī ook te huilen en Baladeva viel aan de voeten van Vasudeva, die ook begon te huilen. Maar ondanks dit alles hebben Vasudeva en Devakī Kṛṣṇa nooit als hun zoon beschouwd; ze zagen Hem als God.

Hier nemen we het gevoel van *aiśvarya* van Vasudeva en Devakī waar. Hun stemming wordt vergezeld door enige *mādhurya*, maar dat is zo weinig, dat de *mādhurya* de *aiśvarya* nooit kan overdekken. In Vraja daarentegen vergeten Yaśodā en Nanda nooit, dat Kṛṣṇa alleen hun zoon is, zelfs al is er een overdaad aan *aiśvarya* aanwezig. Bijvoorbeeld, die ouders groeien van trots, wanneer ze horen, “Oh, Kṛṣṇa heeft Heuvel Govardhana opgetild? Mijn zoon heeft dat gedaan? Oh, nu kan heel Vraja zien, hoe sterk mijn zoon is” [ZIE EINDNOOT 2].

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft deze goede voorbeelden gegeven, zoals hij ook voorbeelden heeft gegeven voor degenen in *mādhurya-rasa*. Met betrekking tot de *gopīs* geeft hij het voorbeeld van de gelegenheid, waarop Uddhava naar Vraja ging om de *gopīs* te troosten. Toen hoorde Uddhava Rādhikā tegen de hommel zeggen, “O hommel, ga meteen weg! Ga hier weg. We zullen geen *sandhi* met Kṛṣṇa hebben.”

Bhurijana dāsa: Verbinding.

Śrīla Gurudeva: Als twee partijen in de rechtbank overeen komen, hoe heet dat?

Dhanurdhara Mahārāja: Schikking.

Śrīla Gurudeva: Een wederzijdse schikking.

Girirāja Mahārāja: Ik heb het opgezocht in de *Bhramara-gīta* en het betekent ‘verzoening’.

Śrīla Gurudeva: Ja. “We kunnen ons met Hem niet verzoenen. We weten, wie Hij is. Van Zijn talloze voorgaande ge-

boorten weten we, wie deze persoon is – we weten dat niet alleen van deze geboorte.”

Dit is het zogenaamde *aiśvarya* gevoel van Rādhikā en de *gopīs*. Dit is de manier, waarop ze Kṛṣṇa’s Godheid ‘realiseren’. Ze zeggen, “Paurṇamāsī heeft ons over Kṛṣṇa verteld en we hebben vertrouwen in haar woorden. Ze vertelde ons, dat Hij in Zijn vorige leven Rāma was en dat Hij dezelfde zwarte kleur had als Kṛṣṇa [donkergroen wordt ook *śyāma* genoemd]. Hij hield zoveel van Sītā, dat Hij Haar dienaar werd; toen ging Hij naar het bos en nam Haar met Zich mee en gedroeg Zich als Haar dienstbode. Hij kon niet alleen zijn, evenals Kṛṣṇa niet alleen kan zijn. Kṛṣṇa moet altijd een of andere dame bij Zich hebben.

“Sītā zei eens tegen Rāma, ‘Oh, kijk eens, een gouden hert! Wil je het voor me halen, dood of levend? Als Je het levend brengt, neem ik het mee naar Ayodhyā, nadat onze ballingschap is beëindigd, en dan geef ik het aan Kaikeyī Mā of Bharata. En als Je het dood brengt, maak ik er een zachte *āsana* van hertenvacht van. In ieder geval, ik wil het hebben.’

“Lakṣmaṇa waarschuwde Rāma, ‘Ik denk, dat dit een illusie is, die door demonen wordt gecreëerd. Je moet niet gaan.’

“Maar we weten, dat zelfs Śrī Brahmā de mening van een dame, nadat ze eenmaal iets heeft besloten, niet kan veranderen – laat staan, dat het Rāma lukte, die de dienaar van die dame was. Ondanks de waarschuwing van Lakṣmaṇa ging Rāma toch dat hert vangen.

“Bij een andere gelegenheid kwam Śūrpaṇakhā (een mens-etende vrouwdemon) vermomd bij Rāma en zei, ‘Ik ben zo mooi en Jij bent zo knap. Ik wil met Jou trouwen. Jouw vrouw

is niet zo mooi als ik. Ik sta tot Jouw beschikking.’ Rāma antwoordde, ‘Je kunt beter naar Lakṣmaṇa gaan. Hij is niet getrouwd. Mijn vrouw is hier aanwezig, dus ik kan jou niet accepteren; maar Hij is een vrijgezel. Toen benaderde Śūrpaṇakhā Lakṣmana en vertelde Hem dat. Toen vroeg hij haar, ‘Wil je een dienstmaagd zijn of wil je de koningin zijn?’ Ze antwoordde, ‘Ik wil de koningin zijn.’ Lakṣmaṇa antwoordde, ‘Ik ben de dienaar van Rāma. Als je met Mij trouwt, word jij de dienstmeid. Rāma kan vele huwelijke sluiten en iedere vrouw wordt een koningin; dus ga terug naar Rāma.’ Wederom ging Śūrpaṇakhā naar Rāmacandra, die haar naar Lakṣmana terugstuurde. Uiteindelijk werd ze woedend en kon Sītā wel opvreten. Op dat moment zei Rāma tegen Lakṣmaṇa, ‘Maak met haar geen grappen. Daarvan komen grote problemen.’”

Maak nooit grapjes met dames. Ga niet met hen zitten lachen en maak hen niet aan het lachen.

De *gopīs* vervolgden, “Rāma was zo wreed en wellustig. Waarom heeft Hij de neus en de oren van Śūrpaṇakhā afgeslagen? Hij heeft haar met opzet getrouwd om haar zo lelijk te maken, dat niemand haar ooit meer zou trouwen en dat zelfs haar eigen echtgenoot haar niet langer bij zich zou houden. Śūrpaṇakhā werd in haar volgende leven Kubjā, die wederom zo lelijk was, dat niemand met haar wilde trouwen. Dus moet je zien, welk type persoon Hij is. Moet je zien, hoe wreed Hij is.

“Toen kwam Kṛṣṇa in Satya-yuga als Vāmana en zonder goede reden heeft Hij Bali Mahārāja bedrogen door hem te zeggen, ‘Ik wil slechts drie stappen land van jou hebben.’ Bali

Mahārāja stemde toe, ‘Ja, die zal ik jou geven.’ Maar toen Vāmana Zijn stappen ging nemen, werd Hij zo gigantisch groot, dat Hij met twee stappen alle drie de planetaire stelsels overbrugde en met de tenen van Zijn linker voet door de buitenlaag van het universum stak. Toen moest Hij op de een of andere manier voor de derde stap een plek voor Zijn voet zien te vinden en Bali Mahārāja bood zijn hoofd aan, maar zelfs daarmee was Hij niet tevreden. Hij knoopte Bali met touwen op en gooide hem in de hel.

“Dit is hetgeen we weten over die persoon. We zullen met Hem dus geen verzoening bewerkstelligen. Ga onmiddellijk weg van hier.” Dit was hetgeen Śrīmatī Rādhikā tegen de hommel zei.

Hier zegt Śrīla Viśvanātha Cakravartī, dat de *gopīs* van Paurṇamāsī hadden gehoord, dat Kṛṣṇa Bhagavān is, dat Hij als Rāma, Vāmana en alle andere incarnaties was gekomen. Desalniettemin erkenden ze Hem persoonlijk alleen als hun minnaar.

Op die manier is *aiśvarya* in Vraja aanwezig, maar het wordt altijd overdekt door *mādhurya*. Bovendien komt dit gevoel van *aiśvarya* alleen op het moment van afgescheidenheid, niet in de ontmoeting. Het gevoel van *aiśvarya* van de Vrajavāsī’s lijkt op een spriet gras in drie of vier *manas* [1 *māna* – 40 liter] melk, die boven een groot vuur worden gekookt. Als die melk geleidelijk zo heet wordt, dat hij gaat koken, komt die grasspriet naar boven drijven en zinkt dan meteen weer naar de diepte.

Dus in de *gopīs* wordt dat grassprietje met een schijnbaar gevoel van *aiśvarya* alleen in de hitte van afgescheidenheid

gezien. Het is niet constant zichtbaar. Bovendien, zelfs wanneer een gevoel van *aiśvarya* onder hun aandacht komt, houden de *gopīs* alleen van Kṛṣṇa als hun geliefde. Ze denken persoonlijk nooit aan Hem als Bhagavān.

Als *aiśvarya* voeding geeft aan *nara-līlā*, met andere woorden, wanneer Kṛṣṇa als een gewoon mens blijft optreden ondanks een vertoon van rijkdom en vermogen, is het *mādhurya*.

Hier is een voorbeeld van de *mādhurya-bhāva*, die soms aanwezig is in het hart van Devakī en Arjuna. Toen Kṛṣṇa op het slagveld van Kurukṣetra op de strijdswagen van Arjuna stond, zei Arjuna tegen Hem, “O Kṛṣṇa, zet mijn wagen midden op het slagveld.” En Kṛṣṇa deed dat. Maar toen Arjuna de *viśvarūpa* of universele gedaante van Kṛṣṇa zag, werd hij helemaal zenuwachtig en zei, “Ik richt me tot Jou niet langer als vriend. Jij ben Bhagavān Zelf.”

Bhurijana dāsa: *Aiśvarya* overdekte hem.

Śrīla Gurudeva: *Aiśvarya* was sterker. Arjuna werd overweldigd door *aiśvarya* en vergat, dat Kṛṣṇa zijn vriend was. De stemming van Arjuna en die van alle andere metgezellen van Kṛṣṇa in *dvārakā-līlā* is vol *aiśvarya*. Soms is er *mādhurya* aanwezig, maar deze wordt altijd door *aiśvarya* verslagen.

De *rāgānuga* toegewijde beschouwt Kṛṣṇa als de minnaar van de *gopīs* en ziet, dat Hij vooral Rādhā-kānta is, de vrijer van Śrīmatī Rādhikā. Dus zoals de *gopīs* Rādhā en Kṛṣṇa in *nara-līlā* dienen, zo moeten wij ook gekwalificeerd worden om Hen als *mañjarīs* te kunnen dienen. Dit is de betekenis van

vraja-lokānusārataḥ of volgen in het voetspoor van een specifieke metgezel van Kṛṣṇa.

Nanda Bābā, Yaśodā en de *gopīs* hebben met Kṛṣṇa een relatie op een manier, waarop mensen met elkaar omgaan, ook al zijn ze geen mensen. Dit is *nara-lilā*.

(Tegen Bhurijana dāsa) Je kunt de betekenis vinden in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*.

Bhurijana dāsa: Hier is het hele vers,

*sevā sādḥaka-rūpeṇa siddhā-rūpeṇa cātra hi
tad-bhāva-lipsunā kāryā vraja-lokānusārataḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.296)

In het transcendente gebied van Vraja [Śrī Vraja-dhāma] verleent men diensten aan de Allerhoogste Śrī Kṛṣṇa met een gevoel gelijk aan dat van Zijn metgezellen en plaatst men zich onder directe leiding van een specifieke metgezel van Kṛṣṇa en volgt men in zijn/haar voetspoor. Deze methode is zowel van toepassing in het stadium van *sādhana* (spirituele praktijk uitgevoerd in gebondenheid) als in het stadium van *sādhya* (Godrealisatie), wanneer men een *siddhā-puruṣa* of spiritueel geperfectioneerde ziel is [ZIE EINDNOOT 3].

Śrīla Gurudeva: Dat was de tweede *śloka* geciteerd door Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura en nu volgt de derde.

*śravaṇotkīrtanādīni vaidha-bhakty-uditāni tu
yāny aṅgāni ca tānyatra vijñeyāni maṇiṣibhiḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.296)

In *vaidhī-bhakti* praktiseert men de onderdelen van *bhakti*, zoals *śravaṇa*, *kīrtana* enzovoort naar gelang zijn kwalificatie. Zo is door geleerden, die in de principes van *bhakti* goed belezen

zijn, voor *rāgānuga-bhakti* aanbevolen om deze praktijken te volgen.

Śravaṇotkīrtanādīni – Dit verwijst naar de negen onderdelen van *bhakti* en vooral de vijf belangrijkste, namelijk *sādhusaṅga* (associatie met zuivere toegewijden); *nāma-kīrtana* (chanten van de heilige namen van Bhagavān); *bhāgavata-śravaṇa* (vertellingen uit *Śrīmad-Bhāgavatam* horen van zuivere toegewijden); *mathurā-vāsa* (in de heilige *dhāma* wonen, zoals Vraja, Navadvīpa en Purī); en *śrī mūrtira śraddhāya sevana* (met vertrouwen dienen van de Ṭhākuraḥji's). De onderdelen, die in *vaidhī-bhakti* worden uitgevoerd, worden ook in *rāgānuga-bhakti* uitgevoerd. Alleen het gevoel is veranderd.

Een andere keer zal ik er meer over vertellen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Als we onze *japa* chanten, herinneren we ons de dienstverlening beschreven door Raghunātha dāsa Gosvāmī in zijn *Vilāpa-kusumāñjali* – hoe hij het landhuisje bij Rādhā-kuṇḍa voorbereidt op de ontmoeting van Rādhā en Kṛṣṇa, hoe Rūpa Mañjarī Kṛṣṇa's voeten masseert en Rati Mañjarī de voeten van Śrīmatī Rādhikā [Dit idee is eigenlijk tegenstrijdig aan de conclusies van de Gauḍīya Vaiṣṇava's – ZIE EINDNOOT 4].

Als we deze soort activiteiten herinneren, terwijl we chanten, is dat goed? We denken niet, dat we het doen; we herinneren ons, dat zij het doen.

Śrīla Gurudeva: Ja. Herinneren en het hebben van gretigheid om op die manier ook te dienen. Als je bovendien over die hele diepe betekenissen achter het spel hoort, ervaar je meer plezier en kun je met grotere gretigheid herinneren. Doe nu

hetgeen je moet doen en later, wanneer Kṛṣṇa en jouw Guru-deva hetgeen openbaren, waarvan ze willen, dat je dat gaat doen, ga dat dan doen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Mag ik een vraag stellen? Als we mediteren op de activiteiten van Śrī Rūpa Mañjarī en Śrī Rati Mañjarī, weten we, dat onze Gurudeva hen ook assisteert. Nu wil ik het volgende weten: als u op uw Gurudeva mediteert, mediteert u dan ook op het assisteren bij zijn dienstverlening aan Rūpa Mañjarī?

Śrīla Gurudeva: We doen dat als assistenten van Vinoda Mañjarī.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hoe mediteert een discipel – zoals u een discipel bent – op het assisteren van Vinoda Mañjarī?

Śrīla Gurudeva: Dat vertel ik jou later. Je zal jouw Gurudeva ook door zijn genade leren kennen en dan ga je overeenkomstig mediteren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik vraag dit, omdat u zegt, dat we op Rūpa Mañjarī of Rati Mañjarī moeten mediteren. Dus ik vraag alleen, of we moeten mediteren op onze Gurudeva, zoals u mediteert op het dienen van Vinoda Mañjarī.

Śrīla Gurudeva: Zoals onze *ācāryas* hebben gedaan, mediteren we op onze Gurudeva als een zeer dierbare *sakhī* van Rūpa Mañjarī, die ook de kwaliteiten heeft als die van Rūpa Mañjarī maar niet helemaal precies dezelfde.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Zoals we onze Gurudeva hier in onze *sādhaka* gedaante assisteren, assisteren we hem ook daar?

Śrīla Gurudeva: De gedaante van jouw Gurudeva, die je hebt gezien en gediend, zal zeker naar jou toekomen, dus je kunt hem bidden om de manifestatie van zijn gedaante als een *sakhī* in jouw hart te openbaren. Wanneer hij dan zijn *darśana* geeft, wordt meditatie heel gemakkelijk. Het is zeker, dat hij op de een of andere manier een idee zal geven van zijn gedaante en daarna ben je in staat dit te realiseren en hem daar te dienen. Voorlopig kun je eenvoudig tot hem bidden, “Manifesteert u zich alstublieft, wanneer u in *kṛṣṇa-līlā* dienst verleent.”

Bhurijana dāsa: *Tan no guruḥ pracodayāt.*

Śrīla Gurudeva: Ja, dat is de *guru-mantra*. We moeten weten, dat onze *guru* zeker een *sakhī* van Rūpa Mañjarī is, die onder leiding van Rūpa Mañjarī allerlei diensten aan Śrīmatī Rādhikā verleent.

Voorlopig kun je realiseren, wat je hebt gezien en aan wie je diensten hebt verleend, toen je hem bezig zag met *sādhana-bhajana*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik kan deze vragen voor de volgende keer bewaren, als u wilt, maar ik heb een vraag over *caitanya-līlā*. Ik heb eigenlijk een aantal vragen over dit onderwerp. Bijvoorbeeld, welke gedaante heeft onze Gurudeva in *caitanya-līlā*?

Śrīla Gurudeva: Zoals hij is – zoals hij nu is. Je hebt hem gezien.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Maar we kunnen hem over een lange periode hebben gezien. We zien dat zijn uiterlijk iets is veranderd.

Śrīla Gurudeva: Je kunt herinneren, hetgeen je hebt gezien. Śrī Advaita Ācārya was oud en Śrīnivāsa Ācārya was op rijpe leeftijd, zoals zoveel anderen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hierover heb ik enige twijfel. We weten, dat de *siddhā-deha*, het spirituele lichaam, eeuwig jong is, zoals Kṛṣṇa altijd jeugdig (*nava-yauvana*) is. Maar het lichaam van onze Gurudeva was ouder. Bedoelt u te zeggen, dat hij in Śvetadvīpa van Goloka-dhāma een ouder lichaam heeft?

Śrīla Gurudeva: Die gedaante ga je door zijn genade realiseren. Wat betreft zijn *sādhaka* gedaante, moet je alleen hetgeen herinneren, dat je hebt gezien.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Krijgt men ook een ander lichaam in *caitanya-līlā*?

Śrīla Gurudeva: Het is voor jou van belang te weten, dat jouw Gurudeva noch onze Gurudeva een materieel fysiek lichaam hebben. Hun lichaam is spiritueel. Hun lichaam is totaal niet zoals het lichaam van een geconditioneerde ziel. Hun lichaam, geest en ziel zijn *sat-cit-ānanda*.

We kijken tegen zijn geestelijke lichaam aan, alsof het is gemaakt door de begoochelende energie van *māyā*, want wij staan onder invloed van de begoochelende energie van *māyā*. Het kan zijn, dat we zijn gedaante niet kunnen zien, zoals hij werkelijk is, maar we zullen ons datgene herinneren, dat we

hebben aangezien als zijn *sādhaka* gedaante. We kunnen zijn gedaante herinneren; er is geen *kalpanā* (verbeeldingskracht) voor nodig. Na enige tijd zal jouw Gurudeva de noodzaak zien om jou de gedaante te tonen, waarin hij Caitanya Mahāprabhu dienst verleent in Goloka Vṛndāvana. Hij kan die gedaante openbaren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Zoals uw Gurudeva aan u zijn eeuwige identiteit als Vinoda Mañjarī heeft getoond, kan hij ook een eeuwige identiteit hebben in *caitanya-līlā*.

Śrīla Gurudeva: Ik doe geen *kalpanā*...

Bhurijana dāsa: Fantasie.

Śrīla Gurudeva: Fantasie.

Ik ben getuige geweest van onze Gurudeva, die Caitanya Mahāprabhu in dit lichaam dient. Zoals ik heb gezien, dat hij diende, zo hebben jullie ook jullie Gurudeva gezien. We moeten altijd aan hem denken, zoals we hem hebben gekend. Dit is zijn *sādhaka* gedaante en hij heeft nog een andere *siddhāśarīra* (spirituele gedaante van een *gopī* dienstmaagd in Goloka Vṛndāvana) om Rādhā en Kṛṣṇa te dienen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat betreft Caitanya Mahāprabhu? Ik krijg dit punt niet helemaal onder de knie, want Rādhā en Kṛṣṇa zijn in Goloka Vṛndāvana en Vṛndāvana is hier manifest. Dus een bepaald deel van Goloka is Navadvīpa.

Śrīla Gurudeva: Hij kan daar ook naartoe gaan in de gedaante, die jij hebt gezien; ik geloof dat zeker. En als er iets wordt verscholen, zal hij het openbaren, wanneer het nodig is. We hebben onze Gurudeva altijd zien dienen, altijd zien denken

over Caitanya Mahāprabhu en altijd zien prediken over de instructies en de missie van Caitanya Mahāprabhu.

In *gaura-līlā* hebben Śrīla Rūpa Gosvāmī en Śrīla Sanātana Gosvāmī Hem gediend door hem vele diensten te verlenen, waaronder het schrijven van literaire werken. Jullie Gurudeva heeft ook al deze dingen gedaan. Als hij in die tijd in *gaura-līlā* was geweest, was het niet zeker geweest, of hij diezelfde dienst zou hebben uitgevoerd. Hij heeft deze rol nu gespeeld, maar in het spel van Caitanya Mahāprabhu hoeft hij dat niet te hebben gedaan.

Hij heeft in de hele wereld gepredikt. Śrīla Rūpa Gosvāmī en Śrīla Sanātana Gosvāmī hebben alleen diensten verleend in Navadvīpa, in Māyāpura, in Vṛndāvana en in Purī, maar jullie Gurudeva heeft over de hele wereld gediend. We moeten ons niets voorstellen. We moeten leren inzien, dat hij Caitanya Mahāprabhu heeft gediend in de *sādhaka-sarīra*, die we hebben gezien. Wat betreft zijn gedaante als een *parikara* (metgezel) in de tijd van Caitanya Mahāprabhu, zal hij jou deze openbaren, wanneer hij denkt, dat het geschikt is om te doen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik heb één laatste vraag over Śrīmatī Tulasī-devī. Is er in iedere Tulasī-plant een afzonderlijke *jīva*?

Śrīla Gurudeva: Tulasī-devī kan zich overal manifesteren, zoals Kṛṣṇa en Rādhikā zich overal manifesteren. Śrī Kṛṣṇa en Śrīmatī Rādhikā manifesteren zich in een onbeperkt aantal universa en ook in de gedaante van *mūrti*. Op dezelfde manier manifesteert Śrīmatī Tulasī-devī zich in een onbeperkt aantal universa en in een onbeperkt aantal plaatsen in de gedaante van een plant.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik bedoel te zeggen, dat in een gewone boom de ziel van een *jīva* aanwezig is. Dus omdat er zoveel Tulasī planten zijn...

Śrīla Gurudeva: We kunnen het leren van het voorbeeld van de *śalagram-sīla*. Er zijn zoveel *śalagram-sīlās*, maar dit betekent niet, dat Nārāyaṇa in iedere *sīlā* anders is. Hij is niet zoals de *jīvas*. Op dezelfde manier is Tulasī één. Alle Tulasī planten zijn dezelfde Tulasī; ze zijn niet gescheiden.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ze zijn geen *jīvas*?

Śrīla Gurudeva: Nee, zeker niet.

Er zijn zoveel stukken Govardhana *sīlas* – honderden miljoenen *sīlas* – en Govardhana is in iedere *sīlā* volkomen aanwezig. Zoals de *sīlas* niet verschillend zijn van Govardhana, is Tulasī ook één en dezelfde in iedere plant.

In het spel van Kṛṣṇa in Vṛndāvana zien we, dat Vṛndā-devī een persoonlijkheid is en dat Tulasī Mañjarī een andere persoonlijkheid is. Er is nog een andere Tulasī, een *dūtī* of boodschapper van Vṛndā-devī. Hier in deze wereld is Tulasī (de plant) een manifestatie van Vṛndā-devī.

Soms wordt de naam ‘Tulasī Mañjarī’ voor ‘Rati Mañjarī’ gebruikt, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī in zijn gedaante van *mañjarī*. Raghunātha dāsa Gosvāmī heeft in zijn *siddhā* gedaante twee namen: Tulasī Mañjarī en Rati Mañjarī.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Is dit dezelfde persoon?

Śrīla Gurudeva: Dezelfde.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Raghunātha dāsa Gosvāmī is Tulasī Mañjarī? Staat ze onder Vṛndā-devī? Is ze een *dūtī* van Vṛndā?

Śrīla Gurudeva: Nee, Tulasī is een afzonderlijke persoonlijkheid. Tulasī Mañjarī is één persoonlijkheid en Tulasī is de andere. Tulasī is een *dūtī*, geen *mañjarī*. Later zal je dat te weten komen. Geleidelijk aan zal je alles leren.

[EINDNOTEN]

Noot 1

[Passage uit een *darśana* van Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Jagannātha Purī op 13 oktober 2001]

Śrīla Gurudeva: Alleen in *viraha* (afzondering) zeggen de *gopīs* en de Vrajavāsī's soms, "Hij is Bhagavān, de Hoogste Heer." In welke context zeggen ze dat? Ze zeggen, "Garga Ācārya heeft ons dat verteld" of "Paurṇamāsī heeft het ons verteld". Ze hebben het op de een of andere manier gehoord, maar zijzelf hebben niet de realisatie, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is.

Prema-prayojana dāsa: Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura gebruikt altijd het woord *jñāna*. "Ze hebben de *jñāna*, dat Kṛṣṇa Bhagavān is; dat Hij Parameśvara is."

Śrīla Gurudeva: Ze 'wisten' het; maar 'weten' is in deze context 'weten (horen) van anderen'. Het betekent niet, "Ik weet;

Ik heb realisatie.” Het betekent, dat ze louter hadden gehoord, dat Kṛṣṇa Bhagavān is.

Noot 2

[Passage uit een *darśana* met Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Nederland op 28 juni 2002]

Śyāmarāṇī dāsī: Halverwege uw lezing heeft u uitgelegd, dat niemand van de Vrajavāsī’s weet, of gelooft, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste God is.

Śrīla Gurudeva: Ja.

Śyāmarāṇī dāsī: Iemand die dat principe betwijfelde, kwam eens bij u vragen, “Wat betreft het spel, waarin Kṛṣṇa Viṣṇu werd en Rādhikā Lakṣmī?” U antwoordde toen, “Nee. Daarin ligt een diepe betekenis.”

Śrīla Gurudeva: Dit was Hun spel.

Śyāmarāṇī dāsī: Kunt u dit nader uitleggen?

Śrīla Gurudeva: Ze speelden. Geen van de metgezellen – zelfs geen gras, klimplanten, papegaaien of vogels – laat staat een van de Vrajavāsī’s, zoals Nanda Bābā of Yaśodā Mā – zou ooit geloven, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is. Kṛṣṇa kan misschien de Allerhoogste Heer zijn, de Heer des heren. Dat kan zijn. Maar voor de Vrajavāsī’s is Kṛṣṇa een vriend, een zoon of een geliefde; alleen dat.

Śyāmarāṇī dāsī: Dus ze speelden een spel?

Śrīla Gurudeva: Ja, het was bedoeld als recreatie en amusement (*mano-rañjana*) voor Rādhā en Kṛṣṇa en de *gopīs*. De Vrajavāsi's weten in feite van niets. Ze zijn allemaal groter dan Brahmā, Śaṅkara en zelfs Nārada. Ze kunnen Nārada *bhakti* onderwijzen, maar ze weten niet, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is. Als iemand hen zou vertellen, dat Hij Bhagavān is, zouden de Vrajavāsi's vol sarcasme antwoorden, "Oh ja, je hebt gelijk. Wees goed. Heel goed. Als Hij de Allerhoogste God is, wil ik dat iedereen *bhakti* aan Zijn lotusvoeten krijgt." En dan *bas* [een Hindi woord, dat betekent 'dat is het eind ervan'; genoeg]. Er wordt daar niets gevoeld met betrekking tot het feit, dat Kṛṣṇa God is – en er wordt verder niet over gesproken.

Noot 3

[De vertaling van het vers op pagina ... van dit boek is uit de Betekenisgeving van Śrīla Prabhupāda Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja op Vers Acht van zijn *Nectar of Instruction* genomen. We hebben de vertaling, die hardop werd voorgelezen door Bhurijana dāsa met deze Purport van hem vervangen, omdat de beschikbare Engelse vertaling van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, waaruit Bhurijana voorlas, veel onduidelijke, Indiaas Engelse uitdrukkingen hanteert. We maakten de overweging, dat de ware betekenis in de tekst van het boek voor de lezer zeer moeilijk te begrijpen zou zijn geweest. Voor uw referentie hebben we de voorlezing van Bhurijana dāsa hier naartoe overgebracht.]

“In dit Vraja houdt men zich bezig met spirituele praktijken in ondergeschiktheid aan de inwoners van Vraja met een gretigheid om de *bhāvas*, gevoelens en emoties van zijn uitverkozen

dierbare metgezel van Śrī Kṛṣṇa te volgen, dient men Hen beiden, Śrī Kṛṣṇa en Zijn dierbaarste Śrī Rādhā, of Śrī Nanda-Yaśodā, zoals het geval mag zijn, te dienen, zowel in het stadium van *sādhaka* in gebondenheid als in het stadium van *siddhā* in perfectie, ondanks dat men het object van dergelijke spirituele praktijken reeds kan hebben bereikt.”

Noot 4

[Passage uit een discussie met Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja over het onderwerp *Vilāpa-kusumāñjali* in 1991 in Madhurā, India]

*śrī rūpa-mañjarī-karārcita-pāda-padma
goṣṭhendra-nandana bhujārpita-mastakāyāḥ*

Vilāpa-kusumāñjali (72)

Hiervan bestaan twee commentaren. De ene is, dat Kṛṣṇa’s voeten worden vereerd door Śrīmatī Rūpa Mañjarī, met andere woorden, Rūpa Mañjarī masseert Kṛṣṇa’s voeten. Rādhā en Kṛṣṇa liggen op een bed en het hoofd van Śrīmatī Rādhikā ligt op Kṛṣṇa’s schoot en Kṛṣṇa houdt Haar hoofd in Zijn hand. Raghunātha dāsa Gosvāmī bidt, “O Svāminiji, O Śrīmatī Rādhikā, wil Je me zegenen, opdat ik Jouw voeten op dat moment mag dienen?”

Het commentaar, dat door Rādhā-kuṇḍa *bābājīs* wordt gegeven, is niet correct. Wij accepteren dit niet; ze beschouwen dit niet als iets goeds. Wij volgen *ānugatya-dharma*, het principe van volgen in het voetspoor van *guru* en *guru-paramparā*. Wij volgen onder hun leiding en nemen hun restanten. *Bhakti* wordt altijd verricht in *ānugatya*, onder hogere leiding. Als de

voeten van Kṛṣṇa door Rūpa Mañjarī worden gediend en de voeten van Śrīmatī Rādhikā door Rati Mañjarī, zou Rati Mañjarī zich niet in de *ānugatya* van Rūpa Mañjarī bevinden. Een *mañjarī* wil liever Rādhikā dan Kṛṣṇa dienen. Het is dus niet mogelijk, dat de *guru-sakhī* van Rati Mañjarī, namelijk Rūpa Mañjarī, Kṛṣṇa zou dienen en Rati Mañjarī, die ondergeschikt is aan haar, de voeten van Śrīmatī Rādhikā zou nemen.

Het idee van *guru* en Vaiṣṇava's is als volgt – Kṛṣṇa zit rechtop. Śrīmatī Rādhikā is overgelukkig en is *svādhīna-bhartṛkā* geworden, dat wil zeggen, Kṛṣṇa is toegeeflijk aan Haar wensen. Als Ze Hem zegt, “Sta op,” staat Hij op. Door Haar geheel beheerst antwoordt Hij dan, “Oh ja.” Als Ze tegen Hem zegt, “Breng Mijn oorbellen aan. Oh, kam Mijn haar en maak het op,” doet Kṛṣṇa dat.

Alleen Rūpa Mañjarī en Rati Mañjarī zijn bij die gelegenheid aanwezig. Het hoofd van Śrīmatī Rādhikā ligt op schoot bij Kṛṣṇa. Als ze beiden zouden liggen, zoals de *bābājīs* beweren, zou het niet mogelijk zijn Haar hoofd op Zijn schoot te leggen. Kṛṣṇa zit in feite rechtop en Śrīmatī Rādhikā ligt ernaast met Haar hoofd op Zijn schoot. Kṛṣṇa houdt Haar hoofd in Zijn hand en aait zachtjes over Haar haar. Als daar maar iets ‘verkeerd’ zit, legt Hij het recht en strijkt het glad en Rādhikā is zo blij met deze dienstverlening. Op dat moment dient Rūpa Mañjarī de voeten van Rādhikā en Rati Mañjarī bidt aan Rūpa Mañjarī, “Ik wil jouw *prasādam* restanten nemen.” Wat betekent ‘restanten’ in dit verband? Rati Mañjarī bidt, “Jij dient de voeten van Rādhikā. Ga je mij de opdracht geven om ook te komen en Haar voeten te dienen?” Dan legt Rūpa Mañjarī één lotusvoet van Rādhikā bij Rati Mañjarī op

schoot en beiden masseren Haar voeten. Dit is de gevoelsstemming van *ānugatya*. Deze betekenis is heel plezierig en goed, dus wij aanvaardden deze betekenis en niet die andere.

Wij zullen altijd proberen om in de *ānugatya* van onze *gurudeva* te blijven: *gurudeva*; *parama-gurudeva*, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura, die Nayaṇa Mañjarī is; *paratpara-gurudeva*, Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura, die Kamalā Mañjarī is, Narottama Ṭhākura, die Vilāsa Mañjarī is; Rūpa Mañjarī, Anaṅga Mañjarī, Lavaṅga Mañjarī, enzovoort. Dit is in de lijn van *ānugatya-dharma*, die we altijd gehoorzaam blijven.

HOOFDSTUK DRIE

De vijf principes van Raganuga-bhakti

SRĪLA GURUDEVA: WE HEBBEN IN HET KORT de uitleg afgerond van de eerste twee *ślokas*, die door Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura in zijn *Rāga-vartma-candrikā* werden geciteerd en besproken.

De eerste *śloka* is als volgt.

*kṛṣṇaṁ smaran janam cāsyā
preṣṭhaṁ vija-samīhitam
tat-tat-kathā-rataś cāsau
kuryād vāsaṁ vraje sadā*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.294)

In herinnering aan Kṛṣṇa en Zijn dierbare metgezellen, die we willen volgen, waarbij we geheel zijn verzonken in discussies over hun spel en vermaak, dient men altijd in Vraja te wonen. Als dit niet mogelijk is, kan men daar mentaal aanwezig zijn.

We moeten ons Śrī Kṛṣṇa en die metgezellen herinneren met hun dienstbare gevoel, dat we gretig willen hebben. We dienen ons hen te herinneren en we dienen over hun spel met Śrī Śrī Rādhā en Kṛṣṇa te horen en het verhaal te herhalen. En we moeten in Vṛndāvana wonen, als het niet fysiek kan, dan op zijn minst mentaal.

De tweede *śloka* is als volgt.

*sevā sādḥaka-rūpeṇa siddhā-rūpeṇa cātra hi
tad-bhāva-lipsunā kāryā vraja-lokānusārataḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.295)

Op het pad van *rāgānuga* dient men altijd Kṛṣṇa's intieme metgezellen en hun dierbare volgelingen te volgen en constant in hun dienstverlening geabsorbeerd te blijven. Dit dient te worden gedaan in de *sādḥaka-rūpa* (het externe, materiële lichaam in de huidige conditie) en tevens in *siddhā-rūpa* (het innerlijk geperfectioneerde spirituele lichaam, dat geschikt is om aan Śrī Kṛṣṇa het type dienst te verlenen, waar het hart gretig naar verlangt). Men moet gretig zijn naar de *bhāva* of het specifiek liefdevolle gevoel van Kṛṣṇa's metgezellen in Vraja, die men graag wil volgen.

Sādḥaka-rūpeṇa verwijst naar Śrīla Rūpa Gosvāmī en *siddhā-rūpeṇa* verwijst naar Rūpa Mañjarī.

Vraja-lokānusārataḥ verwijst naar Kṛṣṇa's *nara-līlā* (Zijn menselijke spel en vermaak) met Nanda Bābā, Yasoda en de

gopīs. Ze hebben een menselijke relatie met Kṛṣṇa, maar zichzelf noch Kṛṣṇa zijn mensen.

En de derde *śloka* is als volgt.

*śravaṇotkīrtanādīni vaidha-bhakty-uditāni tu
yāny aṅgāni ca tāny atra vijñeyāni manīṣibhiḥ*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.296)

In *vaidhī-bhakti* praktiseert men de onderdelen van *bhakti*, zoals *śravaṇa*, *kīrtana* enzovoort naar gelang zijn kwalificatie. Zo is voor *rāgānuga-bhakti* door geleerden, die goed zijn belezen in de principes van *bhakti*, geadviseerd geworden om deze praktijken te volgen.

Als iemand vertrouwen ontwikkelt door de opdracht van *sāstra* te lezen of te horen en per consequentie raakt geïnspireerd om *bhakti* te gaan cultiveren, wordt dit *vaidhī-bhakti* genoemd. Als de toegewijde daarentegen over authentieke gretigheid beschikt om diensten te krijgen, zoals die van de *gopīs*, heeft hij in feite *mādhurya-* of *rāgānuga-bhāva* ontwikkeld, terwijl hij de onderdelen van *vaidhī-bhakti* uitvoerde. De stemming van de uitvoering van zijn *vaidhī-bhakti* gaat veranderen; die is niet langer dezelfde als het gevoel in *vaidhī-bhakti*. Een *rāgānuga-bhakta* kan alle vierenzestig onderdelen (*aṅgas*) van *bhakti*, of negen, of vijf, of drie (*śravaṇa*, *kīrtana* en *smaraṇa*), of slechts één (*harināma-kīrtana*) uitvoeren – maar met het gevoel van *rāgānuga*.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt in de uitleg van deze *śloka*, dat een *rāgānuga* toegewijde niet alle vierenzestig of negen onderdelen van *bhakti* hoeft te volgen. Hij neemt alleen de onderdelen, die gunstig zijn voor zijn ontwikkeling

in *rāgānuga-bhakti* [ZIE EINDNOOT 1]. Hij maakt geen overtreding, als hij die onderdelen verwaarloost ten behoeve van zijn *mūla* of basis-*bhāva* (grondrechtelijke stemming). Dit wordt ook *aṁsī-bhāva* genoemd. *Aṁsī* betekent...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Essentie.

Śrīla Gurudeva: Wat bedoel je met ‘essentie’?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Essentie betekent ‘het essentiële ding’.

Śrīla Gurudeva: Hoezo, het essentiële ding?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het essentiële ding is gretigheid te krijgen.

Śrīla Gurudeva: Die toegewijde is al gretig.

Bhurijana dāsa: Om te cultiveren of te voeden.

Śrīla Gurudeva: Om wat te cultiveren of te voeden?

Bhurijana dāsa: Zijn genegenheid, zijn liefde.

Śrīla Gurudeva: Welke genegenheid?

Bhurijana dāsa: Zijn genegenheid voor Kṛṣṇa op een bepaalde manier of in een bepaalde stemming.

Śrīla Gurudeva: De wortel of de basis is *gopī-bhāva*, of specifiek *mañjarī-bhāva*, de houding van persoonlijke dienstverlening aan Śrīmatī Rādhikā, zoals die van de *mañjarīs*. Dit is de essentie, het basisgevoel (*mūla-bhāva*). Om dit te bereiken, oefent de toegewijde activiteiten uit, die gunstig zijn en ver-

mijdt hetgeen ongunstig is. Hij vermijdt bijvoorbeeld *ahaṅgrahopāsanā*.

Weten jullie wat *ahaṅgrahopāsanā* betekent?

Girirāja Mahārāja: Zichzelf als God vereren.

Śrīla Gurudeva: Dit is hier niet de betekenis. Het betekent te denken, “Ik ben Lalitā,” “Ik ben Viśākhā,” “Ik ben Citra,” of “Ik ben Rūpa Mañjarī.” *Sahajiyā bābājīs* mediteren, “Ik ben Lalitā-sakhī,” in plaats van te denken, “Ik ben Lalitā dāsī.” Deze *ahaṅgrahopāsanā*, waarin men zichzelf beschouwt als niet-verschillend van het object van verering, is zeer gevaarlijk. Zorg ervoor, dat jullie dit vermijden.

Een andere ongunstige praktijk is *mudrās*.¹ Weten jullie de betekenis van *mudrā*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Alle onbelangrijke zaken met betrekking tot *arcana* en *pūjā*.

Śrīla Gurudeva: Wij houden geen *kuśa*-gras in ons hand, terwijl we *saṅkalpa* (een gelofte) afleggen, en we gebruiken ook geen *kara-nyāsa*. We mediteren niet op *dvārakā-līlā* en we vereren de koninginnen van *Dvārakā* niet, ook al behoren deze praktijken tot de vierenzestig onderdelen van *bhakti*.

Dan wat betreft de verering van *Rāmacandra*, wees voorzichtig. Dit is bedoeld voor anderen, niet voor ons. Ook al is *Rāma Kṛṣṇa*, moeten we hiermee zeer voorzichtig zijn. We kunnen eerbetuigingen aanbieden en zeggen, “O *Kṛṣṇa*! Je

---

¹ Handbewegingen tegelijk met de recitatie van *mantras*, waarbij men diverse delen van de eigen hand of het eigen lichaam, of de verscheidene lichaamsdelen van het Godsbeeld aanraakt.

hebt een parchtige gedaante als Rāma gemanifesteerd, waarin Je allerlei wonderlijk spel tentoonspreidt.” We spreken Hem niet aan als Rāma, maar als Kṛṣṇa en we gaan die gedaante van Rāma ook niet vereren. [Als toegewijden Rāma op Zijn Verschijningsdag eren, doen ze dat met het idee, dat Hij Kṛṣṇa is in de gedaante van Rāma.] Verering van Dvārakādhiṣa-Kṛṣṇa is beter dan verering van Rāma, maar daartegen is ook reeds gewaarschuwd geworden.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En Nṛsimhadeva?

Śrīla Gurudeva: We geven *praṇāma* aan Nṛsimhadeva als beschermheer van *bhakti*.

Śāstra geeft diverse regels en regulerende principes en geeft de instructie voor de uitvoering van bepaalde typen verering, maar deze zijn voor gewone mensen, voor het algemene publiek, niet voor *sādhakas*, die specifiek dienst verlenen aan Śrīmatī Rādhikā. *Rāgānuga* betekent Rādhikā met Kṛṣṇa dienen, dus we willen hierin eenpuntig zijn. Onze *guru-paramparā* heeft zoveel Godsbeelden voor het gewone publiek geïnstalleerd, die niet zijn bedoeld voor degenen, die zich bezighouden met eenpuntige verering.

Voer jouw verering zeer voorzichtig uit, op een manier, waarop niemand zal denken, dat je tegen Rāma of Dvārakādhiṣa-Kṛṣṇa gekeerd bent. Anderen dienen Hen te vereren, maar jullie moeten al jullie *bhakti* activiteiten uitoefenen met enkelvoudige gretigheid.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dat vers in de *Bhāgavad-gītā*, dat zegt, “Maak geen slapende honden wakker...”

Śrīla Gurudeva:

*na buddhi-bhedam janayed
ajñānām karma-saṅginām
joṣayet sarva-karmāṇi
vidvān yuktaḥ samācaran*

Bhāgavad-gītā (3.26)

Iemand, die op het pad van spirituele vooruitgang in kennis onderlegd is, mag de intelligentie van mensen in onwetendheid niet in de war brengen door hen de instructie te geven hun voorgeschreven plichten op te geven en zich op de ontwikkeling van *jñāna* toe te leggen. Door op de juiste wijze zijn eigen activiteiten met een beheerste houding en een onthecht verstand uit te voeren, zou hij zulke mensen juist bij hun voorgeschreven plichten dienen te betrekken.

Ook al staat er in de *bhakti-sāstras*, dat men deze bepaalde praktijken dient uit te oefenen, zal een *rāgānuga* toegewijde dat niet doen.

Śāstra zegt, dat het verwaarlozen van de onderdelen van *bhakti* een overtreding betreft. *Śāstra* zegt, dat men geen *ava-jñā* moet doen. Wat betekent *avajñā*?

Girirāja Mahārāja: Ongehoorzaamheid?

Śrīla Gurudeva: Ofschoon het ongepast is om een onderdeel van *bhakti* te veronachtzamen, valt er in dit verband iets uit op te maken. De praktijken, die in *rāgānuga* niet gunstig zijn, worden niet uitgevoerd.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat iemand die dit principe van *rāgānuga* volgt, op zekere dag een tempel van Satyabhāma, Rukmiṇī, Rāmacandra of een andere Godheid binnenkomt en door de samenloop van omstandigheden genoodzaakt is Hen te vereren. Ook al doet hij dat niet, geldt

het niet als een overtreding. Voor een gewoon persoon zou het een overtreding betreffen, als hij dergelijke verering zou trachten te vermijden. Een *rāgānuga* toegewijde met oprechte gretigheid daarentegen zal deze verering niet vermijden uit een ongunstig gevoel, dat als een overtreding zou kunnen worden beschouwd.

Laat ons het voorbeeld van Hanumān nemen. Garuḍa zei eens tegen Hanumān, “Jou eerbiedwaardige Godheid roept jou. Jouw vererenswaardige Śrī Kṛṣṇa wil dat je komt en Zijn *darśana* neemt.”

Hanumān antwoordde, “Ik heb een slechte gezondheid. Ik kan niet gaan. Ik ben ernstig ziek.

Garuḍa herhaalde, “Kṛṣṇa roept jou.”

Hanumān antwoordde, “Dat weet ik, maar ik ben zo moe, dat ik niets kan ondernemen.”

Garuḍa probeerde hem onder dwang mee te nemen, maar Hanumān tikte Garuḍa met zijn staart en gooide hem met een dermate grote kracht door de lucht, dat hij vlak naast het paleis van Kṛṣṇa in Dvārakā terecht kwam.

Kṛṣṇa zei tegen Garuḍa, “Ga terug en zeg hem deze keer, dat Rāma hem roept.”

Garuḍa ging terug naar Hanumān en zei tegen hem, “Jouw eerbiedwaardige Godheid, Rāma, roept jou.”

Hanumān werd opeens helemaal blij en zei, “Ik neem een bad en zodra ik *tīlaka* heb aangebracht, kom ik eraan. Ga vast vooruit en zeg tegen Rāma, dat ik er meteen aankom.”

Garuḍa zei, “Ik zal zo snel gaan als de snelheid van de geest. Kom met me mee en ga op mijn rug zitten.”

Hanumān zei, “Nee, dat hoeft niet. Ik kom er heel snel aan. Jij kunt vast vooruit gaan.”

Toen Garuḍa op hoge snelheid door de lucht vloog en halverwege op weg was naar Rāma, zag hij Hanumān juist terugspringen, nadat hij Rāma had gezien. Hanumān had Kṛṣṇa reeds in de gedaante van Rāma gezien, met Hem gesproken en zijn respect betoond. Hij kwam al terug, terwijl Garuḍa pas halverwege op de heenweg was. Hij was zo gretig om zijn verenswaardige Heer te zien, die hem nu had geroepen, dat hij opeens kon springen en sneller kon vliegen dan Garuḍa – sneller dan het licht – terwijl hij kort daarvoor vanwege gebrek aan enthousiasme had gezegd, dat hij zo ziek was.

Dus zelfs als de *sādhaka* met gretigheid een paar onderdelen van het negenvoudige proces van *bhakti* overslaat, bijvoorbeeld *pāda-sevanam* (*parikramā* van de heilige plaatsen van Bhagavān) of *arcanam* (tempeldienst), als hij eenmaal dat basisbegrip van *gopī-bhāva* of *mañjarī-bhāva* heeft, geldt deze veronachtzaming niet als een overtreding. Alle leemten in de vorm van ontbrekende praktijken zullen door deze basis-*bhāva* worden opgevuld.

*śruti-smṛti-purāṇādi-pañcarātra-vidhiṃ vinā
aikāntikī harer bhaktir utpātāyaiva kalpate*

Toegewijde dienst aan Bhagavān, waarin de gezaghebbende vedische literatuur, zoals Upaniṣaden, Purāṇa’s, *Nārada-pañcarātra* enzvoort, wordt veronachtzaamd, vormt eenvoudig een onnodige versterking in de samenleving.

Kennen jullie deze *śloka*? Dit is een hele belangrijke *śloka* uit *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.101). De betekenis luidt als volgt. Als men zich bezighoudt met de exclusieve verering van Kṛ-

ṣṇa (*aikāntiki harer-bhakti*), maar men volgt niet de instructies van *sāstra*, zoals Śruti's, Smṛti's, *Pañcarātra* en Purāṇa's, ontstaat er enige verstoring.

Voor iemand echter, die werkelijk in zijn basis-*bhakti* is verankerd, die beschikt over de oprechte gretigheid om Rādhā en Kṛṣṇa te dienen, is dat alleen voldoende. Als die persoon geen onderdelen van *bhakti* uitvoert, die ongunstig zijn voor de vooruitgang in *rāgānuga*, zelfs al geeft *sāstra* instructie, dat alle onderdelen van *bhakti* in acht moeten worden genomen, bestaat er voor die persoon geen mogelijkheid een overtreding te begaan. Het is een feit, dat degenen, die werkelijk gretig zijn en uitsluitend de principes van *rāgānuga-bhakti* volgen, dienstverlening aan Rādhā en Kṛṣṇa in *gopī-bhāva* krijgen.

In dit verband valt er een belangrijk punt op te merken. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt ons het volgende. Er wordt wel eens gezegd, dat een *sādhaka* met de ambitie om Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa met *rāga* te dienen, die zich alleen met horen, chanten en herinneren van *vaidhī-bhakti* bezighoudt, *dvārakā-bhāva* zal krijgen en een dienstmaagd van Rukmiṇī en Satyabhāmā wordt. Hij schrijft, dat er ook soms wordt gezegd, dat zo iemand een dienstmaagd van de koninginnen van Mathurā wordt, indien hij gretig is en *vaidhī-bhakti* plus *rāgānuga-bhakti* uitvoert.

Hij schrijft, dat deze ideeën niet juist zijn. De 'koningin' van Mathurā is Kubjā² en de koninginnen van Dvārakā zijn Ruk-

---

² Kubjā was een gebochelde dienstmeid van Kaṁsa, die echtelijke gene-
genheid voor Kṛṣṇa ontwikkelde, toen ze Hem zag. Maar ze wilde Kṛṣṇa
voor haar eigen geluk hebben en daarom werd haar liefde vervloekt.

miṇī, Satyabhāmā en anderen zoals zij. Het is niet juist te zeggen, dat iemand die *vaidhī-bhakti* uitvoert, dienstverlening aan de koninginnen van Dvārakā krijgt, of dat iemand met gretigheid, die zowel *vaidhī-bhakti* als *rāgānuga-bhakti* uitvoert, dienst aan Kubjā krijgt.

Kubjā's *prema* is eigenlijk niet gepast en daarom is deze van nature minder waardevol dan die van de koninginnen van Dvārakā. De koninginnen van Dvārakā zijn zo ver bovengeschiedt aan Kubjā. *Vaidhī* uitgevoerd met *rāgānuga* is superieur aan de uitvoering van *vaidhī* alleen. Begrijp je dat? Het druist in tegen de principes van *bhakti*, dat iemand die *vaidhī-bhakti* plus *rāgānuga-bhakti* uitvoert, de inferieure positie van dienstverlening aan Kubjā krijgt, terwijl de enkelvoudige uitvoering van *vaidhī-bhakti* een superieure positie zou opleveren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Misschien de dienst aan Candrāvalī?

Śrīla Gurudeva: Nee.

In de *Gopāla-tāpanī Upaniṣad* staat, dat het huwelijk van Rukmiṇī in Mathurā werd ingezegend. Daarom zeggen sommigen, dat Rukmiṇī daar aanwezig is als Kṛṣṇa's koningin. Maar dit druist in tegen onze Vaiṣṇava principes. Het is tegen onze Gauḍīya Vaiṣṇava filosofie om te zeggen, dat door *vaidhī-bhakti* te volgen men dezelfde bestemming krijgt als iemand, die zich bezighoudt met *vaidhī* vermengd met *rāgānuga*. Śrīla Viśvanātha Cakravartī zegt, dat het idee van de huwelijksvoltrekking van Rukmiṇī in Mathurā tegen de *sāstras*

Haar liefde kan niet worden vergeleken met die van de koninginnen van Dvārakā of de *vraja-gopīs*.

indruist en alleen wordt verteld in *Gopāla-tāpanī Upaniṣad*. Als *Gopāla-tāpanī Upaniṣad* spreekt van Mathurā verwijst deze uitspraak eigenlijk naar Dvārakā.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Is dat, omdat Mathurā en Dvārakā min of meer hetzelfde zijn?

Śrīla Gurudeva: In dit verband hetzelfde. Uit onze studie van *Śrīmad-Bhāgavatam* en andere authentieke *bhakti* geschriften is gebleken, dat het idee van het huwelijk van Rukmiṇī in Mathurā niet authentiek is. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura komt hierop later nog terug, maar hij vermeldt het hier om het punt aan te geven.

Welke onderdelen worden gepraktiseerd in *rāgānuga-bhakti*? Welke zijn essentieel en welke worden veronachtzaamd? Om dit te beantwoorden heeft Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura vijf categorieën van toegewijde praktijken beschreven voor een persoon met ware gretigheid.

- 1) *Abhiṣṭa-bhāva-mayī* – Absorbtie in zijn *siddhā-bhāva*; het gevoel van een *mañjarī*.
- 2) *Abhiṣṭa-bhāva-sambandhī* – Praktijken gerelateerd aan zijn gekoesterde gevoelsstemming. Dergelijke praktijken leveren zeker het gewenste doel op.
- 3) *Abhiṣṭa-bhāva-anukūla* – Praktijken die gunstig zijn voor zijn gekoesterde gemoedsgesteldheid.
- 4) *Abhiṣṭa-bhāva-aviruddha* – Praktijken die neutraal zijn; niet gunstig noch tegengesteld aan zijn gekoesterde gevoel.

5) *Abhīṣṭa-bhāva-viruddha* – Praktijken die schadelijk zijn voor het bereiken van zijn gewenste gevoel.

De eerste is *abhīṣṭa-bhāva-mayī* – altijd denken aan zijn *siddhā-bhāva*, de *bhāva* van een *mañjarī*. Dit zal nooit veranderen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat betekent *abhīṣṭa*?

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Het object van verlangen.

Śrīla Gurudeva: *Abhīṣṭa* verwijst naar hetgeen we willen. *Īṣṭa* betekent ‘wat we willen’ en *abhi* betekent ‘zeker’. Absorbtië in dit gevoel zal ons zeker het gekoesterde doel opleveren.

Dan komt *abhīṣṭa-bhāva-sambandhī* en daarna *abhīṣṭa-bhāva-anukūla*. Weten jullie wat *anukūla* is?

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Gunstig.

Śrīla Gurudeva: Ja. We kunnen ook praktijken aannemen, die niet gunstig zijn, maar we vermijden die praktijken, die ongunstig zijn (*abhīṣṭa-bhāva-viruddha*). Als een bezigheid gunstig is, aanvaarden we die en de bezigheden, die niet gunstig noch ongunstig zijn (*abhīṣṭa-vairuddha-bhāva*), kunnen worden aanvaard of afgewezen volgens...

Bhurijana dāsa: Praktische overwegingen.

Śrīla Gurudeva: Al naar gelang de atmosfeer.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt verder de vijf aspecten van *rāgānuga-bhakti* uit.

Abhīṣṭa-bhāva-mayī – Alle praktijken, die we uitvoeren tijdens de periode van *sādhana* (praktijken uitgevoerd om ons doel te behalen) zullen dezelfde praktijken zijn tegen de tijd

van *sādhya* (bereiken van het levensdoel; het stadium van *siddhi*, perfectie). *Rāgānuga-sādhakas* denken in het stadium van *sādhana* aan Kṛṣṇa of Govinda op dezelfde manier, als waarop ze dat doen in hun spirituele gedaante als *mañjarī*. Beide herinneringen zijn dezelfde, maar de ene is onrijp en de andere is rijp. Het subject van de gevoelsstemming zal nooit veranderen, evenals *kīrtana* nooit zal veranderen, ongeacht of deze wordt uitgevoerd in het stadium van *sādhana* of *siddhā*.

De verzonkenheid van *sādhakas* in hun constitutionele gevoelsstemming wordt *abhīṣṭa-bhāva-mayī* genoemd. Dergelijke *sādhakas* denken over zichzelf als *kīśorī-gopīs* (tiener *gopīs*), die betrokken zijn in dienstverlening aan Rādhikā. Ze zien zichzelf in hun meditatie als koehedersmeisjes, die prachtige bloemenkransen maken en ze aan Rūpa Mañjarī geven. Op haar beurt geeft Rūpa Mañjarī die bloemenkransen aan Lalitā en Viśākhā, die ze om de hals leggen van Rādhā en Kṛṣṇa. Deze vorm van meditatie wordt *aṣṭa-kālīya-sevā* of *aṣṭa-yāmi-sevā* genoemd.³

Met die gedachten spreken *sādhakas* gebeden uit, zoals die van Śrīla Raghunātha dāsa in *Vilāpa-kusumāñjali*, en in hun *siddhā-sevā* zijn ze werkelijk betrokken in dergelijke dienst-

³ Het eeuwige spel van Śrī Kṛṣṇa (*nitya-līlā*) in Vṛndāvana wordt *aṣṭa-kālīya-līlā* genoemd. De dag van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa van vierentwintig uur is in acht delen verdeeld, te beginnen met Hun *niśānta-līlā* (spel op het eind van de nacht), *prātaḥ-līlā* (ochtendspel), *pūrvāhṇa-līlā* (spel vóór het middaguur), *madhyāhna-līlā* (middagspel), *aparāhṇa-līlā* (spel in de namiddag), *sāyama-līlā* (spel rond de schemering), *pradoṣa-līlā* (avondspel) en *rātri-līlā* (nachtelijk spel en vermaak)” (Lezing door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Navadvīpa op 17 maart 2005).

verlening. In de dienstverlening komt geen verandering. Het is alleen een kwestie van een onrijp of een rijp stadium.

Laten we nu eens het tweede principe in ogenschouw nemen, namelijk *abhīṣṭa-bhāva-sambandhī*.

Alles heeft twee oorzaken, *upādāna-kāraṇa* en *nimitta-kāraṇa*. Kennen jullie de betekenis van deze twee woorden?

Dhanurdhara Mahārāja: De materiële oorzaak...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En de efficiënte oorzaak. De materiele en de efficiënte oorzaken.

Śrīla Gurudeva: Wat betekent efficiënt?

Dhanurdhara Mahārāja: De doener en de...?

Śrīla Gurudeva: Laten we het voorbeeld nemen van een aarden pot. De klei, zowel vers als gebakken, is *upādāna* en de pottenbakker is *nimitta*. We kunnen ook het voorbeeld nemen van draad of ander materiaal. Ze zijn *upādāna-kāraṇa*.

De schepping van de materiële wereld heeft twee oorzaken – *nimitta* en *upādāna* – en van deze twee is *upādāna* belangrijker. Het ingrediënt of de eminente oorzaak (*upādāna*) is *prakṛti* en de instrumentele oorzaak (*nimitta*) is Kāraṇodakaśāyī-Viṣṇu. Op het niveau van de kosmische schepping is Kāraṇodakaśāyī-Viṣṇu *nimitta-kāraṇa* en Advaita Ācārya is *upādāna*. Begrijpen jullie dat?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: We hebben dit kort geleden in onze *Brahma-saṁhitā* klas behandeld.

Śrīla Gurudeva: Hier in *Rāga-vartma-candrikā* vertelt Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura ons over de *upādāna-kāraṇa*

(eminente oorzaak) van gretigheid. Één eminente oorzaak is *śravaṇam*, horen van onze *dikṣā*- of *sikṣā-gurudeva* over Kṛṣṇa – dat Kṛṣṇa een knappe tienerjongen is, die er zeer bekoorlijk uitziet, als Hij Zijn fluit aan Zijn lippen zet en inspiratie geeft voor *gopī-prema*. *Guru* zal ons ook over die bepaalde *gopīs* vertellen, namelijk Rūpa Mañjarī en alle andere *mañjarīs* van Śrīmatī Rādhikā, die de standplaats zijn van de *gopī-prema*, waar onze aspiratie naar uitgaat.

Als dit onze ambitie is, moeten we aan hen blijven denken en over hun activiteiten spreken. We moeten ook naar de plaatsen van hun spel en vermaak gaan, zoals Rādhā-kuṇḍa, Śyāma-kuṇḍa, Girirāja Govardhana, Vṛndāvana en Vamśi-vaṭa. Dergelijke dienstverlening is *upādāna-kāraṇa*, essentiële praktijk, die ons hals over kop naar ons doel brengt.

Sommige praktijken zijn *nimitta-kāraṇa*, zoals *tilaka* aanbrengen, *kānti-mālā* dragen en *sannyāsa* nemen en saffrane kleding dragen. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt de stof geleidelijk uit.

Bepaalde praktijken worden gekend als *upakaraka*. Kennen jullie de betekenis van *upakaraka*?

Bhurijana dāsa: Is ‘primair’ de juiste vertaling van dit woord? Primair betekent ‘volkomen noodzakelijk’.

Śrīla Gurudeva: *Upakaraka* wil zeggen, als je deze soort praktijken doet, zal jouw *bhakti* vooruitgang maken en krijg je voordeel; en als je dat niet doet, ben je een verliezer. Tot dergelijke praktijken behoren het lezen van *Śrīmad-Bhāgavatam* en overeenkomstige Vaiṣṇava literatuur. *Upakaraka* betekent

‘heilzaam’ en daarom refereert het zowel aan *upādāna-kāraṇa* als aan *nimitta-kāraṇa* praktijken.

Gurupādāśraya (toevlucht nemen tot een bonafide *guru*), *mantra-japa* (chanten van *mantras*), *dhyāna* (meditatie), horen en herinneren – al deze praktijken zijn *bhāva-sambandhī* of *upādāna-kāraṇa*.

Deze praktijken zijn noodzakelijk en bij al deze praktijken is het van essentieel belang om altijd in het centrum van de

basis-*bhāva* te blijven, waarnaar we gretig zijn – *sakhya*, *vātsalya* of *mādhurya*. Nogmaals, in *sādhana* is die *bhāva* (*abhīṣṭa-bhāva*) onrijp en in het *siddhā* stadium is hij rijp.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het idee van *upādāna* en *nimitta* is nog niet duidelijk.

Śrīla Gurudeva: Ten eerste is er *bhāva-mayī*, ware gretigheid voor die bepaalde stemming: *mañjarī-bhāva*. Ten tweede is er *bhāva-sambandhī*, die *upādāna-kāraṇa* is – zich bezighouden met die essentiële praktijken, die deze bepaalde stemming snel geven. Zonder *gurupādāśraya* kan men deze gretigheid niet krijgen. Horen van *śrī guru* en hem dienst verlenen zijn essentiële beoefeningen en worden daarom *upādāna-kāraṇa bhāva-sambandhī* genoemd.

Het herinneren van de *gopāla-mantra*, *kāma-gāyatrī* en de *mantra* van Śrī Caitanya Mahāprabhu zijn allemaal *bhāva-sambandhī*. Als we herinneren, *klīm gaurāya svāhā* – spreken we dan louter woorden uit? Er moet in ons hart komen, dat Caitanya Mahāprabhu of Śrī Gaurāṅga Kṛṣṇa Zelf is en dat Zijn goedgeefsheid geen oorzaak heeft. Mahāprabhu is altijd in de stemming om *kṛṣṇa-prema* via het medium van Zijn *mantra*, *klīm gaurāya svāhā*, te geven. Om Zijn dienst te krijgen geven we onszelf over aan die Gaurāṅga met het woord *svāhā*. Daarom worden we geadviseerd om drie keer per dag de *gāyatrī mantras* te chanten, die door *guru* zijn gegeven. Dit is ook *upādāna-kāraṇa* – het moet.

*nijābhīṣṭa kṛṣṇa-preṣṭha pācheta' lāgiyā
nirantara sevā kare antarmanā hañā*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 22.159)

In feite zijn de inwoners van Vṛndāvana Kṛṣṇa zeer dierbaar. Als men zich met spontane liefdevolle dienst wil bezighouden, moet men de inwoners van Vṛndāvana volgen en zich in zijn geest constant bezighouden met devotionele dienstverlening.

De *sādhaka* volgt volgens zijn innerlijke verlangen één van Kṛṣṇa's geliefde metgezellen en chant de *mahā-mantra* – dit is *upādāna-kāraṇa*. Maar hij chant niet alleen. Hij herinnert zich de belangrijkste Godheden van *harināma* en hij herinnert Hun eigenschappen. Hij herinnert zich de eigenschappen van Rāma in “Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma Hare Hare” dat betekent Rādhā-ramaṇa. En in Hare Kṛṣṇa herinnert hij zich, dat Hare Śrīmatī Rādhikā is. De zin *harati kunje itik hare kṛṣṇam harati* betekent, dat Kṛṣṇa voor iedereen aantrekkelijk is, maar dat Śrīmatī Rādhikā Hem aantrekt en Hem in de *nikuñja* betovert. Zij is daarom Mādana-mohana-mohinī, de verleidster van de verleider Cupido. We mediteren op deze manier en chanten *harināma*.

De Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* is een *siddhā-mantra*,⁴ dus er hoeft geen *anuṣṭhāna* (ceremonie) van *puraścaraṇa* (voorafgaande zuiveringsprocedures) bij het uitspreken ervan te worden uitgevoerd. De *mantra* op deze manier chanten is een praktijk van *bhāva-sambandhī* en daarom is dergelijk chanten

⁴ De overheersende Godheid van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* is Śrī Rādhā en Zij heeft hem persoonlijk aan Śrī Kṛṣṇa gegeven. *Nāma-cintāmaṇi-kṛṣṇas caitanya-rasa-vigrahaḥ, pūrṇaḥ suddho nitya-mukta bhinnatvān nāma-nāminoḥ (Śrī Caitanya-caritāmṛta, Madhya-līlā 17.133)*. Omdat deze heilige namen niet-verschillend zijn van het alom perfecte Goddelijk Paar, is de *mantra* eveneens perfect. Hij is vol perfectie en hij geeft ook ten volle perfectie aan iemand, die hem oprecht chant” (Uitleg door Śrīpad Bhaktivedānta Tīrtha Mahārāja).

upādāna-kāraṇa (essentiële praktijk). *Nimitta-kāraṇa* praktijken zijn niet *bhāva-sambandhi*.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt iets uit over de *aṣṭa-dasākṣya* (achttien-lettergrepige) *mantra* en over de *dasākṣya* (tien-lettergrepige) *mantra*, die Caitanya Mahāprabhu van Zijn *gurudeva* kreeg. Met de toevoeging van *klīm kṛṣṇāya govindāya* is de *mantra aṣṭa-dasākṣya* en met alleen *gopījana-vallabhāya svāhā* is het een *dasākṣya mantra*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het laatste, dat u zei. Kunt u dat alstublieft nader toelichten? Wat betekent *dasākṣya*?

Śrīpad Mādhava Mahārāja: De *mantra* van tien lettergrepen.

Śrīla Gurudeva: Zonder *klīm*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Welke *mantra* is het?

Śrīla Gurudeva: Jouw *guru* heeft die aan jou gegeven en ik heb hem ook gegeven: *Gopījana-vallabhāya svāhā*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Geen *klīm*?

Śrīla Gurudeva: *Klīm* wordt niet onder de tien lettergrepen gerekend. *Klīm* staat apart. Het is de *bīja-mantra*. De *bīja* is zelf een *mantra* en die is gecombineerd met andere lettergrepen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is er gebeurd met *kṛṣṇāya govindāya*?

Śrīla Gurudeva: Met de toevoeging van deze twee woorden en *klīm* heeft de *mantra* achttien lettergrepen.

Sommigen zeggen, dat er in de *kāma-gāyatrī* vierentwintig lettergrepen staan en anderen zeggen, dat er zesentwintig zijn,

maar toen Rādhikā in de droom van Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura de juiste informatie gaf, wist hij...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Vierentwintig en een halve lettergreep. Hij wist, wat die halve lettergreep was.

Śrīla Gurudeva: De *mantras* zijn ook *bhāva-sambandhī* en horen en vertellen over Kṛṣṇa en Zijn dierbaren zijn ook *bhava-sambandhī* bezigheden.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat in *rāgānuga* twee primaire activiteiten zijn: *smaraṇa* (herinneren) en *kīrtana* (chanten). Wat is in dit verband superieur, *kīrtana* of *smaraṇa*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: *Smaraṇa*.

Śrīla Gurudeva: Zeg je, dat *smaraṇa* superieur is?

Bhurijana dāsa: *Bṛhad-Bhāgavatāmṛta* zegt duidelijk, dat *kīrtana* superieur is.

Śrīla Gurudeva: Śrīla Sanātana Gosvāmī legt uit, dat *smaraṇa* superieur lijkt te zijn, maar dat voor Kali-yuga (in *Bṛhan-nārāḍīya Purāṇa*) “*Harer nāma harer nāma harer nāmaiva kevalam*” is uitgevaardigd. Śrī Caitanya Mahāprabhu is alleen voor *kīrtana* gekomen en degenen, die zich in *kīrtana-yajña* (*harināma saṅkīrtana*) begeven, worden *sumedhasaḥ* genoemd.

*kṛṣṇa-varṇam tviṣākṛṣṇam
sāṅgopāṅgāstra-pārṣadam
yajñaiḥ saṅkīrtana-prāyair
yajanti hi su-medhasaḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (11.5.32)

In het tijdperk van Kali verschijnt Kṛṣṇa met een gouden ge-laatskleur (*akṛṣṇa*). Hij zingt constant de twee lettergrepen *kṛ* en *ṣṇa* en Hij wordt vergezeld van Zijn metgezellen, dienaren, wapens en vertrouwelingen. Intelligente mensen vereren Hem door *saṅkīrtana-yajña* uit te voeren.

Hier legt Śrīla Cakravartī Ṭhākura uit, dat hetgeen Caitanya Mahāprabhu heeft besloten een voldongen feit is. Daarom is *smaraṇa* niet bovengeschied. In tegendeel, het volgt *kīrtana*.

Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft in zijn *Bṛhad-Bhāgavatāmṛta* uiteengezet, waarom dit het geval is, maar *sahajiyā bābājis* begrijpen zijn concept niet. Hij heeft speciaal geschreven, dat *smaraṇa* dient te worden uitgevoerd onder supervisie van *saṅkīrtana*. Als een beginneling zich zou bezighouden met het herinneren van het spel en vermaak van Kṛṣṇa, zou zijn concentratie meteen worden onderbroken, zodra hij een geluid hoort. Alleen als de persoon geheel zuiver zou zijn, zal luid gezang, harde conversatie of hard geluid zijn stille meditatie niet verstoren.

Zelfs alle zintuigen van iemand met een hevig flikkerend verstand komen tot rust, als hij hardop *kīrtana* uitvoert. Dus chanten en herinneren vormen samen *bhāva-sambandhī*.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura verwijst ons naar het boek *Śrī Ujjvala-nīlamanī* van Śrīla Rūpa Gosvāmī, dat de *ṛṣis* (wijzen) bespreekt, die *tapasya* hebben uitgevoerd. Weten jullie de betekenis van *tapasya*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja & Dhanurdhara Mahārāja: Soberheden.

Śrīla Gurudeva: We moeten niet denken, dat soberheden in dit verband betekenen zich in de zomer omringen door vuur, in de winter een bad nemen in steenkoud water, niet eten, gelofte van stilte afleggen of het accepteren van andere lichamelijke ontberingen. Hier wijzen soberheden op *ārādhana*, verering. Zestigduizend *ṛṣis* voerden mentaal *ārādhana* uit en door de gratie van Śrī Rāmacandra werd ieder van hen een *gopī*. Deze praktijken zijn allemaal *bhāva-sambandhī*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Toen u eerder zei, dat *kīrtana* superieur is aan *smaraṇa*, is de *kīrtana* dan *japa* (zachtjes chanten op kralen), of is het gezamenlijk chanten met veel mensen, die samen *kīrtana* doen?

Śrīla Gurudeva: Chanten kan twee dingen zijn: *vyakti-gata* en *amasti-gata*, individueel en gezamenlijk. Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī voerde individueel *kīrtana* uit, met andere woorden, alleen. Maar toen hij chantte met de *kīrtana* partij van Caitanya Mahāprabhu was dat chanten niet individueel. Toen Caitanya Mahāprabhu met Rāmānanda Rāya sprak, was hun discussie individueel in die zin, dat er geen derde persoon bij aanwezig was.

Of het chanten individueel of gezamenlijk is, is niet van belang voor de superioriteit van het chanten. Het belangrijkste is gretigheid te hebben, onder leiding te staan van een *rasika* Vaiṣṇava, het spel en vermaak van Kṛṣṇa bij het chanten met de tong te herinneren en zich fysiek of mentaal in Vṛndāvana te bevinden. Deze vorm van *kīrtana* is de beste.

Als onze *guruji kīrtana* uitvoert en wij nemen er deel aan, is onze *kīrtana* niet dezelfde als de zijne, want we zijn niet aan

hem gelijk. Hij herinnert het spel van Kṛṣṇa en zit erbij te huilen, maar wij doen dat niet. We zingen alleen met hem mee; ons chanten is niet hetzelfde.

Wat betreft *nimitta-kāraṇa*, hiertoe behoort de inachtneming van Ekādaśī en Janmāṣṭamī evenals iedere soberheid, die voor Kṛṣṇa wordt uitgevoerd, waarbij men die gretigheid vasthoudt.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Maar waarom de vergelijking van *upādāna* en *nimitta*? Waarom heeft hij deze twee woorden gekozen – *upādāna* en *nimitta* – om het verschil tussen de twee groepen praktijk uit te leggen?

Śrīla Gurudeva: *Upādāna-kāraṇa* praktijken moeten zeker worden uitgevoerd. Als we *nimitta-kāraṇa* praktijken nooit uitvoeren, is dat schadelijk, maar niet zo schadelijk als de veronachtzaming van *upādāna-kāraṇa* praktijken.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: U gaf het voorbeeld van *upādāna* als de klei en *nimitta* als de pottenbakker.

Śrīla Gurudeva: Zonder de pottenbakker en zonder klei kan de pot niet worden gemaakt. Maar de klei is bijzonder cruciaal en daarom is *upādāna* bovengeschiedt. Horen over het spel van Kṛṣṇa en *gurudeva* dienen zijn *upādāna-kāraṇa* en de andere beoefeningen zijn in vergelijking hiermee secundair.

Het idee, dat we Ekādaśī niet hoeven na te leven – zoals Hithari Vamśa beweert⁵ – is niet juist. We moeten Ekādaśī,

---

⁵ “Hithari Vamśa was een discipel van Śrīla Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī. Hij kwam eens op Ekādaśī bij zijn Gurudeva, terwijl hij stond te kauwen op *pāna* (een bedwelmend kruidenmengsel gemaakt met betelnoot, dat wel

Janmāṣṭamī en andere heilige dagen inacht te nemen, zelfs al zijn ze *nimitta-kāraṇa* en zelfs al zijn ze niet zo belangrijk als beoefeningen, die snel tot innerlijke absorbtie leiden. Ekādaśī, Janmāṣṭamī en vergelijkbare plechtigheden, zoals het aanbrenge van *tilaka* tekens op het lichaam, zijn gunstig om het belangrijkste objectief te blijven herinneren. Ze ondersteunen de praktijk van *bhāva-sambandhī*, die op zijn beurt tot *abhīṣṭa-bhāva-mayī* leidt.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Kunt u dat nog eens herhalen, alstublieft?

Śrīla Gurudeva: Eerst is er *abhīṣṭa-bhāva-mayī* en daarna *bhāva-sambandhī*. De praktijk van *bhāva-sambandhī* is bovengeschiedt aan die van *nimitta-kāraṇa*, die *bhāva-anukūla* zijn. De praktijken van *bhāva-sambandhī* zijn de *mūla-kāraṇa* of grondoorzaak van de ontwikkeling van *abhīṣṭa-bhāva-mayī*. Ekādaśī, Janmāṣṭamī enzovoort zijn secundair.

Dhanurdhara Mahārāja: Als de secundaire praktijk niet aanwezig is, is dan de primaire oorzaak voldoende?

Śrīla Gurudeva: De verordening dat Ekādaśī secundair is, is bedoeld voor iemand, die nadruk legt op Ekādaśī, Janmāṣṭamī

---

eens aan Ṭhākuraḥji wordt gegeven). Zijn Gurudeva werd boos en vroeg, waarom hij Ekādaśī niet volgde. Hij antwoordde, ‘Hoe kan ik deze *prasāda* veronachtzamen?’ Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī wees hem toen af. Er verstreken een aantal dagen, maar Gosvāmī nam hem niet terug en hij pleegde zelfmoord door zich in de Yamunā te verdrinken. Zijn huidige volgelingen volgen Ekādaśī niet. Op Ekādaśī houden ze een feest en eten allerlei soorten graan. Zijn volgelingen noemen zich de Rādhā-Vallabha *sampradāya*” (Uitleg door Śrīpad Bhaktivedānta Tīrtha Maharaja).

en Rāma-navamī, maar geen *hari-kathā* hoort, niet chant en niet aan Kṛṣṇa denkt.

Wat is het probleem, als Ekādaśī wordt verwaarloosd? Het is geen probleem voor iemand met gretigheid, die zo diep verzonken is in *bhāva-mayī* of *bhāva-sambandhī*, dat hij zich van zijn externe omgeving niet meer gewaar is. Vamśīdāsa Bābājī Mahārāja is hiervan een voorbeeld. Hij leefde Ekādaśī gedurende drie of vier dagen na, op Aṣṭamī (de achtste dag van de maan) en Navamī (de negende dag van de maan). Maar op Ekādaśī, de elfde dag van de maan, was hij zich vanwege zijn absorbtie in innerlijk bewustzijn totaal niet van de dag bewust. Zo kon Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī ook gedurende vele dagen innerlijk verzonken zijn in herinnering aan zijn dienstverlening in het spel van Rādhā en Kṛṣṇa, terwijl Ekādaśī in de tussentijd verstreek. Omdat deze twee *mahā-bhāgavatas* (allerhoogste zelfgerealiseerde toegewijden) *rāgānuga-bhajana* uitvoerden, was het geen probleem, dat ze hun Ekādaśī hadden gemist. Indien men echter Ekādaśī mist bij vol bewustzijn, zal dit zeer schadelijk zijn voor zijn *bhakti*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is het verschil tussen *bhāva-mayī* en *bhāva-sambandhī*? Wat is het onderscheid?

Śrīla Gurudeva: Ik heb jou al deze dingen verteld.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dat weet ik, maar ik raakte in de war, toen u het verschil besprak tussen *upādāna* en *nimitta* en hoe ze zich verhouden tot *bhāva-sambandī* en *bhāva-anukūla*.

Śrīla Gurudeva: Ik heb eerst uitgelegd, wat *abhīṣṭa-bhāva-mayī* is, dat zich in een rijp stadium of in een onrijp stadium kan bevinden. In het stadium van *sādhana* is het de absorbtie

in zijn innerlijke identiteit als *gopī*, terwijl men zich nog in het materiële lichaam bevindt – en in de staat van *siddhā* is men werkelijk een *gopī*. In beide gevallen betreft het *abhīṣṭa-bhāva-mayī*.

Het volgende is *bhāva-sambandhī upādāna-kāraṇa*. Dit zijn activiteiten, die moeten worden uitgevoerd, zoals horen en herinneren. Deze praktijken mogen om geen enkele reden worden veronachtzaamd. Wat betreft *nimitta-kāraṇa*, is het geen probleem, indien we ze onder bepaalde omstandigheden niet kunnen volgen. Daarom worden ze als secundair beschouwd.

De naleving van de gelofte van Kārtika kan in de categorie *upādāna-kāraṇa* of *nimitta-kāraṇa* vallen. Als het eenvoudig wordt gevolgd in overeenstemming met de regels van verzaaking, zoals het vermijden van bepaald voedsel en bepaalde activiteiten, valt het in de categorie *nimitta-kāraṇa*. Als het wordt gevolgd in overeenstemming met de principes van het horen en zingen van de namen en de gloriën van Śrīmatī Rādhikā en Śrī Kṛṣṇa, valt het in de categorie *upādāna-kāraṇa* en is het *bhāva-sambandhī*. Als tijdens de maand Kārtika soberheden worden nageleefd, is dat goed, maar *śravaṇa* en *kīrtana* mogen tijdens Kārtika niet achterwege worden gelaten.

Eigenlijk valt iedere *vrata* (naleving) onder twee categorieën: *upādāna-kāraṇa* en *nimitta-kāraṇa*. De activiteiten onder *upādāna-kāraṇa* kunnen niet worden nagelaten, maar als we van deze of andere onderdelen van *nimitta-kāraṇa* onder bepaalde omstandigheden in gebreke blijven, is dat geen probleem.

Bijvoorbeeld, ik ging eens tijdens Kārtika naar de tempel van Śrī Govindajī in Jaipur. Toen de *pūjārīs* me *mahā-prasādam* aanboden, zei ik, “Ik ben zo gelukkig, dat jullie me deze *mahā-prasādam* van Śrī Śrī Rādhā-Govinda geven,” waarna ze me rijst, *laukī* (flespompoen) en aubergine brachten. Wij gebruiken geen *laukī* en aubergine tijdens Kārtika, maar ik heb het aanvaard als *mahā-prasādam* en heb het eervol op mijn hoofd geplaatst. Ik dacht op dat moment, “Śrī Govindajī is de vererenswaardige Godheid van Śrīla Rūpa Gosvāmī. Het respecteren van Zijn *mahā-prasādam* is *upādāna-kāraṇa*,” dus ik heb de *prasādam* eerbiedigd. Hier in onze eigen tempel zeggen we tegen de toegewijden, dat ze geen *laukī*, aubergine en andere voedingsmiddelen moeten toebe-reiden, die tijdens Kārtika niet zijn toegestaan.

Het aanbrenge van *gopī-candana-tilaka* en *nāma-mudrā* (naamstempels van Kṛṣṇa op het lichaam) zijn *nimitta-kāraṇa* en vallen onder de categorie *bhāva-anukūla*, de derde categorie van de vijf onderdelen van *rāgānuga-bhakti*. De eerste is *bhāva-mayī*, de tweede is *bhāva-sambandhī* en de derde is *bhāva-anukūla*.

Anukūla betekent ‘gunstig’. Beoefeningen in de categorie *bhāva-anukūla* beginnen met de verering van Tulasī-devī⁶ [ZIE EINDNOOT 2] door haar eerbetuigingen aan te bieden, water te

⁶ “Er zijn verschillende niveau’s van *anukūla-bhāva*. Niet alles bevindt zich op hetzelfde niveau, maar ze zijn wel allemaal *bhāva-anukūla*. Tulasī is belangrijker dan de andere respectabele objecten en persoonlijkheden en daarom vereren Gauḍīya Vaiṣṇava’s haar in het bijzonder – maar ze dienen allemaal te worden gerespecteerd” (Uitleg door Śrīpād Bhaktive-dānta Tirtha Maharaja).

geven en *parikramā* te doen (vier maal om haar heen te lopen). Deze oefeningen zijn gunstig en dienen daarom te worden uitgevoerd. Tot andere oefeningen behoren de verering van koeien, Dhātrī (Myrobalan) bomen, Aśvattha (*banyan*) bomen en respect betuigen aan *brāhmaṇas*⁷.

Begrijpen jullie dat? Dit zijn onderdelen van de vierenzestig typen *bhakti*, die worden genoemd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, die enigszins gunstig en heilzaam zijn om uit te voeren. We volgen de instructies van Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī in zijn *Śrī Manaḥ-sikṣā*, “*sujane bhūsura-gaṇe* – zelfs het respecteren van *brāhmaṇas*, die in hun verering van Kṛṣṇa niet eenpuntig zijn en zich met halfgodenverering kunnen bezighouden.” Indien echter een *rāgānuga* Vaiṣṇava voor deze praktijken geen tijd heeft, is dat geen probleem, want deze bezigheden vallen in de categorie *nimitta-kāraṇa*.

⁷ Passage uit *Jaiava-dharma*, Hoofdstuk 20.

Vijaya: Hoe betuigt men zijn eerbied aan bomen, zoals *aśvattha* en *āmalakī*?

Raghunātha dāsa Bābāji: “*Aśvattha-tulasī-dhātri-go-bhūmi-sura-vaiṣṇavāḥ pūjitāḥ pranatā-dhyatāḥ kṣapayanti nṛnām agham* – Alle zonden worden vernietigd, als men zich herinnert om *pūjā* uit te voeren en zijn eerbetuigingen te betonen aan de *āmalakī* en *pippala* bomen, Tulasī, de koeien, *brāhmaṇas* en Vaiṣṇava’s” (*Skanda Purāṇa*).

Iemand, die gekwalificeerd is voor *vaidhī-bhakti* moet zijn levenspad blijven volgen en in deze wereld blijven. Hiertoe is hij verplicht om bruikbare en schaduwrijke bomen, zoals *pippala*, vruchtdragen bomen, zoals *āmalakī*, eerbiedwaardige bomen, zoals Tulasī, koeien en andere bruikbare dieren, *brāhmaṇas*, die de samenleving beschermen door instructies over *dharma* te geven, en Vaiṣṇava’s te vereren, op hen te mediteren, te verzorgen en eerbetuigingen aan te bieden.

Dus al deze beoefeningen zijn *bhāva-anukūla* en zijn gunstig. Snappen jullie dat?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Gunstig, maar niet essentieel.

Śrīla Gurudeva: Ja, niet essentieel.

De volgende is *bhāva-aviruddha* – niet ongunstig en niet gunstig.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Welke dingen? Degene die u al hebt genoemd?

Śrīla Gurudeva: Ik zal ze nu opnoemen.

Bhurijana dāsa: Nu komt de vierde categorie.

Śrīla Gurudeva: *Aviruddha* betekent...

Bhurijana dāsa: Ongunstig.

Śrīla Gurudeva: Niet ongunstig, maar niet noodzakelijkerwijs gunstig. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura geeft hiervan een voorbeeld. Kṛṣṇa wilde drinken aan de borst van Yaśodā en op hetzelfde moment begon de melk, die ze op het vuur had staan...

Dhanurdhara Mahārāja: Over te koken.

Śrīla Gurudeva: Yaśodā zette Kṛṣṇa met kracht op de grond om naar de melk te gaan kijken. Hoewel Kṛṣṇa huilde en ontzettend kwaad was, probeerde ze de melk op het fornuis te redden.

Dit wijst erop, dat we zaken, waarvan Kṛṣṇa houdt, beter moeten beschermen dan Kṛṣṇa Zelf. We dienen deze zaken

sterker te begunstigen dan Kṛṣṇa Zelf, want ze zullen in Zijn dienst worden gebruikt.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft het volgende gezegd. Hoewel *śravaṇam*, *kīrtanam* en *smaraṇam* voor de *rāgānuga-bhakta* bovengeschikt zijn, zijn de regelingen, die nodig zijn voor het organiseren van *kīrtana*, niet minder belangrijk.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Kunt u dat alstublieft nog eens uitleggen?

Śrīla Gurudeva: Ik kan bijvoorbeeld tegen iemand zeggen, “Oh, kom hier en speel iets op de *mṛdaṅga*,” en tegen iemand anders kan ik zeggen, “Oh, wil je alsjeblieft komen en *kīrtana* doen.” De ene persoon kan regelingen treffen ter voorbereiding op de uitvoering van *kīrtana* en iemand anders kan lopen prediken om anderen voor deelname enthousiast te maken. Deze activiteiten zijn niet ondergeschikt aan de eigenlijke *śravaṇam* en *kīrtanam*. *Śravaṇam* en *kīrtanam* zijn bovengeschikt aan organisatie en bestuur, maar uiteindelijk worden organisatie en bestuur uitgevoerd ten dienste van *śravaṇam* en *kīrtanam*.

Bhurijana dāsa: U noemde prediken. Betekent het prediken over *rāgānuga-bhakti*, of ieder niveau van *bhakti*? Verwijst het zelfs naar predikwerk van *vaidhī-bhakti*?

Śrīla Gurudeva: Die toegewijde moet *rāgānuga-bhakti* in zijn hart hebben, maar hij kan iedere vorm van predikwerk doen ter ondersteuning van *saṅkīrtana*, hetgeen betekent *śravaṇam*, *kīrtanam* en *smaraṇam*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Valt bestuur en organisatie in de categorie *bhāva-avidruddha*?

Śrīla Gurudeva: Om dit te begrijpen kunnen we het volgende voorbeeld geven. Je bent aan het prediken, organiseren en bijeenkomsten houden. Je gaat hier en daar naartoe om *nāma-saṅkīrtana* te bevorderen. Er is geen alternatief – je moet deze taken uitvoeren. Tegelijkertijd is het van essentieel belang, dat je bij de uitvoering van deze activiteiten een zeker gevoel vasthoudt. Zolang dat gevoel aanwezig is, is de uitvoering van deze activiteiten geen probleem, omdat ze gunstig zijn voor *rāgānuga-bhakti*.

De vijfde categorie voor *rāgānuga-sādhakas* is *bhāva-viruddha*. De activiteiten, die dienen te worden afgewezen zijn *ahaṅgrahopāsanā* (zichzelf zien als niet-verschillend van het object van zijn verering); *kara-nyāsa* (het toekennen van de lettergrepen van *mantras* aan de vingers); *mudrās* (diverse verstrengelingen van de vingers tijdens verering); en *dvārakā-en mahiṣī-dhyāna* (meditatie op het spel van Kṛṣṇa in Dvārakā en verering van Zijn koninginnen). De voornoemde praktijken in de categorie *bhāva-aviruddha* kunnen weliswaar behulpzaam zijn, maar de laatst genoemde vier beoefeningen zijn ronduit schadelijk en dienen te worden afgewezen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dus u zegt, dat de organisatie, het bestuur en het predikwerk voor *kīrtana* niet minder belangrijk zijn?

Śrīla Gurudeva: En ook de voorbereidingen en het in elkaar naaien van Kṛṣṇa's kleding.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Deze zijn niet minder belangrijk dan *kīrtana* of *smaraṇa*?

Śrīla Gurudeva: Ja. Dat komt, omdat ze in de toekomst worden overgedragen aan *kīrtana* en *smaraṇa*, wanneer de prachtig geklede Ṭhākurajī's tot Hun verheerlijking inspireren.

Men dient alle onderdelen van *bhakti* te respecteren, te beginnen met *śravaṇam kīrtanam viṣṇu-smaraṇam*, maar van alle onderdelen is *smaraṇam*, meditatie op Kṛṣṇa, het doel.

Āsakti (gehechtheid) bestaat in twee soorten: *āsakti* voor de onderdelen van *sādhana* (toegewijde praktijken die tot het doel leiden) en *āsakti* voor Kṛṣṇa en Zijn metgezellen. Beide zijn goed, maar in een later stadium zullen *āsakti* in *śravaṇam*, *kīrtanam* en al dergelijke praktijken van *sādhana-bhakti* zich transformeren in *āsakti* voor het herinneren van Kṛṣṇa en Zijn metgezellen. Op die manier begint *āsakti* als *bhāva-anukūla* (activiteiten die gunstig zijn voor *rāgānuga-bhakti*) en wordt later *bhāva-mayī* (complete absorbtie in zijn gekoesterde stemming).

Bhurijana dāsa: Wat is het verschil tussen praktijken, die voor *rāgānuga-bhakti* neutraal zijn (*bhāva-aviruddha*) en die, welke ondersteunen, maar niet essentieel (*nimitta*) zijn?

Śrīla Gurudeva: Het beste is, dat je erover gaat lezen en daarna kunnen we erover discussiëren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ja, we moeten dit uitgetypt zien. Als we het nog eens overlezen, wordt het duidelijk. We moeten de categorieën kunnen overzien.

Śrīla Gurudeva: Śrīla Cakravartī Ṭhākura heeft datgene uitgelegd, dat ik zojuist aan jullie heb medegedeeld. Wanneer jullie de *siddhā-sarīra* krijgen, kunnen jullie al deze waarheden realiseren. In de voorbereidende fase kunnen jullie er geen exact idee over vormen.

Śrīla Cakravartī Ṭhākura sluit deze eerste sectie af door te zeggen, “Ik leg jou deze waarheden uit en als je ze niet goed hebt begrepen, is het mijn schuld, dat ik ze niet aan jou duidelijk kon maken. Mogen God en de zuivere toegewijde me hiervoor vergeven.”

We hebben nog één dag nodig om de discussie over *Rāgavartma-candrikā* af te ronden.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik heb nog een of twee praktische vragen. Normaliter worden de kleine *mūrtis* (Godsbeelden) in een tempel gemaakt van *aṣṭa-dhātu* (acht edelmetalen) of messing (geelkoper). Maar het Godsbeeld, dat wij hebben geïnstalleerd, is gemaakt van marmer. Als één van die Godsbeelden breekt, wat dan?

Ik heb u dit eerder gevraagd en u hebt gezegd het te vervangen. Toen heb ik u verteld, dat de andere niet was gebroken. De kleine marmeren Kṛṣṇa *mūrti* was gebroken, maar de Rādhārāṇī *mūrti* niet. Dus u zei, “Goed, je kunt gewoon de Kṛṣṇa *mūrti* vervangen.” Toen zei ik, “En Rādhārāṇī dan?” U zei, “Zij is niet gebroken.”

Maar het probleem is, dat we bang zijn, dat dit vijftig of honderd jaar later weer kan gebeuren, omdat Zij ook is gemaakt van marmer. We denken, dat beiden vervangen moeten worden door messing *mūrtis*, zodat ze altijd veilig zijn.

Śrīla Gurudeva: Maar Ze hebben *prāṇa-pratiṣṭha* (vedische installatieceremonie) ondergaan. Het is beter om de *kṛṣṇa-mūrti* met marmer te vervangen en de installatie opnieuw uit te voeren en Hen dan aan een discipel te geven of Hen als *mūrtis* in de tempel te houden.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het is niet eenvoudig om Rādhā en Kṛṣṇa in huis te vereren; misschien doet niemand dat.

Śrīla Gurudeva: Als onze vader is overleden en moeder leeft nog, moeten we moeder dan ook verlaten? Moeten we haar zeggen, “Je moet vertrekken!”?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: U gaf eerder hetzelfde antwoord, maar ik heb daarover een vraag. In de tempel wordt iedere dag vijf keer *bhoga* geofferd en er worden nog zoveel andere artikelen geofferd. Als we Ṭhākuraḥjī aan toegewijden voor verering in huis geven, moeten ze dan dezelfde standaard blijven volgen?

Śrīla Gurudeva: Twee keer is voldoende, of voor zover de toegewijde ertoe in staat is.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dus zowel Rādhā als Kṛṣṇa kunnen voor de tempel worden vervangen door messing Godsbeelden en de marmeren Godsbeelden kunnen aan iemand worden gegeven, die Ze thuis gaat vereren?

Śrīla Gurudeva: Ja, aan iemand thuis of aan een bestaande tempel of een nieuwe tempel.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dan kan zich hetzelfde probleem van breuk voordoen; beter in huis, volgens mij.

Dan heb ik nog één vraag. Op een stuk land van ons in Vṛndāvana staat een oude drumstickboom.

Śrīla Gurudeva: Een *kadamba*-boom?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Nee, een vruchtboom. Hij geeft maar een paar vruchten en is erg oud. Als we daar een gebouw willen neerzetten, staat hij in de weg, maar hij staat in Vṛndāvana. Kan hij worden gekapt of niet?

Śrīla Gurudeva: Leeft hij nog?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hij leeft nog.

Śrīla Gurudeva: Is hij oud? Als ze hem daar weghalen en naar een andere plek overplanten, blijft hij dan in leven?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Nee. Hij moet worden gekapt.

Śrīla Gurudeva: Je kunt handelen volgens jouw idee.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik kan voor die beslissing de verantwoording niet nemen en daarom vraag ik het aan u. Deze boom staat precies op het eigendom en dat betekent, dat er niet kan worden gebouwd. Het is geen *kadamba*-boom. De mensen zeggen, dat die fruitboom niet bijster bruikbaar is.

Śrīla Gurudeva: Anderzijds zien we, dat alles in Vṛndāvana *cinmāyā* (transcendent) is. Ze willen *bhajana* doen en ze doen in feite ook *bhajana*. Ze mogen alleen worden gekapt om een tempel te kunnen bouwen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En als het voor iemands woning is?

Śrīla Gurudeva: In plaats van mij te vragen kun je er ook zelf over nadenken. Ik geef jou geen advies om al of niet te kappen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik neem die verantwoording niet.

Śrīla Gurudeva: Ja, we mogen de verantwoording niet nemen.

Toen Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī naast Rādhā-kuṇḍa Śyāma-kuṇḍa aan het bouwen was en een plan voor de vorm ervan wilde maken, had hij de bomen moeten kappen, die aan de oever van Śyāma-kuṇḍa stonden. Die bomen verschenen aan hem in zijn droom en vertelden hem, “Hak ons alsjeblieft niet om. We staan hier *bhajana* te doen.” Nadat hij die droom had gehad, dacht hij, “Kṛṣṇa is krom. Hij is *trī-bhaṅga*, op drie plaatsen gebogen. Hij wil niet recht staan.” Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī had Rādhā-kuṇḍa in een vierkante vorm aangelegd, maar hij besloot Śyāma-kuṇḍa een ‘kromme’ vorm te laten behouden door het land rondom die heilige bomen te sparen; hij heeft ze niet gekapt. Nu na vijfhonderd jaar zien we, dat enkele ervan uit zichzelf vertrekken.

Dhanurdhara Mahārāja: Ik heb een korte vraag. Komen de echtgenoten van de *mañjarīs* uit Yāvaṭa?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Deze vraag betreft Yāvaṭa, het dorp van de schoonfamilie van Śrīmatī Rādhikā – Abhimanyu (Rādhikā’s zogenaamde echtgenoot), Jaṭīla (Haar schoonmoeder), enzovoort. Toen we ter plekke waren, zei u tegen ons, dat de vriendinnen van Rādhikā daar samen met Haar wonen. Dus zijn vraag is als volgt: betekent dit, dat hun zogenaamde echtgenoten ook in Yāvaṭa wonen?

Śrīla Gurudeva: Dat kan zijn, of niet. Viśākhā komt bijvoorbeeld uit Kāmāi, maar ze heeft relaties in dat dorp.

Tamal-kr̥ṣṇa Mahārāja: In Yāvaṭa?

Śrīla Gurudeva: In Yāvaṭa en ook in het huis van Jaṭīla. Viśākhā is verwant aan Jaṭīla en Kuṭīlā en zoveel anderen. Yāvaṭa is een groot dorp en daarom wonen daar zoveel verwanten van de *gopīs*. Ze vertellen hun echtgenoot smoesjes en leugens, “Ik ga mijn zuster bezoeken” of “Ik ga een (ander) familielid bezoeken” of “Ik moet daar en daar naartoe.” Onder die voorwendsels gaan ze naar Śrīmatī Rādhikā om aan Haar diensten te verlenen. Op de een of andere manier weten ze Haar te dienen.

Dhanurdhara Mahārāja: Op de een of andere manier zitten ze daar.

Girirāja Mahārāja: U gaf het voorbeeld van de melk. U zei, dat iemand, die melk wil hebben, erachter komt, dat hij een koe met een kalf nodig heeft en nog zoveel andere zaken moet regelen. Maar de werkelijke bedoeling is melk te krijgen. Zo heb ik enkele jaren geleden het besluit genomen om alles te doen, dat nodig is, om de associatie van Guru Mahārāja (Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja) te krijgen. In welke categorie valt dat?

Met andere woorden, gedurende de laatste jaren heb ik zoveel diensten verleend. Maar ik heb die dingen niet gedaan vanwege de gelasting van de geschriften, die zeggen, dat ik zonder dat te doen naar de hel ga, of zoiets. Ik deed die dingen met het idee, dat ik door te volgen de associatie van Guru

Mahārāja weer kon krijgen. Is dit vergelijkbaar met gretigheid in *rāgānuga-bhakti*?

Śrīla Gurudeva: Dit valt in de categorie *vaidhī-bhakti*, want hij gaf jou alles in overeenstemming met de sommaties van *sāstra*. Hij heeft jou geen instructies gegeven met betrekking tot het ontwikkelen van gretigheid, want hij wilde die overtreffende onderwerpen niet met gewone personen bespreken. Hij heeft tegen jou gepredikt om jouw vertrouwen in de principes van *vaidhī-bhakti* te stimuleren. Dit wordt *pracāra* (breed prediken over de algemene principes van *kṛṣṇa-bhakti*) genoemd. *Rāgānuga-bhakti* kan niet breed worden gepredikt, want het is *vyakti-gata*, hetgeen betekent ‘individueel’.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Zijn vraag was enigszins anders.

Śrīla Gurudeva: Is jouw vraag, “Is gehoorzamen met het doel de associatie van jouw Gurudeva te krijgen *rāgānuga* of *vaidhī*?”

Girirāja Mahārāja: Niet precies.

Śrīla Gurudeva: Wat dan?

Girirāja Mahārāja: Als iemand de sommaties van *sāstra* volgt en overtuigd is op basis van *sāstra*, is dat *vaidhī-bhakti*. Maar als iemand gretig is om een object te krijgen...

Śrīla Gurudeva: Welk object?

Girirāja Mahārāja: Nouja, die persoon wil liefde voor Kṛṣṇa hebben met het gevoel van een van Zijn metgezellen.

Śrīla Gurudeva: Er zijn slechts drie smaken, waarnaar men in *rāgānuga-bhakti* gretig kan zijn – *sakhya-rasa*, *vātsalya-rasa* en

mādhurya-rasa en nog specifiek naar de dienst aan Śrīmatī Rādhikā. Iedere andere gretigheid wordt niet als *rāgānuga* aanvaard.

Girirāja Mahārāja: Ik geef een ander voorbeeld om de vraag duidelijk te maken. In het begin heeft men *āsakti* (gehechtheid) voor *śravaṇam*, *kīrtanam* en *smaraṇam*. Later wordt die *āsakti* overgebracht naar Kṛṣṇa en Zijn eeuwige metgezellen; maar beiden zijn *āsakti*. Dus in het begin willen we de associatie van onze Guru Mahārāja, maar we denken aan hem, zoals we hem in deze wereld hebben gekend. Nu schijnt, dat hetzelfde verlangen kan worden getransformeerd, zodra het idee over de identiteit van Guru Mahārāja helderder wordt – zijn eeuwige identiteit in Kṛṣṇa's dienst.

Bhurijana dāsa: Hij vraagt het volgende: als we bijvoorbeeld aan Guru Mahārāja denken als een *mañjarī* en we willen...

Śrīla Gurudeva: Hoe kan hij dat weten, als hij helemaal niet betrokken is in *rāgānuga-bhajana* en hij niets afweet van de feiten met betrekking tot de uitvoering van *rāgānuga-bhakti*? Zijn idee vertegenwoordigt geen *rāgānuga-bhakti*.

Dhanurdhara Mahārāja: En als men weer gretig is naar de *darśana* van zijn *guru*?

Śrīla Gurudeva: Als men in de ware zin van het woord *dīkṣā* heeft ontvangen en in voorgaande levens en in dit leven voldoende binding met zijn Gurudeva heeft gehad en als hij voldoende indrukken in zijn hart draagt, kan worden gezegd, dat hij over ware gretigheid beschikt.

Als je dient en *hari-kathā* van jouw Gurudeva hoort en als je *vaidhī-bhakti* uitvoert, kun je na enige tijd door de associatie van jouw Gurudeva of een *rasika* Vaiṣṇava geleidelijk naar *rāgānuga-bhakti* komen. Tegelijkertijd zien we ook, dat iemand over die gretigheid beschikt zonder enige hulp te krijgen en zonder bonafide *dikṣā* te hebben genomen.

Girirāja Mahārāja: Zoals Haridāsa Ṭhākura?

Śrīla Gurudeva: Meer nog zoals Bilvamaṅgala Ṭhākura. Een dergelijke toegewijde is *rāgānuga*. We kunnen weten, of iemand *rāgānuga-bhakti* is door naar zijn activiteiten en zijn gedachten te kijken. *Bhakti* is in de beginstadia *vaidhī* en daarna kan door te horen van Gurudeva of een *rasika* Vaiṣṇava ware gretigheid verschijnen.

Dhanurdhara Mahārāja: Maar de gretigheid van Girirāja Mahārāja bestaat niet uit angst voor *sāstras*. Hij heeft zoveel liefde voor Prabhupāda, dat hij alles in het werk stelt om zijn *darśana* weer te krijgen. Hij regelt en gaat naar alle plekken ter wereld, hij doet *śravaṇam* en *kīrtanam*. Dus hij vraagt, “Waaruit bestaat die gretigheid?”

Śrīla Gurudeva: Die vorm van gretigheid is *vaidhī-bhakti*. En door de genade van *guru*, als *guru* ware gretigheid aanlegt, wordt het *rāgānuga*.

Dhanurdhara Mahārāja: Maar die gretigheid komt voort uit liefde. Hij doet geen *bhakti* uit angst voor de bevelen van *sāstra*. Het komt voort uit...

Śrīla Gurudeva: Als je werkelijk weet, dat jouw Gurudeva Vinoda Mañjarī is of een andere *mañjarī* en als je over op-

rechte gretigheid beschikt om hem in die gedaante te dienen, is dat *rāgānuga*. Anderzijds, als je gretig bent om hem te dienen, terwijl je alleen de gedaante kent, die je van hem in levende lijve hebt gezien, zijn *sādhaka* gedaante, is dit geen *rāgānuga*; dan is het *vaidhī-sādhana*. Is dat duidelijk?

Dhanurdhara Mahārāja: Dit is heel duidelijk. Perfect.

Śrīla Gurudeva: Jullie moeten al deze waarheden kennen. Maar jullie hebben dat boek, *Rāga-vartma-candrikā*, niet en daarom ik leg het aan jullie in het kort uit.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Uw instructies om *japa* te doen en daarbij op het spel van Kṛṣṇa te mediteren is zo effectief geweest.

Śrīla Gurudeva: Jullie hebben zoveel geluk, dat jullie het effect in een korte tijd hebben opgemerkt en hebben gerealiseerd.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dat is te danken aan uw associatie.

Śrīla Gurudeva: Dus tot nu toe hebben we gesproken over *abhīṣṭa-bhāva-mayī*, *abhīṣṭa-bhāva-sambandhī*, *abhīṣṭa-bhāva-anukūla*, *abhīṣṭa-bhāva aviruddha* en *abhīṣṭa-bhāva-viruddha*.

Hierover hebben we gediscussieerd. Kunnen jullie ze allemaal onthouden?

Girirāja Mahārāja: Ik weet, dat we ze hebben behandeld, maar het is moeilijk om de inhoud ervan te onthouden.

[EINDNOTEN]

Noot 1

[Passage uit een lezing door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Duitsland op 8 juli 2007]

Tegenwoordig beschouwen beginnende toegewijden zich als zeer *rasika*, vooral in Europa en Rusland. Ze willen *rasa* (de smaak van spirituele emoties) hebben. Ze willen in één stap opklimmen naar de top van de boom van *prema*. Ze willen alleen *mādanākhyā-bhāva* (de hoogste extatisch devotionele liefde, die zich alleen in Śrīmatī Rādhikā bevindt). Ze hebben geen zin in *vaidhī-bhakti* en willen het niet volgen.

Deze ideeën zijn erg gevaarlijk, dus wees hiermee zeer voorzichtig. Degenen, die deze ideeën erop nahouden zijn nonsense *sahajiyā-vaiṣṇavas*. We zien een paar *sahajiyās* in Rādhā-kuṇḍa en in Vṛndāvana. Ze geven, hetgeen zij ‘*siddhā-deha*’ noemen, aan iedereen – zelfs aan degenen, die niet eens weten, hoe ze zich moeten reinigen, nadat ze naar de wc zijn geweest. Die *sahajiyās* zonder enige kennis geven hun leerlingen zogenaamde *siddhā-deha* en zeggen tegen hen, “Nu ben je een *mañjarī* van Vṛndāvana. Je verleent daar dienst aan Rādhā en Kṛṣṇa.” Ongekwalificeerde personen, die dit idee aanvaarden, houden hele mooie jonge weduwen bij zich. Met deze dames proeven ze kunstmatige *parakīya-bhāva* en krijgen veel kinderen.

Dergelijke misvattingen zijn zeer gevaarlijk. Ik heb al mijn leerlingen gewaarschuwd – *brahmācārīs*, *sannyāsīs* en alle anderen – dat ze hiermee zeer voorzichtig moeten zijn.

Kṛṣṇa heeft uitleg gegeven over de natuurlijke neigingen in de levende wezens van deze wereld, zelfs in slangen, ezels en apen. Hij heeft in het bijzonder aan Uddhava (in *Śrīmad-Bhāgavatam*, Canto 11) uitgelegd, dat de ezel een dreun krijgt van de achterpoten van de ezelin, als hij voor zijn seksuele genoegten achter haar aanzit. Het varken in het riool is een ander voorbeeld van ongecontroleerde seksuele wellust, evenals de geit en de bok dat zijn. Zelfs al is de bok op weg naar een slachthuis en hij ziet een geit, gedraagt hij zich schaamteloos en wil seks met haar hebben. Dit is heel opmerkelijk – op het moment van de dood heeft hij seks. Hiermee moeten we zeer voorzichtig zijn – dames met betrekking tot heren en heren met betrekking tot dames.

Als men beweert gretig te zijn naar de dienstverlening aan Śrīmatī Rādhikā of naar de dienstverlening zoals die van andere Vrajavāsī's, moeten er symptomen in hem aanwezig zijn. Als men Śrīmatī Rādhikā werkelijk zou zien of ontmoeten, zou men niet langer in deze wereld kunnen blijven. Nārada (in zijn stadium van *bhāva-bhakti*) nam slechts een glimp waar van zijn Heer Nārāyaṇa. Toen verdween Hij weer en zei tegen hem, “Ik geef mijn audiëntie nooit aan degenen, die niet zuiver zijn.” Dus hoe is het voor een geconditioneerde ziel mogelijk om Rādhikā te zien? Degenen, die niet bereid zijn om bij de uitvoering van *vaidhī-bhakti* enig ongemak te aanvaarden, degenen die de regels en regulerende principes niet volgen, zijn volkomen onafhankelijk, wispelturig en gekeerd tegen *sāstra*.

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft (van de Śruti's en Smṛti *sāstras*) uiteengezet, dat er vierenzestig onderdelen van *bhakti* bestaan

en dat in het bijzonder de eerste tien onderdelen belangrijk zijn. Het eerste onderdeel is *gurupadāśraya*. Men dient allereerst *harināma* initiatie te aanvaarden en daarna *dikṣā-mantra* inwijding. Men moet leren, hoe men *bhakti* dient uit te voeren. Hij moet leren, wat *bhakti* is, wat geen *bhakti* is, wat *sakāma-bhakti* is (de uitvoering van *bhakti* met het doel om de materiële zintuigen te bevredigen), *niṣkāma-bhakti* (de uitvoering van *bhakti* zonder verlangens naar materiële resultaten), *nirguṇā-bhakti* (toewijding die niet onderhevig is aan de geaardheden van de materiële natuur), *uttamā-bhakti* (zuivere toegewijde dienst), *āropa-siddhā-bhakti* (activiteiten die geen zuivere *bhakti* zijn, maar worden aangeduid als *bhakti*, omdat ze aan Bhagavān worden geofferd), *saṅga-siddhā-bhakti* (pogingen die niet verbonden zijn aan of gunstig zijn voor de ontwikkeling van *bhakti*, maar zelf niet uit zuivere *bhakti* bestaan) en *svarūpa-siddhā-bhakti* (ondernemingen die wel uit zuivere *bhakti* bestaan).

Het is voor beginnende toegewijden van essentieel belang om al deze waarheden te kennen. Anders gaan ze *bhakti* uitvoeren, die eigenlijk geen *bhakti* is.

Voor degenen, die Śrīla Gurudeva niet willen dienen, is het onmogelijk om *rāgānuga-bhakti* te bereiken. Śrī Caitanya Mahāprabhu volgde alle onderdelen van *vaidhī-bhakti*, die worden behandeld in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*. Hij zei ook tegen Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, “Wees geduldig en ga terug naar huis. Ga geen gekke dingen doen. Stukje bij beetje zal je in staat zijn de oceaan van het materiële bestaan over te steken” (*Śrī Caitanya-caritāmṛta, Madhya-līlā* 16.237).

Śrīla Rūpa Gosvāmī is Śrī Rūpa Mañjari (in zijn gedaante van *gopī*) en zelfs hij volgde alle onderdelen van *vaidhī-bhakti*. Als iemand door de genade van zijn gekwalificeerde *guru* in zijn hart werkelijk gretig is – als hij Kṛṣṇa innerlijk dient op het pad van *rāgānuga* in zijn *siddhā-deha* (zijn oorspronkelijke, zelfgerealiseerde positie) – moet hij zich in het stadium van *rati* bevinden. In dat stadium zal zich *rati* manifesteren. Vóór dit stadium is de persoon niet echt gretig. In de naam van gretigheid voelen mannen zich aangetrokken tot vrouwen en vrouwen trekken de mannen aan. Dit is levensgevaarlijk, want ze gaan allemaal naar de hel, niet naar de transcendente wereld om *mañjarīs* te worden.

Zonder *guru* te dienen, kunnen we het gebied van *bhakti* niet binnengaan. Wees niet wanhopig (ongeduldig door een grote sprong te maken), zoals ongekwalificeerde, bogus figuren, die beweren, dat ze Śrīmatī Rādhikā hebben gezien. Iemand die de transcendente gedaante van Kṛṣṇa werkelijk zou zien, zou onmiddellijk zijn lichaam verlaten en in zijn transcendente *siddhā-deha* (spiritueel geperfectioneerde lichaam) naar Vṛndāvana (Vraja-maṇḍala) gaan en Kṛṣṇa gaan dienen.

Wees in dit opzicht altijd voorzichtig. Mensen die het belang van het volgen van de principes van *vaidhī-bhakti* ontkennen, zullen niet willen volgen, maar jullie moeten wel volgen. Als je dan Śrī Caitanya-caritāmṛta leest onder leiding van een *rasika* Vaiṣṇava, transformeert *vaidhī-bhakti* vanzelf in *rāgānuga-bhakti*. Dit is het proces.

Noot 2

[Passage uit een lezing door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Kuala Lumur, Maleisië, in februari 1999]

Wat betreft tanscendente aangelegenheden geeft Tulasī-devī zoveel kennis. Ze zuivert ons hart en onze woorden. Als Tulasī aanwezig is, brengt ze ook de neiging in ons over om Kṛṣṇa's namen te chanten en Zijn spel en vermaak te herinneren samen met de neiging om Hem te dienen. Waarom? Omdat Vṛnda-devī (Tulasī-devī in de gedaante van een *gopī*) een van de meest dierbare *sakhīs* van Kṛṣṇa in Vṛndāvana is. Ze is zo sterk, dat ze het voor elkaar krijgt om Vṛndāvana beeldschoon te houden. Dat bos, waar Rādhā en Kṛṣṇa spelen, is daarom naar haar genoemd.

Als men Kṛṣṇa, Śrī Caitanya Mahāprabhu en Nityānanda Prabhu wil dienen en men wil *harināma* chanten, moet men zeker *tulasī*-kralen dragen. De halskralen moeten zuivere *tulasī* zijn en mogen niet met parels ertussenin zijn geregen. Ik zie wel eens, dat toegewijden Gangeswater en ghee over de *tulasī*-kralen gieten, maar *tulasī* is in dezelfde mate gezegend als Ganges- en Yamunāwater. Die kralen hoeven niet nog eens te worden gezuiverd.

Iemand, die *kṛṣṇa-bhakti* wil hebben, neemt het gevoel van dit vers aan, “*tulasī dekhi, jurāya prāṇa, mādharma-toṣaṇī jāni* – Het zien van de *tulasī*-plant kalmeert mijn ziel, want ik weet, dat ze Śrī Kṛṣṇa plezier geeft.” Tulasī of Vṛndā is Rādhā en Kṛṣṇa in Goloka Vṛndāvana altijd aan het dienen. Heel Vṛndāvana was haar eigendom en ze heeft het allemaal aan de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā gelegd. Dus als iemand zuivere *bhakti* wil hebben, zullen ze zeker *tulasī*-planten houden,

tulasī-kralen dragen, chanten op *tulasī japa*-kralen, dagelijks ten minste vier keer om haar heen lopen om *parikramā* van haar te doen en naar behoefte water te geven.

[Passage uit een lezing door Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja in Kulala Lumpur, Maleisië, op 12 februari 2000]

Kṛṣṇa voelt Zich altijd verschuldigd aan Vṛndā-devī. Ze dient met alle toebehoren op een dusdanige manier, dat Kṛṣṇa denkt, dat Hij haar dienst niet kan vereffenen. Dus als iemand Kṛṣṇa *tulasī*-blaadjes geeft, wordt Hij verlegen en denkt, “Aan deze toegewijde ben Ik verkocht.” Je kunt een experiment doen om te zien, of dit waar of niet. Geef de *tulasī*-plant water en geef *tulasī*-blaadjes aan de lotusvoeten van Kṛṣṇa en als je Hem voedsel aanbiedt, leg dan op ieder gerecht een *tulasī*-blaadje. Kṛṣṇa zal dit zeker aanvaarden en er blij mee zijn en Hij zal proberen jou een plezier te doen. Hij zal zeggen, “Wat wil je van Me? Wat wil je hebben?”

Dus vereer Tulasī. Geef haar water en bied haar dagelijks een boterlamp aan. In het bijzonder dienen dames een lamp aan te bieden. Loop dagelijks vier keer om haar heen en zing de *tulasī-ārati*. Als jullie van Rādhā-Kṛṣṇa samen willen houden en Hun dienst willen krijgen, moeten jullie Tulasī vereeren. Daarvan krijg je heel gemakkelijk voordeel.

HOOFDSTUK VIER

Rijkdom of liefde?

SRĪLA GURUDEVA: NU GAAN WE MET DE TWEE-
de Verlichting van *Rāga-vartma-candrikā* beginnen.
Hierin brengt Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura
een zorg tot uitdrukking. Men kan denken, “Kṛṣṇa houdt Zich
constant bezig met *vilāsa* (amoureuus spel) met de *gopīs*, voert
rasa-līlā met hen uit en speelt met hen. Hij is alles vergeten –
Zijn huis en Zijn plichten. Hij is zich niet bewust van gevaar
of vijanden, die kunnen naderen. Hij maakt Zich geen zorgen
en is niet bang en Hij ziet het verschil niet tussen overwinning
en nederlaag. Hij proeft eenvoudig Zijn liefdesspel in het ge-
zelschap van de *gopīs*. Hij is verzonken in de poging om de
gopīs een plezier te doen en de *gopīs* denken voortdurend,
‘Hoe kunnen we Kṛṣṇa gelukkig maken?’”

Men kan zich afvragen, “Als Kṛṣṇa alles is vergeten behalve Zijn liefde voor de *gopīs*, wie hoort dan de gebeden van Zijn *rāgānuga-bhaktas*? Wie troost hen en geeft hen zegeningen? Wie vervult hun doelstellingen?”

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat sommigen zich voorstellen, dat de deelexpansie van Kṛṣṇa, Paramātmā, de gebeden van de *rāgānuga-bhaktas* hoort, omdat Bhagavān in die gedaante als getuige in het hart van iedere *jīva* woont. Maar Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat geen enkele *rāgānuga-bhakta* tevreden is met Paramātmā, omdat Paramatma zich niet bewust is van de stemmingen van *rāgānuga-bhaktas*. Paramātmā is voor hen niet toereikend.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Waarom is Paramātmā niet toereikend?

Śrīla Gurudeva: Hij is niet *rasika* (bedreven in het proeven van transcendente gemoedsgesteldheden of *rasa*). Hij is getuige van de activiteiten van de *jīva* en geeft de vruchten van zijn *karma*. Hij is aan Zijn taak gebonden. De *rāgānuga-bhaktas* zijn zelfs niet tevreden met Nārāyaṇa, laat staan Paramātmā. Ze zijn ook niet tevreden met Rāmacandra en Dvārakādhiśa, laat staan met Hun deelexpansies.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat Śrī Kṛṣṇa – Vrajendra-nandana Śyāmasundara, Gopikānta – het hoort. Maar hoe kan Hij horen? Hij houdt Zich bezig met de verrukking van de liefde van de *gopīs* en is de rest vergeten, dus hoe kan Hij iets horen? Het antwoord ligt in het feit, dat Kṛṣṇa twee bijzondere kwaliteiten heeft: *sarvajñatā* (alwetendheid) en *mugdhatā* (ontsteltenis).

Mugdha betekent, dat Kṛṣṇa door de kracht van Zijn *prema* op een onschuldig kind lijkt, dat van niets weet. Toen Kṛṣṇa bijvoorbeeld in Dvārakā was, riep Hij Uddhava bij Zich en vertelde hem, dat er twee zeer aanzienlijke taken moesten worden verricht. Jarāsandha moest worden omgebracht en de uitnodiging van de Pāṇḍava's voor het Rājasūya-offer moest worden beantwoord. Hij zei tegen Uddhava, “Ze zijn alletwee even belangrijk. Wat moet Ik doen?”

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, als Kṛṣṇa alleen *sarvajña* of alwetend zou zijn en verleden, heden en toekomst zou kennen, welke reden heeft Hij dan om Uddhava om advies te vragen? We kunnen denken, dat Hij onwetendheid veinsde, maar uit het onderwerp kunnen we afleiden, dat Hij niet veinsde.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het onderwerp was zo zwaar en ernstig.

Śrīla Gurudeva: Uddhava antwoordde, “Je hebt me geroepen en me als een gewoon persoon met een simpel hart gevraagd, ‘O Uddhava, wat is in deze situatie Mijn plicht?’ Ondanks dat Je over onbeperkte, eeuwige kennis beschikt, die door tijd en ruimte onverdeeld en onaanvechtbaar is, benader Je als een onwetend persoon iemand die wijs is voor advies over een zwaarwichtige zaak.”

Met het doel om Kṛṣṇa een dienst te bewijzen vervolgde Uddhava, “Mijn beste Heer, ik denk, dat het voor Jou het beste is om onmiddellijk naar Koning Yudhiṣṭhira te gaan en hem bij te staan in zijn grote onderneming. Het is tegelijkertijd Jouw plicht om bescherming te bieden aan zielen, die zich

hebben overgegeven. Doelstellingen kunnen echter alleen worden gediend, indien we de hele situatie overzien. Tenzij men over alle koningen zegeviert, is de uitvoering van het Rājasūya-offer niet mogelijk. Met andere woorden, Koning Yudhiṣṭhira kan dit grote offer niet uitvoeren zonder de zege over Koning Jarāsandha te behalen. We moeten eerst Jarāsandha uit de weg ruimen en dan worden al onze doelstellingen automatisch gediend.”

Kṛṣṇa kon de oplossing van Uddhava waarderen en antwoordde, “Uddhava, je bent zowaar zeer intelligent. Ik zal jouw advies opvolgen.”

Nog een voorbeeld. Kuntī bad aan Kṛṣṇa, “Ik herinner me het spel van Yaśodā, die Jou vastbond. Je huilde hartverscheurend en dat was geen imitatie. Dat verbaast me. Angst in eigen persoon is bang voor Jou en toch was Je bang voor de stok van Yaśodā.”

Dit heet *mugdhatā*, van niets weten, zoals een klein onschuldig kind van niets afweet. Als iemand wordt overweldigd door de begoochelende materiële *māyā* van Kṛṣṇa, ervaart die persoon onder die begoochelende energie gedurende vele levens zowel geluk als ellende. Zijn geluk en ellende zijn alletwee het werk van *māyā*, hetgeen neerkomt op ‘vergetelheid van Kṛṣṇa’. Zijn de *mugdhatā* en *sarvajñatā* van Kṛṣṇa de gevolgen van deze *māyā*? Nee. Kṛṣṇa staat niet onder invloed van *brahma-māyā* en zelfs niet onder invloed van de *māyā* van Balarāma. Integendeel, Kṛṣṇa’s begoocheling is het gevolg van Zijn *prema*, Zijn *bhakta-vātsalya*, Zijn verlangen om Zijn toegewijden een plezier te doen. Hij houdt zoveel van Zijn toegewijden, dat Hij in hun gezelschap zo betoverd raakt, dat

Hij alles vergeet. Zijn *mugdhatā* vindt plaats onder invloed van *prema*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Niet door Yogamāyā? Het komt door *prema*?

Śrīla Gurudeva: Ja, *prema*. En die *prema* is Yogamāyā. Yogamāyā is de personificatie van Kṛṣṇa's *prema*. Er zijn zoveel functies van *prema*, zoals Yogamāyā, *ātmā-māyā* (innerlijk vermogen), Śrīmatī Rādhikā en *hlādinī-śakti* (pleziergevend vermogen). Door *prema* wordt Kṛṣṇa tegelijkertijd *sarvajña* en *mugdha*. Terwijl Hij zich bezighoudt met de *gopīs* in *rasa-līlā* en ander liefdesspel en vermaak, vervult Hij het verlangen van de *rāgānuga-bhakta* in deze wereld, die Hem vereert en tot Hem en de *gopīs* bidt. Van die *rāgānuga-bhakta* hoort Hij alles.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt ons, dat we de betekenis moeten kennen van *aiśvarya* en *mādhurya*. Welnu, wat is *aiśvarya*?

Girirāja Mahārāja: *Aiśvarya* betekent 'rijkdom' of 'verhevenheid'.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Het is het majesteitelijke aspect van Bhagavān in Dvārakā, Mathurā en Nārāyaṇa's Vaikuṅṭha. Het is verering met ontzag en eerbied.

Śrīla Gurudeva: En wat is *mādhurya*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: De liefvalligheid, die Zijn rijkdom overtreft. Het is de zoete bekoring van Zijn spel en vermaak.

Śrīla Gurudeva: Dit antwoord voldoet niet. Alleen zoetheid is geen *mādhurya*. We proeven zoete spijzen, maar dit wordt niet gezien als *mādhurya*. We proeven zoiets in onze familie-relaties en een tienerjongen proeft hetgeen hij *mādhurya* noemt, maar dit is niet *mādhurya*. Op de achtergrond moet *aiśvarya* of rijkdom en vermogen meespelen. Zonder *aiśvarya* geen *mādhurya*.

Weten jullie wat *mahā-aiśvarya* betekent? *Aiśvarya* betekent ‘rijkdom en vermogen’, dus *mahā-aiśvarya* betekent ‘grote rijkdom en groot vermogen’. Of er nu wel of geen grote rijkdom of groot vermogen tentoon wordt gespreid, het is *mādhurya*, indien Kṛṣṇa’s spel wordt ervaren als *nara-līlā*.

Weten jullie wat *nara-līlā* betekent?

Bhurijana dāsa: Zoals met mensen.

Śrīla Gurudeva: Ongeacht of *mahā-aiśvarya* aanwezig is, het is *mādhurya*, indien Kṛṣṇa’s spel wordt ervaren als *nara-līlā*. Als Kṛṣṇa daarentegen door de aanwezigheid van *mahā-aiśvarya* weet, dat Hij God is en Zijn *bhakta* weet dat ook, is het *aiśvarya-līlā*.¹

---

¹ “Iemand kan beweren, ‘Men dient te begrijpen, dat *sarvajñatā* of alwetendheid wijst op een overvloed aan *mahā-aiśvarya* of groot vermogen zonder *mādhurya* of lieflijkheid, terwijl *mādhurya* eenvoudig *mugdhatā* of betovering is als gevolg van het volkomen achterwege laten van *aiśvarya* en het imiteren van *nara-līlā* of menselijk gedrag’. Alleen domme figuren kunnen dit zeggen. De conclusie met betrekking tot *mādhurya* en gerelateerde onderwerpen is, dat het spel *mādhurya* wordt genoemd, als de gemoedsgesteldheid van het menselijke spel niet in het minst wordt overschreden, ongeacht of *mahā-aiśvarya* wordt vertoond of niet” (*Rāga-vartma-candrikā*, Second Illumination, Text 2).

Bijvoorbeeld, toen Kṛṣṇa en Arjuna op het punt stonden de Oorlog van Kurukṣetra te beginnen, zag Arjuna Kṛṣṇa's Universele Gedaante en zei tegen Hem (*Bhāgavad-gītā* 11.41-42), “Omdat ik dacht, dat Je mijn vriend was, heb ik Jou onbesuisd aangesproken met ‘O Kṛṣṇa, O Yādava, O mijn vriend’ zonder Jouw glorie te kennen. Vergeef me alsjeblief voor hetgeen ik Jou in mijn waanzin of liefde heb aangedaan. Ik heb Jou diverse keren onteerd met grappen, als we op hetzelfde bed lagen te rusten, of samen zaten te eten, soms alleen en soms in het gezelschap van allerlei vrienden. O onfeilbare, vergeef me alsjeblieft voor al die overtredingen.”

Dit is *aiśvarya-līlā*, omdat Kṛṣṇa Zich in de stemming “Ik ben Bhagavān” bevond en Hij aan Arjuna Zijn Universele Gedaante toonde. Toen Arjuna die gedaante zag, liet hij zijn gevoel van vriendschap varen.

Een ander voorbeeld betreft Vasudeva en Devakī, die Kṛṣṇa met allerlei gebeden en verheerlijking begonnen te vereeren, toen Kṛṣṇa en Baladeva hen gingen bezoeken, nadat ze Kāṁsa hadden gedood. In die situatie was Kṛṣṇa ook in *īśvarya-bhāva*, het idee, dat Hij God is. Hij beschouwde Zich als God en zij wisten ook, dat Hij God was.

De Vrajavāsi's daarentegen hebben Hem nooit als God beschouwd. Hij ging naar Govardhana, tilde hem op en hield hem zeven dagen lang op de pink van Zijn linker hand omhoog. Indra is toen gekomen en heeft een overvloedige badceremonie genaamd *abhiṣekha* voor Hem uitgevoerd, waarbij hij verscheidene heilige substanties heeft gebruikt. Daarna verzamelden de ouderen onder de *gopas* zich daar en besloten, “Laten we Yaśodā en Nanda Mahārāja erbij roepen. We

moeten hen zeggen, ‘Denk niet dat Kṛṣṇa jullie zoon is. Noem Hem geen dief of leugenaar en geef Hem geen andere negatieve aanduidingen, want dat zijn overtredingen.’” Ze adviseerden Nanda Mahārāja en Yaśodā Maiyā, dat ze moesten inzien, dat Kṛṣṇa misschien een halfgod was, of misschien Nārāyaṇa Zelf, want dat hadden ze van de wijze Garga Ṛṣi gehoord.

Yaśodā heeft nooit van Kṛṣṇa gedacht, dat hij God was. Integendeel, ze was ontzettend blij te horen, dat haar zoon zeven dagen lang Govardhana had opgetild en ze dacht, “Iedereen prijst mijn zoon” en ze groeide van trots. Als een moeder iets goeds over haar kinderen hoort, wordt ze zo blij. Ondanks dat Yaśodā wist, dat het optillen van Govardhana geen prestatie van een gewoon persoon was, bleef ze toch denken, “Kṛṣṇa is gewoon mijn kind, mijn zoon.” Dit is *mādhurya*.

Uddhava ging naar Vṛndāvana om de *gopīs* te troosten in hun gevoel van afgescheidenheid van Kṛṣṇa, nadat Kṛṣṇa naar Mathurā was vertrokken. Uddhava heeft daar de *gopīs* afge luisterd, die zich over Kṛṣṇa beklaagden en zeiden, “We hebben van Paurṇamāsī en Garga Ṛṣi gehoord, dat Kṛṣṇa Īśvara of Bhagavān is. Niet alleen in dit leven, maar ook in voorgaande levens en ook, toen Hij Rāmacandra was. Maar we weten, dat Hij Zich zelfs als Rāmacandra ongepast en immoreel gedroeg en dat Hij onder de plak zat van Sītā-devī.”

Ook al was via Paurṇamāsī en Garga Ṛṣi het feit onder hun aandacht gekomen, dat Kṛṣṇa Bhagavān is, hebben ze Hem persoonlijk nooit als zodanig beschouwd. Dit is de aard van hun ‘*īśvara-bhāva*’. Ze konden tegen Hem zeggen, “Oh, kom eens hier. De rode *alta* (decoratieve verf) op mijn voeten is

verdwenen. Kun Jij het even opnieuw schilderen?” Ze konden Hem gelasten om zoveel diensten voor hen te verrichten en ze werden ook boos op Hem. Als ze zich van Kṛṣṇa’s Goddelijkheid bewust waren geweest, hadden ze niet boos op Hem kunnen worden.

Integendeel, de *gopīs* zagen Hem alleen als hun minnaar en gedroegen zich ernaar. Hun versie van *īśvara-bhāva* bestaat eruit, dat ze niets anders weten, dan dat Hij hun dierbare geliefde is. Dit is *mādhurya-bhāva*.

Dus als Kṛṣṇa weet, dat Hij *īśvara* is en Zijn *bhakta* weet dat ook, bevindt dat spel zich in *aiśvarya-bhāva*. Anderzijds, wanneer Hij en Zijn metgezellen dit beiden vergeten – en zelfs wanneer het idee, dat Hij wel eens God zou kunnen zijn, naar Zijn metgezellen wordt toegebracht, denken ze over Hem alleen als hun geliefde en gedragen zich ernaar – dit is *mādhurya-bhāva*.

In Vraja is Kṛṣṇa altijd in *vraja-bhāva*. Hij wordt altijd overweldigd door *prema*, met andere woorden, Yogamāyā, Zijn innerlijke wensvermogen. Alle acties in Vraja worden door deze *prema* uitgevoerd. Het druist niet in tegen *siddhānta* om te zeggen, dat Kṛṣṇa door *prema* wordt overweldigd, want *prema* en Kṛṣṇa zijn dezelfde Waarheid: *sat-cit-ānanda-maya*, die bestaat uit eeuwig bestaan, ongelimiteerde kennis en onmetelijk plezier. Deze *prema* is de intrinsieke natuur van Kṛṣṇa.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Kunnen we zeggen, dat *prema* de *śakti* (vermogen) van Kṛṣṇa is, of niet?

Śrīla Gurudeva: Dat kunnen we zeggen. Kṛṣṇa Zelf wordt *raso vai saḥ* (het reservoir van goddelijke smaken) genoemd. *Rasa* is *prema*, *prema* is Kṛṣṇa en Kṛṣṇa is *prema*. En *prema* is tegelijkertijd de *śakti* van Kṛṣṇa.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt uit, dat Kṛṣṇa tijdens de *rasa-līlā sarvajña* of alwetend was, want Hij wist, “Alle *gopīs* houden van Me en willen met Me dansen.” Hij wist dit en breidde Zich daarom uit in ontelbaar veel Kṛṣṇa’s. Maar toen Hij datgene deed, dat de *gopīs* van Hem wilden en Hij door hen werd beheerst, was Hij *mugdha* of onbewust van Zijn *aiśvarya*. Beide eigenschappen zijn tegelijkertijd in Hem aanwezig. Waarom? Dit komt door Zijn *acintya-śakti* of Zijn vermogen om het onmogelijke mogelijk te maken. Dit stijgt uit boven alle wereldse logica.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: En Rukmiṇī-Dvāarakādhīśa?

Śrīla Gurudeva: Dit zal ik later afzonderlijk uitleggen. Als men *vaidhī-bhakti* uitvoert en onderwerpen met betrekking tot Vaikuṅṭha bespreekt, nadat hij perfectie (*vastu-siddhi*) heeft bereikt, gaat hij naar Vaikuṅṭha. Waar gaan degenen naartoe, die niet gretig zijn, maar Rādhā en Kṛṣṇa willen dienen, terwijl ze Rādhā en Kṛṣṇa vereren met de regulerende principes van *vaidhī-bhakti*? Waar gaan ze naartoe, als ze perfectie bereiken?

Bhurijana dāsa: Zonder gretig te zijn?

Śrīla Gurudeva: Geen gretigheid. Ze vereren door *vaidhī-bhakti* uit te voeren.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Naar Dvāarakā.

Śrīla Gurudeva: Waarom Dvārakā? Er is in dit geval geen relatie met Dvārakā.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ze vereren Rādhā en Kṛṣṇa?

Śrīla Gurudeva: Ze willen Rādhā en Kṛṣṇa.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Maar er is geen gretigheid?

Śrīla Gurudeva: Geen gretigheid en door middel van *vaidhī-bhakti*. In dat geval krijgen ze Goloka. Ze weten niets af van *parakīya*, Kṛṣṇa's buitenechtelijke liefde met Rādhikā en de *gopīs*. Ze kennen alleen *svakīya*, het idee van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa als een getrouwd stel. Deze *svakīya* bevindt zich in Goloka.

De planeet van Goloka is uitgestrekt en bevat vele *prakṣha*s (afzonderlijke sectoren). Dus als men Rādhā-Kṛṣṇa door middel van *vaidhī-bhakti* vereert en niet gretig is...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Gaat hij naar Goloka.

Śrīla Gurudeva: In Goloka treffen we *aiśvarya-jñāna* of kennis van Kṛṣṇa's Goddelijkheid aan en *svakīya-bhāva*, de stemming van Rādhā-Kṛṣṇa als getrouwd paar. Daar zijn hun Heerschappen Rādhā en Kṛṣṇa. Daar is iedere vorm van *aiśvarya* aanwezig, bijna dezelfde als die van Nārāyaṇa, maar Kṛṣṇa is daar niet manifest als Nārāyaṇa.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik was *Garga-saṁhitā* aan het lezen, waarin dit wordt beschreven.

Śrīla Gurudeva: De vierentwintig prominente gedaanten van Nārāyaṇa en al Zijn andere gedaanten resideren in het lagere Vaikuṅṭha. Daarboven ligt Rāma-loka en daarboven ligt Kṛ-

ṣṇa-loka. Kṛṣṇa-loka begint bij Goloka, waarin zich diverse afdelingen bevinden: Goloka, Dvārakā, Mathurā en dan Vraja. In het lagere Goloka bestaat alleen *svakīya-bhāva* met *-aiśvarya-jñāna* zonder de minste gretigheid naar *vraja-bhāva*.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Kṛṣṇa toonde de inwoners van Vṛndāvana een visioen van Goloka bij Akrūra-ghāṭa, waar Akrūra een bad nam, toen hij Kṛṣṇa en Balarāma van Vṛndāvana naar Mathurā bracht.

Śrīla Gurudeva: Ja, maar ze zagen alleen Goloka, niet Vraja, niet Vṛndāvana.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Zagen ze dit Goloka?

Śrīla Gurudeva: Dit Goloka.

Bhurijana dāsa: Kṛṣṇa toonde Vaikuṅṭha aan Akrūra.

Śrīla Gurudeva: In dat verband wijst het woord Vaikuṅṭha op Goloka. Hij toonde ditzelfde Goloka ook aan de Vrajavāsī's – niet Vraja, alleen Goloka. Kṛṣṇa en al Zijn metgezellen inclusief Rādhikā en Yaśodā waren daar in Goloka in hun eigen gedaanten aanwezig, maar ze bevonden zich niet in *vraja-bhāva*.

Stel je vervolgens voor, dat iemand Rādhā en Kṛṣṇa in *vaidhī-bhakti* vereert – niet in *rāga-mārga* en niet onder leiding van een *rasika* Vaiṣṇava – en tegelijkertijd beschikt hij over gretigheid. Die toegewijde gaat naar Dvārakā.² Waarom

---

² *Bṛhad-bhāgavatāmṛta* stelt, dat Gopa-kumāra naar diverse plaatsen ging, voordat hij Goloka Vṛndāvana bereikte – hij ging zelfs naar Dvārakā. Hij was gretig, maar omdat hij niet voldoende *rasika* gezelschap had, kon hij zijn reis naar Goloka-Vṛndāvana niet gemakkelijk volbrengen.

gaat hij daar naartoe? Omdat Rādhikā Zich daar in Dvārakā manifesteert als Satyabhāmā en Candrāvalī als Rukmiṇī; en omdat daar *aiśvarya-jñāna* of kennis van Kṛṣṇa's Goddelijkheid aanwezig is. Als Rādhā en Candrāvalī aanwezig zijn als Satyabhāmā en Rukmiṇī, bevindt Kṛṣṇa Zich in Zijn aspect van Dvārakādhīsa en wordt Hij door hen in Dvārakā gediend.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Wat is het verschil tussen iemand, die vereert en naar Goloka gaat en iemand, die vereert en naar Dvārakā gaat?

Śrīla Gurudeva: Degenen, die vereren zonder gretig te zijn, gaan naar Goloka.

Bhurijana dāsa: Slechts één is gretig, maar beiden vereren in *vaidhī-bhakti*?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Is er gretigheid in Dvārakā?

Śrīla Gurudeva: Die *bhaktas* zijn gretig, maar ze vereren in *vaidhī-bhakti*. In dat geval manifesteert Rādhikā Zich als Satyabhāmā, Candrāvalī als Rukmiṇī en hun metgezellen als de andere koninginnen van Dvārakā. Kṛṣṇa bevindt Zich daar in dezelfde gedaante als in Vṛndāvana, maar daar is Hij een Yādava.

Tenslotte wordt *vraja-bhāva* bereikt door degenen, die gretig zijn naar *vraja-bhāva* en Rādhā-Kṛṣṇa door middel van *rāgānuga-bhakti* vereren onder leiding van een *rasika* Vrajavāsī. Is dit duidelijk?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dit is heel belangrijk.

Śrīla Gurudeva: Dit is een heel belangrijk ding. Zonder kennis van deze waarheden kunnen we geen goed idee van Vraja krijgen en kunnen we worden bedrogen. Als iemand de *svārūpa* (constitutioneel spirituele gedaante) van een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā heeft, zal die *svārūpa* zich alleen manifesteren, indien hij onder leiding staat van een *rasika* Vaiṣṇava.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Dit geeft ons de overtuiging, dat we moeten gaan voor hetgeen u onderwijst – *rāgānuga-bhakti*.

Śrīla Gurudeva: Ja, *rāgānuga-bhakti*.

Maar jullie zullen me hiervoor *dakṣiṇā* (donatie) moeten geven.

Girirāja Mahārāja: Ik geef alles.

Śrīla Gurudeva: Ik ben heel gretig. Ik wil *dakṣiṇā*.

Girirāja Mahārāja: Vertel me wat ik moet geven.

Śrīla Gurudeva: Moet ik jou dat vertellen?

Girirāja Mahārāja: Mijn hart.

Śrīla Gurudeva: Ja.

Dit zijn zulke prachtige onderwerpen en we hebben het geluk ze te kunnen bespreken. In de beoefening van *bhakti* kunnen er honderden en duizenden levens verstrijken, zonder dat het zeker is, of men het grote geluk krijgt om deze onderwerpen te bespreken. Alleen door de genade van *guru* en Gau-rāṅga worden we in staat gesteld om dat te doen.

Hier is nog een ander belangrijk punt. Śrīla Viśvanātha Ca-kravartī Ṭhākura zegt, dat we Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa niet zonder

spel en vermaak moeten vereren. Snappen jullie dat? Als we “Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa” chanten zonder Hun spel te herinneren, wordt slechts een heel simpel ding bereikt. Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft daarom gezegd, dat het chanten van Kṛṣṇa’s naam en het herinneren van Zijn spel een amalgaam moet worden – dan ontstaat *rasa* (de zoete smaak van een relatie met Rādhā en Kṛṣṇa). Als bijvoorbeeld suiker en water blijven wat ze zijn zonder te worden gemengd, ontstaat er geen *rasa*, geen nectarsmaak van een goed drankje. Ze moeten goed met elkaar worden vermengd, voordat het *rasa* wordt.

Welk soort spel willen we ons herinneren? Als we gretig zijn naar die *rasa*, willen we Kṛṣṇa’s spel met de *gopīs* herinneren. Het is waar, dat Kṛṣṇa altijd met Zijn *hlādinī-sakti* is, Zijn pleziergevend vermogen. Het is ook waar, dat Rādhikā de personificatie van Zijn *hlādinī-sakti* is, die ook Zijn *svarūpa-sakti* (Zijn complete, intrinsieke vermogen) wordt genoemd. Toch moeten we Rādhā en Kṛṣṇa niet zonder Hun spel en vermaak herinneren. Als we Hen herinneren zonder spel en vermaak, kan *hlādinī-sakti* niet op ons inwerken.

Als we naar de tempel gaan, zien we Rādhā en Kṛṣṇa eenvoudig op het altaar staan. Als we daarop mediteren bij het chanten van Hare Kṛṣṇa, krijgen we *darśana* van Satyabhāmā en Rukmiṇī, of Lakṣmī. Het is dus niet zeker, dat we *vraja-bhāva* krijgen door Rādhā en Kṛṣṇa eenvoudig te vereren, zoals Ze in de tempel verschijnen.

We dienen het spel van Rādhā en Kṛṣṇa te herinneren, zoals ze door de *mañjarīs* worden gediend onder leiding van Śrī Rūpa Mañjarī en Śrī Rati Mañjarī en we dienen op onze Gurudeva te mediteren als een van de *mañjarīs*. We dienen het

spel en vermaak te herinneren, zoals het wordt beschreven door onze Gosvāmi's en in *Śrīmad-Bhāgavatam*.

Wanneer we de *āratī* van Śrī Śrī Rādhā en Kṛṣṇa uitvoeren, moeten we Hun spel herinneren. Welk spel? In de ochtend herinner je Hun ochtendspel en 's middags herinner je Hun middagspel. Je moet jezelf indenken, dat we in onze *svarūpa* één van Hun metgezellen zijn en als je bidt om dat te bereiken, dien je te mediteren op Gurudeva als één van hen. Op die manier is onze *bhajana rāgānuga*, anders is het eenvoudig een uitvoering van *vaidhī-bhakti*.

Bhurijana dāsa: Hebben de *gopīs* of *mañjarīs* ooit *āratī* geofferd? Zouden ze *āratī* aan Rādhā en Kṛṣṇa offeren?

Śrīla Gurudeva: Ja, maar je zal moeten weten, welke soort *āratī* ze doen. Ze hebben een *pradīpa*.

Śrīpad Mādhava Mahārāja: Lamp.

Bhurijana dāsa: Ghee (geklaarde boter) lamp.

Śrīla Gurudeva: Maar in dit verband is de ghee de *prema* van hun hart, de *pradīpa* is hun hart en het katoen...

Bhurijana dāsa: De pit.

Śrīla Gurudeva: Het katoen is hun *bhāva*, hun gevoel van dienstverlening. Welke soort *bhāva*? Een speciale *bhāva*. Iedere *bhakta* heeft een speciale *bhāva* en die *bhāva* komt voort uit de ogen. De *gopīs* vereren Kṛṣṇa vanuit hun ooghoeken en Kṛṣṇa aanvaardt hun verering met Zijn ogen en neemt deze op in Zijn hart. De *gopīs* voeren op deze manier *arcana* (verering) uit; niet op de manier, waarop wij dat doen.

Als Kṛṣṇa thuis komt met de koeien, pakt Yaśodā Mā een boterlamp en andere toebehoren en biedt Kṛṣṇa *āratī* aan. De *gopīs* staan bij de deur, zodat ze niet worden gezien, wanneer ze *arcana* uitvoeren met hun liefdevolle ogen. Omdat Zijn blik wordt weggetrokken naar de *arcana* van de *gopīs*, ziet Krna de *āratī* van Zijn moeder niet. De *arcana* van de *gopīs* is de beste *arcana* en de beste *āratī*. We moeten hun *āratī* in onze eigen *āratī* zien.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura adviseert ons om zeer voorzichtig te zijn. Sommige personen zeggen, dat Rādhikā *svakīya* is, Kṛṣṇa's vrouw, geen minnares. Ze beweren, dat *parakīya* alleen in Kṛṣṇa's spel aanwezig is, wanneer het in deze materiële wereld (*prakāṣa-līlā*) plaatsvindt, niet in Zijn spel, dat in Goloka Vṛndāvana (*aprakāṣa-līlā*) manifest is. Bovendien schijnt een van onze *ācāryas* hierover te hebben geschreven [ZIE EINDNOOT 1].

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Jīva Gosvāmī.

Śrīla Gurudeva: Śrīla Jīva Gosvāmī en de volgelingen van Śrīla Jīva Gosvāmī.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat in geen enkel boek van *rasika Vaiṣṇava ācāryas*, zoals Nārada, Vyāsa, Śuka, Śaṅkara en de vader van Vyāsadeva, namelijk Parāśara, staat, dat Rādhā en Kṛṣṇa *svakīya* zijn. Ook in geen enkele Purāṇa wordt dat gezegd.

Het is van essentieel belang te weten, dat Rādhikā zich in *parakīya-bhāva* bevindt, het gevoel van een minnares in buitenechtelijke of overspelige liefde, ongeacht of het spel van Rādhā en Kṛṣṇa manifest is in *prakāṣa-līlā* (Hun spel in deze

materiële wereld) of in *aprakāṣa-līlā* (Hun ongemanifesteerde spel en vermaak in Goloka Vṛndāvana). Als door een bonafide *ācārya*, zoals Śrīla Jīva Gosvāmī, bovendien wordt gezegd, dat Ze *svakīya* is, betekent ‘*svakīya*’ in dat verband eenvoudig, dat Ze tot Kṛṣṇa behoort, want Ze is de belichaming van Zijn *hlādinī-śakti* of pleziergevend vermogen. Wat Haar persoonlijke gevoel betreft, Ze is altijd verzonken in Haar relatie van *parakīya*.

Dus we dienen aan Rādhikā te denken en Haar te vereren in *parakīya-bhāva*, Haar op die manier dienen en op dit vers te mediteren,

nikuñja-yūno rati-keli-siddhyai
yā yālibhir yuktir apekṣaṇīyā
tatrati-dakṣyād ati-vallabhasya
vande guroḥ śrī-caraṇāravindam

Śrī Gurvaṣṭakam (6)

De geestelijk leermeester is zeer diebaar, want hij is deskundig in het assisteren van de *gopīs*, die op verschillende tijdstippen verschillende smaakvolle regelingen treffen voor de vervolmaking van de liefdesperikelen van Rādhā en Kṛṣṇa in de loofhutten van Vṛndāvana. Ik bied mijn meest nederige eerbetuigingen aan de lotusvoeten van een dergelijke geestelijk leermeester.

Śrīmatī Rādhikā en de *gopīs* bedriegen hun echtgenoten, schoonvaders, schoonmoeders, broers en andere verwanten om Kṛṣṇa te ontmoeten. Als we gretig zijn naar deze dienstverlening, willen we de zestien soorten diensten kennen, die

door de *gopīs* in *parakīya-bhāva* worden uitgevoerd.³ Als we niet worden zoals deze *gopīs*, zijn we niet in staat Śrīmatī Rādhikā te dienen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Mag ik een vraag stellen? Ik heb gehoord, dat Jīva Gosvāmī soms over *svakīya* sprak, omdat sommige leerlingen niet gekwalificeerd waren om *parakīya* te begrijpen.

Śrīla Gurudeva: Dit is zeker waar en daarom kunnen we op deze manier zijn uitspraken met elkaar in overeenstemming brengen. Persoonlijk heeft hij *parakīya-bhāva* aanvaard – en heeft aan gekwalificeerde toegewijden uitgelegd, dat de relatie van Rādhikā met Kṛṣṇa *parakīya* is. Tegen degenen, die twijfelden aan de hoge zuiverheid van Hun relatie, zei hij echter het idee van *svakīya-bhāva* strikt te volgen.

---

³ De zestien activiteiten van de *sakhīs* zijn: (1) uitspreken van verheerlijking van de *prema* en de kwaliteiten van de Heldin tegen de Held en omgekeerd; (2) scheppen van gehechtheid tussen de Heldin en de Held; (3) regelingen treffen voor Hun afspraak; (4) aanbieden van hun eigen *sakhī* aan Śrī Kṛṣṇa; (5) grapjes maken; (6) troosten; (7) kleden en decoreren van de Heldin en de Held; (8) deskundig verbergen van de diepste gevoelens van de Heldin en de Held; (9) verbergen van de fouten van de Heldin; (10) bedriegen van hun echtgenoot en anderen; (11) geven van positieve instructies; (12) zorgen dat de Heldin en Held elkaar op het juiste tijdstip ontmoeten; (13) geven van koeling en verlenen van andere diensten; (14) wijzen op fouten in de Heldin en de Held en Hen instructies geven; (15) afleveren van boodschappen van de Heldin en de Held aan elkaar; en (16) trachten het leven van de Heldin te beschermen (Śrī *Ujjvala-nīlamanī* 8.88-91, geciteerd in Śrī *Bhajana-rahāsyā*, Chapter 8, Text 19).

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Ik heb nog een vraag. In de *līlā* van Rādhā-Kṛṣṇa zien we soms, dat Ze getrouwd zijn.

Śrīla Gurudeva: Dergelijke huwelijken moeten we altijd zien in het licht van *parakīya*, niet *svakīya*. Er kan bijvoorbeeld een huwelijk plaatsvinden, wanneer de *gopīs* een grap met Kṛṣṇa willen uithalen. Toen Kṛṣṇa en de *gopīs* eens met elkaar grappen aan het maken waren, liep Lalitā stiekem achter Kṛṣṇa en Śrīmatī Rādhikā langs. Ze pakte de uiteinden van Hun...

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Hun *sārī* en *dhotī* [Rādhikā's sjaal en Kṛṣṇa's sjaal].

Śrīla Gurudeva: ... en bond ze aan elkaar vast. Toen begon Viśākhā *mantras* uit te spreken en de *gopīs* gingen trouwliederen zingen. De *gopīs* zeiden tegen Kṛṣṇa, “Je moet zo en zo doen en dit protocol volgen” en de aanwezigen waren helemaal blij. Dit is grappenmakerij in *parakīya-bhāva* – een gespeeld huwelijk – en Brahmā heeft ook eens Hun gespeelde huwelijk uitgevoerd.

Bhurijana dāsa: In Bhāṇḍiravana.

Śrīla Gurudeva: Dergelijke spelhuwelijken dienen twee doelen. De innerlijke intentie is voeding geven aan *parakīya-rasa* en het uiterlijke doel is ongekwalificeerde personen het zwijgen opleggen. Tegen degenen, die *parakīya-rasa* bekritisieren door te denken, dat de overspelige liefde van Rādhā en Kṛṣṇa immoreel is, kan vanwege deze spelhuwelijken worden gezegd, “Oh, Ze zijn hier getrouwd.”

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Tegen hen kan worden gezegd, “Het is gelegitimeerd, wat Ze doen.”

Śrīla Gurudeva: Op deze manier worden twee doelen ge-diend.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: We zien in deze wereld soms, dat kin-deren een trouwerij naspelen. Was het zoiets?

Śrīla Gurudeva: Het gaat om het plezier alleen.

Nu zal Śrīla Cakravartī Ṭhākura iets anders uitleggen en misschien wordt dit het laatste onderwerp.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Maar er zijn zoveel meer pagina’s in het boek. Wat is het volgende onderwerp?

Śrīla Gurudeva: Dat ga ik jullie vertellen.

Stel je voor, dat een *sādhaka* van *rāgānuga-bhakti* de stadia van *śraddhā* (vertrouwen), *niṣṭhā* (standvastigheid), *ruçi* (smaak), *āsakti* (gehechtheid) en *bhāva* (het stadium van spiri-tuele emoties vlak vóór *prema* of zuivere liefde voor God) heeft gepasseerd. Na *bhāva* valt er niets meer in deze wereld te doen; *sādhana-bhakti* is hier voltooid, want de eerste stralen van *prema* zijn verschenen.

Het fysieke lichaam kan de ‘lading’ van *prema* niet dragen, maar wat gebeurt er dan? Gaat de toegewijde rechtstreeks naar Goloka Vṛndāvana? Wat doet hij en waar woont hij van-af dat moment?

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura citeert enkele schrij-vers, die zeggen, dat de toegewijde rechtstreeks naar Goloka Vṛndāvana gaat, maar hij zegt, dat dit niet het geval is. Hij citeert *Śrī Ujjvala-nīlamanī*, waarin wordt gezegd, dat ze na dit

stadium naar Vṛndāvana gaan, maar daar wordt niet duidelijk, of dit *prakāṣa* Vraja (Vraja zoals het zich in het spel van Kṛṣṇa in deze wereld heeft gemanifesteerd) of *aprakāṣa* Vraja (Goloka Vṛndāvana) betreft. Als wordt gedacht, dat ze rechtstreeks naar Goloka Vṛndāvana gaan, veroorzaakt dat enige verwarring. Alleen nadat de stadia van *prema*, *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga*, *bhāva* (anders dan de *bhāva* die vóór het bereiken van *prema* verschijnt) en *mahābhāva* zijn gepasseerd, kan men Rādhā en Kṛṣṇa in Vraja ontmoeten. Zonder *mahābhāva* kan niemand Hen ontmoeten. Dit is de kwalificatie van de *gopīs*, die Hen ontmoeten en Rādhā dienst verlenen. Als de toegewijde rechtstreeks naar *aprakāṣa* Goloka Vṛndāvana zou kunnen gaan, waar heeft hij dan onder deze omstandigheden de stadia van *sneha* tot en met *mahābhāva* vandaan gekregen?

Als hij niet door deze stadia is gegaan, kan hij er niet rechtstreeks naartoe gaan. Begrijpen jullie dat? In het lichaam van de *sādhaka* (de toegewijde beoefenaar in deze wereld) kan zelfs *sthāyī-bhāva* niet verschijnen, laat staan *sneha*, *māna*, *praṇaya* en *mahābhāva*.

Bhurijana dāsa: Wanneer kan *sthāyī-bhāva* niet verschijnen?

Śrīla Gurudeva: Het kan in dit fysieke lichaam niet verschijnen. Dit lichaam kan *prema* niet verdragen; het kan alleen tot en met *bhāva* tolereren en daarom kan *prema* in dit lichaam niet verschijnen. *Sthāyī-bhāva* verschijnt in het stadium van *prema*, wanneer alle *bhāvas* – *āśraya*, *ālambana*, *uddīpana*, *vyabhicārī* enzovoort – convergeren [ZIE EINDNOOT 2].

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt ons, dat in *Śrī Ujjvala-nīlamanī* niet tot uitdrukking komt, of de toegewijde in het laatste stadium van *bhāva aprakaṭa* Vraja of *prakaṭa* Vraja binnengaat, maar onze *ācāryas* hebben hier onderzoek naar gedaan. Hij zegt, dat iemand kan zeggen, dat die toegewijde rechtstreeks naar *aprikaṭa* Vraja moet gaan, omdat hij uit een *gopī* moet worden geboren.

Hij zegt echter, dat er in *aprikaṭa* Vraja geen ruimte is voor *sādhana*, dus het is niet mogelijk, dat de toegewijde daar rechtstreeks naartoe kan gaan. Er is daar geen gelegenheid een opleiding te krijgen onder leiding van de *nitya-siddhā* (eeuwig perfecte) metgezellen van Rādhā en Kṛṣṇa in *aprikaṭa-līlā* of *siddhā-bhūmi*, het land van perfectie.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura zegt, dat door de wens van Kṛṣṇa en Śrīmatī Rādhikā Yogamāyā die *sādhaka* in zijn gevorderde stadium van *bhāva-bhakti* naar *prakaṭa-līlā* Vraja overbrengt. *Prakaṭa-līlā* is te allen tijde in een of ander universum aanwezig. Door de wens van Kṛṣṇa en Śrīmatī Rādhikā brengt Yogamāyā die fortuinlijke *jīva* naar een universum, waar Zij Hun spel uitvoeren en geeft hem een geboorte in de baarmoeder van een *gopī*. Dus die jonge *gopī* krijg de associatie van *nitya-siddhā gopīs* (eeuwig perfecte *gopīs*) vanaf haar kindertijd. Soms ziet ze Kṛṣṇa en wordt ze gretig naar een ontmoeting met Hem; dat stadium wordt *pūrva-rāga* (verliefdheid) genoemd. Daarna gaat ze van *prema* naar *māhābhāva* door zoveel stadia heen.

Zelfs al is ze getrouwd en heeft ze met haar echtgenoot het huwelijk geconsumeerd, heeft ze toch *prema* voor Kṛṣṇa. Als ze een kind heeft, zal Yogamāyā haar associatie met Kṛṣṇa en

de *gopīs* niet onmiddellijk goedkeuren. In dat geval zal ze huilen. Haar hart zal branden in afgescheidenheid van Kṛṣṇa en die gevoelens verbranden alle obstakels om Hem te ontmoeten. Dan weet ze, “Dit is niet mijn kind en dit is niet mijn echtgenoot” en dan zal ze Kṛṣṇa ontmoeten.

De *gopīs*, die associatie van *nitya-siddhā gopīs* hebben, bereiken *mahābhāva* en ontmoeten Kṛṣṇa. Wanneer de *prakāṣa-līlā* van Kṛṣṇa is voltooid, wanneer Zijn metgezellen van *prakāṣa-līlā* naar *aprakāṣa-līlā* gaan, gaan die *gopīs* met hen mee om daar voor altijd te dienen.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura verklaart, “O *mahā-anurāga Vaiṣṇava*, O *rāgānuga Vaiṣṇava*, maak je geen zorgen. Wees niet bevreesd. Ga door met jouw praktijk van *rāgānuga-bhajana*. Nadat jij jouw lichaam hebt verlaten, ga je naar een van de universa, waar Kṛṣṇa Zijn spel uitvoert. Hij zal je aantrekken. Hij zal daar op jou wachten.”

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura leert ons te bidden, “O Gokulānanda, Je duikt altijd in de oceaan van de *prema* van de *gopīs*. Je bent een zwaan, die zwemt...” Waar?

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: In de oceaan van Kṛṣṇa’s spel.

Bhurijana dāsa: Meer.

Śrīla Gurudeva: Op het meer van *gopī-prema*. “Jij bent de zwaan op het meer van *gopī-prema*. Jij bent de keurmeester van die *gopī-prema*.”

“Zelfs al ben Je *sarvajña* (alwetend), Je ben ook *mugdha* (onthutst in *prema*), Je bent *mugdha* en op hetzelfde moment ben Je door Jouw *acintya-śakti* of onbevattelijke vermogen *sarvajña*. Luister daarom alsjeblijft naar mijn gebeden. Wees alsjeblijft niet *mugdha*. Als Je *mugdha* bent, kun Je me niet horen. Ik bid, dat Je zowel *mugdha* als *sarvajña* bent. Op die manier kun Je mijn hart kennen en mijn gebed verhoren.”

līlā-vilāsine bhakti mañjarī lolupaline

maugdya sarvajñya nidhaye gokulānanda te namaḥ

Rāga-vartma-candrikā (Second Illumination)

O Gokulānanda, O Genieter van amoureuus spel, Je bent als een honingbij, die wordt aangetrokken door en altijd proeft van de prachtige, geurende *mañjarīs* van *bhakti*, de ontluikende bloemen van devotie, waar ze ook in een toegewijde worden

aangetroffen en vooral in Śrīmatī Rādhikā. Ik bied *praṇāma* aan Jou.

Dadāmi buddhi-yogaṁ. Weten jullie wat deze zin betekent?

Girirāja Mahārāja: Ik geef de intelligentie, waarmee ze tot Me kunnen komen.

Śrīla Gurudeva: Ja. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura leert ons met zijn eigen voorbeeld, hoe we moeten bidden. Hij schrijft, “Ik bid, dat Je me de intelligentie geeft om *vraja-prema* voor Jou en Rādhikā te ontvangen. Als Je mijn gebed niet verhoort, verklaar ik bij deze, dat Jij Jouw belofte niet nakomt, dus Je moet Jouw woord houden.

“O Vrajendra-nandana, Jouw lotusvoeten ervaren groot plezier door te worden gedecoreerd met de borsten van de *gopīs*. Hoe krijg ik het hoogste stadium van dienstverlening aan Jou? Geef me alsjeblieft de soort *buddhi-yoga* (transcendente kennis), waarmee ik deze kan ontvangen.”

Nu beëindigt Śrīla Cakravartī Ṭhākura zijn boek. Hij zegt ons, “Degenen, die zeggen, dat *rāgānuga-bhakti* zich boven iedere schriftuurlijke sommatie bevindt en degenen, die zeggen, dat iemand, die de schriftuurlijke sommaties achterwege heeft gelaten, *rāgānuga-bhakti* kan binnengaan, heeft het verkeerd. Dergelijke personen weten van niets.”

Hij zegt, dat zonder *sāstras* te volgen, zoals *Śrīmad-Bhāgavatam* en de *sāstras* geschreven door Śrīla Rūpa Gosvāmī, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī, Śrī Nārada Ṛṣi en alle aanverwante *sāstras* men eenvoudig problemen voor zichzelf creëert.

*śruti-smṛti-purāṇādi-
pañcarātra-vidhirṁ vinā
aikāntikī harer bhaktir
utpātāyaiva kalpate*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.101)

Toegewijde dienst aan Bhagavān, die de reguleringen van de geauthoriseerde vedische literatuur, zoals Upaniṣaden, Purāṇa's en *Nārada-pañcarātra* overschrijdt, veroorzaakt onnodige verstering in de samenleving.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft deze *śloka* geciteerd. We volgen niet degenen, die schriftuurlijke sommaties afwijzen. Het is zelfs voor halfgoden uitermate moeilijk om *rāgānuga-bhakti* te bereiken, laat staan voor gewone personen.

Hij zegt, “Ik heb *Rāga-vartma-candrikā* (‘de straal maanlicht die het pad van *rāga* verlicht’) geschreven voor degenen, die zeer gekwalificeerd zijn en die de genade van *guru* en Gaurāṅga hebben gekregen om de weg te vinden en dan over dat pad verder te gaan.”

We hebben vandaag de lessen van *Rāga-vartma-candrikā* afgerond.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Mag ik een vraag stellen?

Śrīla Gurudeva: Ja.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: U hebt ons verteld, dat iemand in *gopī-bhāva* zijn (*gopī*) naam, leeftijd, ouders, geboorteplaats en al die dingen moet weten. In welk stadium van *bhakti* komt deze realisatie? In de vooruitgang zijn achtereenvolgens *bhāva*, *prema*, *sneha* enzovoort. In welk stadium verschijnt het?

Śrīla Gurudeva: Zolang we geduld hebben om dit te krijgen, weten we, dat de kwalificatie om het te krijgen nog niet is bereikt. Die realisatie komt, wanneer alle geduld is opgebraakt, wanneer we zo totaal ongeduldig zijn, dat het ons niet meer kan schelen, of we al of niet gekwalificeerd zijn.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: U zei, dat dit materiële lichaam de kracht van *prema* niet kan verdragen, dus men moet eerst in de *prakāṣa-līlā* van Kṛṣṇa, in Zijn spel zoals het in een of ander materieel universum manifest is, worden geboren. Vóór dat moment kan men mediteren, “Mijn leeftijd als *gopī* is deze, mijn naam is deze...”

Śrīla Gurudeva: Er moet pure gretigheid zijn. Zodra die pure gretigheid verschijnt, gaan God en *guru* regelen, dat alles wordt geopenbaard. Door hun regeling zullen we zeker op de een of andere manier de nodige realisaties krijgen. Op dat moment zijn we ervan overtuigd, dat we niet in leven kunnen blijven zonder al die dingen te weten.

Eers moet zuivere gretigheid verschijnen. Op dat moment overwegen we niet langer, of we al of niet gekwalificeerd zijn en in welk stadium we ons bevinden. Kṛṣṇa zal alles regelen. Maar we moeten geen *kalpanā* doen.

Tamal-kṛṣṇa Mahārāja: Fantaseren.

Śrīla Gurudeva: Niet fantaseren.

Dit is onze Gauḍīya Vaiṣṇava specialiteit. We dienen door te gaan met praktiseren en alles proberen te leren, dat nodig is om *rāgānuga-bhakti* binnen te gaan. We zijn er zeker van, dat Śrīmatī Rādhikā alles voor ons gaat regelen. Als Ze alles

regelde voor Gopa-kumāra en de Govardhana *brāhmaṇa*, waarom zou Ze het dan ook niet voor ons doen? Dat zal Ze zeker doen. Ze heeft een van Haar metgezellen naar jou toegestuurd om jou naar dit stadium te brengen. Waarom zou Ze de rest ook niet regelen?

De genade, die jou reeds heeft bereikt, zal zeker continueren. Als je gretig bent en een zeer sterk verlangen hebt, moet Ze zeker jouw vooruitgang regelen. Als er niemand in persona beschikbaar is, zal Kṛṣṇa jou via de *caitya-guru* (Superziel) in jouw hart inspiratie geven.

Op dit moment kunnen we alleen met een sterk verlangen bidden. Dit is onder onze hoede en alles, dat Bhagavān moet doen, zal Hij doen. In ons huidige stadium kunnen we dit verlangen hebben; we zijn niet gekwalificeerd om meer dan dit te doen.

Volgende keer gaan we enkele *śloka*s van *Vilāpa-kusumāñjali* bespreken. Dit zal zeer behulpzaam zijn bij het binnengaan in *rāgānuga-bhakti*.

[EINDNOTEN]

Noot 1

[Passage uit het commentaar van Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja op *Rāga-vartma-candrikā* van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura]

We presenteren hier de essentie van de gezichtspunten van Śrīla Jīva Gosvāmī en Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op *svakīya* (echtelijke liefde) en *parakīya* (buitenechtelijke liefde), die in beider commentaren wordt gegeven op *Śloka* 2.21 van *Śrī Ujjvala-nīlamanī*. Beide *mahājanas* hebben op deskundige wijze hun respectievelijke visies gegeven op dezelfde hoogste Absolute Waarheid in het perspectief van *tattva* en *līlā* gebaseerd op logica en bewijs uit *sāstra*.

DE GEDACHTENGANG VAN ŚRĪLA VIŚVANĀTHA CAKRAVARTĪ ṬHĀKURA

Śrīla Cakravartīpāda betoogt, dat Śrīla Jīva Gosvāmī een van de prominente *rūpānuga* Vaiṣṇava's is. Het is voor hem onmogelijk een uitleg te geven ten gunste van *svakīya* of echtelijke liefde. Hetgeen hij ter ondersteuning van *svakīya* heeft uitgelegd, heeft hij eenvoudig gedaan om anderen een plezier te doen. Ter afsluiting van zijn uiteenzetting heeft hijzelf geschreven, “*likhitam kiñcid atra pareccayā* – Ik heb dit geschreven om aan de verlangens van anderen tegemoet te komen.”

Om ongekwalificeerde personen met uiteenlopende aanleg te laten begrijpen, dat deze onbevattelijke *līlā* volkomen smet-

teloos is, heeft hij zijn commentaar gepresenteerd ter ondersteuning van *svakīya*, zodat ook zij op deze *lilā* kunnen mediteren met een onwankelbaar vertrouwen. Voor de overgegeven, vertrouwelijke toegewijden van Śrīman Mahāprabhu kan deze uitleg echter nimmer aanvaardbaar zijn, want deze is niet geheel consistent met een aantal onderwerpen, dat elders in het commentaar van Śrīla Jīva Gosvāmī wordt aangetroffen.

(1) *Aupapatya* – dat is *upapati-bhāva* (buitenechtelijke liefde), die is tegengesteld aan *dharma* en leidt tot een hels leven. Deze uitspraak richt zich alleen tot wereldse *nāyakas* (minnaars). Maar hoe kan de minste twijfel ontstaan met betrekking tot Śrī Kṛṣṇa, het kroonjuweel der bestuurders van *dharma* en *adharmā*? Het ontmoeten van wereldse partners bevat een zweem van immoraliteit, maar *lilā-puruṣottama* Śrī Kṛṣṇa, die eenvoudig met een beweging van Zijn wenkbrauwen ontelbaar veel universa schept en vernietigt, en de *gopīs*, die als belichaming van *hlādinī-śakti* de meest vooraanstaande potenties zijn van al Zijn onmetelijke vermogens, kunnen nooit door dit gebrek worden aangetast.

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft daarom in *Nāṭaka-candrikā* geschreven, “Men dient te begrijpen, dat alles, dat geleerden als inferieur hebben aangeduid met betrekking tot *paroḍhā-aupapatya* (buitenechtelijke affaires tussen een getrouwde vrouw en haar minnaar), alleen betrekking heeft op wereldse minnaars, niet op Śrī Kṛṣṇa en de *gopīs*.” Dit is ook de opvatting van Śrī Kavi-karṇapūra in zijn *Alaṅkāra-kaustubha*. Deze *upapati-bhāva* van de transcendentaal perfecte Śrī Kṛṣṇa en de *parakīya-bhāva* van de *gopīs* zijn geen gebreken (*dūṣaṇa*); integendeel, ze zijn ornamenten (*bhūṣaṇa*).

(2) De *prakaṣa-lilā* van Śrī Kṛṇa is niet denkbeeldig. Er is in werkelijkheid geen verschil tussen *prakaṣa* en *aprakaṣa-lilā*. De gedachtengang van Śrīla Jīva Gosvāmī met betrekking tot Śloka 43 van *Brahmā-saṁhitā* verdient in ogenschouw te worden genomen en te worden gevolgd. Als Śrī Kṛṣṇa de liefstaligheid van Zijn spel (*lilā-mādhurya*) in de materiële wereld manifesteert om de *jīvas* genade te tonen, wordt dit *prakaṣa-lilā* genoemd. Wanneer deze *lilā* uit het gezichtsveld van de levende wezens in het materiële veld verdwijnt, wordt deze *aprakaṣa-lilā* genoemd. Rūpa Gosvāmī zegt in *Laghubhāgavatāmṛta* (1.244), “Ook al is Kṛṣṇa ongeboren, Zijn geboorte en ander spel zijn uiterst wonderbaarlijk. Om verscheidene redenen manifesteert Hij dergelijke uitermate verbazingwekkende, transcendente *lilās* in de materiële wereld.”

(3) Het is onlogisch te denken, dat er een eeuwige man-vrouw relatie in *aprakaṣa-lilā* bestaat en een denkbeeldige, buitenechtelijke liefde in *prakaṣa-lilā*, want de overspelige liefde is van begin tot eind schitterend manifest in de hele *rasa-lilā*, het kroonjuweel van al het spel en vermaak van Kṛṣṇa. Het is volslagen ongepast om dit spel als *māyika* of illusoir te beschouwen. In ieder hoofdstuk van *Rāsa-pañcādhyāyī* (de vijf hoofdstukken van *Śrīmad-Bhāgavatam* die *rasa-lilā* beschrijven) worden diverse keren de buitenechtelijke liefde en het minnaarschap onderbouwd. Śrī Śukadeva Gosvāmī heeft op heldere wijze *parodhā* (het huwelijk van iedere *gopī* met een *gopa*) en *upapati-bhāva* (de overspelige liefde van de *gopīs* voor Kṛṣṇa) vastgesteld door de volgende verzen te citeren, die rechtstreeks door Śrī Kṛṣṇa en de *gopīs* zijn uitgesproken: *tā vāryamāṇāḥ patibhiḥ* (10.29.8); *bhrātaraḥ patayās*

ca vaḥ (10.2.20); *evam yat paty-apatya-suhrdām anuvṛttir aṅga* (10.29.32); *tad-guṇān eva gāyantyo nāt-māgārāṇi sasmaruḥ* (10.30.44) enzovoort.

[...]

(15) We zien, dat het woord *pati* (echtgenoot of beschermer) op enkele plaats wordt genoemd. *Pati* wijst eigenlijk niet op een getrouwde man. Het dient daarentegen te worden verstaan als *gati*, hetgeen betekent, “Jij bent alles voor mij, Je bent mijn hoogste toevluchtsoord.” Het is niet juist om te zeggen, dat *pati* alleen betrekking heeft op een getrouwde man, de echtgenoot van een *nāyikā* (vrouwelijke geliefde). Bijvoorbeeld, in het hoofdstuk van *Śrī Ujjvala-nīlamanī*, dat diverse typen *nāyikās* beschrijft, wordt de term *svādhīna-bhartṛkā* (een vrouw die haar *pati* onder controle houdt) in relatie tot *parakīya* gebruikt. Verder kan worden gezegd, dat Kṛṣṇa is beschreven als de *pati* van de *nāyikās*, maar Hij onderhoudt geen echtelijke relatie met hen. Als Kṛṣṇa de gehuwde echtgenoot van hen allemaal zou zijn, zou het onderwerp *para-dārābhīmarśanam* (met andermans vrouw plezier maken) [*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.33.27] niet worden aangevoerd. *Śrīmad-Bhāgavatam* vermeldt ook de echtgenoten van de *vraja-devīs*. Bovendien wordt gezegd [in *Ujjvala-nīlamanī*], dat de *gopīs* geen enkele keer met hun echtgenoot gemeenschap hebben gehad.

(16) In de uitspraak *sa vo hi svāmī bhavati* uit *Gopālātāpanī* wijst het woord *svāmī* op *aiśvarya*, niet op huwelijk. Dit wordt geauthoriseerd door de grammatica van Pāṇini (5.2.126), die zegt *svāmīnn-aiśvarya*. Sommige teksten citeren de volgende toepassing, “In deze wereld is *svāmī* hij, die an-

deren in stand houdt en steunt (als een koning of een andere vrijgevege weldoener) en die de genietter van alles is.” Het woord *svāmi* wijst dus niet altijd op een echtgenoot.

(17) Alle relaties in Vraja zijn transcendent. Waar het woord *māyā* wordt gebruikt, dient het te worden verstaan als *Yogamāyā*. Vandaar, dat het aanvaarden door Śrīmatī Rādhikā van Abhimanyu als Haar echtgenoot dient te worden gezien als een transcendente regeling. Als één onafscheidelijke schakel in de ketting van het spel van Śrī Bhagavān is deze relatie eveneens niet illusoir. *Yogamāyā* zit erachter.

(18) Śrīmatī Rādhikā is de *hlādinī-śakti* (pleziergevend vermogen) van Śrī Kṛṣṇa. Dit lijkt geen twijfel. Het object van onze adoratie is Rādhā-Kṛṣṇa Yugala samen met Hun bijzondere *līlās*. De verering van Rādhā-Kṛṣṇa zonder Hun spel en vermaak ligt buiten onze gedachtengang en buiten ons begrip van *bhājana*.

ŚRĪLA BHAKTIVINODA ṬHĀKURA OVER SVAKĪYA EN PARAKĪYA

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft van deze materie een prachtig gedetailleerde verheldering gegeven in zijn commentaar op de *śloka*, *ānanda-cin-māyā-rasa-pratibhāvitābhiḥ* (*Brahmā-saṁhitā*, Vers 37). We presenteren hier een passage daaruit ten behoeve van de *sādhakas*.

In zijn commentaren op deze *śloka* en op *Śrī Ujjvala-nīlamanī*, in *Kṛṣṇa-sandarbhā* en in zijn andere werken zegt onze vereerenswaardige *ācārya*, Śrīla Jīva Gosvāmī, dat de *prakāṣa-līlās* van Śrī Kṛṣṇa door *Yogamāyā* worden georchestreerd. Vanwe-

ge hun verbinding met het illusoire gebied schijnen ze enkele wereldse trekken te hebben geassimileerd, die in *svarūpa-tattva*, de intrinsiek fundamentele realiteit, niet kunnen bestaan. Tot dergelijk spel en vermaak behoren het doden van demonen, het aantrekken van andermans vrouw, geboren worden, enzovoort. Het is een gevestigde waarheid, dat de *gopīs* Kṛṣṇa's *svarūpa-śakti* zijn, extenties van Zijn persoonlijke macht; derhalve zijn ze Kṛṣṇa's *svakīya*, ze zijn ontegenzeggelijk van Hem. Ze kunnen onmogelijk van iemand anders zijn. We zien, dat de *gopīs* in *prakaṭa-lilā* de vrouw van anderen lijken te zijn, maar dit is slechts een impliciete overtuiging gecreëerd door Yogamāyā.

In de uitspraak van Śrīla Jīva Gosvāmī bevindt zich een geheime betekenis, die alle vormen van twijfel vanzelf wegneemt, indien deze aan het licht wordt gebracht. De eerbiedwaardige Śrīla Jīva Gosvāmī, de belangrijkste volgeling van Śrīla Rūpa en Sanātana Gosvāmī's, is de *tattva-ācārya* van de Gauḍīya Vaiṣṇava's. Verder is hij in *kṛṣṇa-lilā* een *mañjarī*. Daarom bestaat er geen geheime waarheid, die hem onbekend is. Degenen, die zijn esoterische intenties niet begrijpen, aanvaarden en wijzen zijn ideeën af door hun eigen uitgedokterde interpretaties te berde te brengen.

Volgens het gezichtspunt van Śrī Rūpa-Sanātana bestaat er geen verschil tussen *prakaṭa* en *aprakaṭa-lilā* – ze zijn identiek. Het enige onderscheid is, dat de ene manifestatie zich boven het materiële domein afspeelt en de andere zich erin bevindt.

Er kan hier een subtiel punt worden opgemerkt. Zoals Goloka de compleet zuivere, goddelijke waarheid is buiten het illusoire gebied, zo verschijnt Bhauma-Gokula – zelfs al is deze zuiver en altijd onbesmet – in de materiële wereld door de *cit-śakti* van Bhagavān, Yogamāyā.

Wat betreft *prakaṭa* en *aprakaṭa*, ze worden zelfs niet door het minste materiële gebrek, de minste degradatie of imperfectie aangetast. Er worden uiteenlopende visies waargenomen afhankelijk van de kwalificatie van de persoon, die het spel schouwt. Gebrek (besmetting), vervuiling, aanduiding, illusie, onwetendheid, onzuiverheid, bedrog, walging en grofheid worden allemaal waargenomen door de ogen, de intelligentie en het vals-ego van geconditioneerde *jīvas*, die zijn afgestompt door de materiële natuur. Deze tekortkomingen hebben echter geen grond in het spirituele gebied. Hoe meer men is ontheven van gebreken, hoe meer visie in de transcendente waarheid men wordt toegestaan. De waarheid wordt in *sāstra* geopenbaard, maar de zuiverheid van de realisatie van degenen, die over deze *tattvas* beraadslagen, is afhankelijk van hun kwalificatie.

Volgens de gezichtspunten van Śrīla Rūpa en Śrī Sanātana is iedere *līlā*, die zich in Bhauma-Gokula manifesteert, in zijn zuivere vorm zonder een zweem van *māyā* in Goloka aanwezig. Dat is de reden, waarom *parakīya-bhāva* zeker ook in een of andere vorm in zijn onbevattelijk zuivere staat in Gokula aanwezig is. Alle manifestaties, die door Yogamāyā worden gecreëerd, zijn smetteloos. *Para-dārā* (*parakīya*) *bhāva*, de creatie van Yogamāyā, is daarom gegrondvest in de zuivere, absolute realiteit. Jīva Gosvāmī heeft aangetoond, dat er geen verschil bestaat tussen de *līlās* van Goloka en Gokula, dus het moet worden erkend, dat al het spel en vermaak zijn oorsprong vindt in Goloka.

Iemand, die volgens de heilige ritens van het huwelijk de hand wint van een maagdelijk meisje, wordt een echtgenoot (*pati*) genoemd. En hij die door hartstocht wordt overweldigd en de gevestigde moraal overschrijdt door andermans vrouw te

versieren, wordt een minnaar (*upapati*) genoemd. De religieuze plicht, die verbindt in huwelijkse regelingen, bestaat in Goloka niet. Daar wordt dus geen partnerschap met die toegeschreven eigenschappen aangetroffen. In dit verband zijn de *gopīs*, die Kṛṣṇa's eigen vermogen zijn, elders niet gehuwd. Ze zijn dus ook niet *para-dārā*, andermans vrouw.

En verder is het niet mogelijk om *parakīya* en *svakīya-bhāva* van elkaar te scheiden. In het manifeste spel in het begoochelde gebied bestaan de inperkingen van het huwelijk wel degeelijk, maar Śrī Kṛṣṇa bevindt Zich boven deze jurisdictie.

Parakīya-rasa is juist de essentie van alle *rasa*. Het ontkennen van de aanwezigheid van *parakīya-rasa* in Goloka minimaliseert dat gebied. Het is niet mogelijk, dat de hoogste verrukking in *rasa* in het hoogste gebied van Goloka afwezig is.

Śrī Kṛṣṇa, de bron van alle *avatāras*, proeft deze *rasa* in Goloka op de ene manier en in Gokula op een andere manier. Dus al lijkt er volgens het materiële gezichtspunt een overschrijding van *dharma* plaats te vinden, deze waarheid bestaat niettemin ook in Goloka. “*Ātmārāmo 'pu ariramat – Kṛṣṇa* voerde amoureuze spel uit, ofschoon Hij *ātmārāma* of zelfgerealiseerd is” (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.42). “*Ātmany avarudha-saurataḥ – Satya-kāma Śrī Kṛṣṇa*, al wiens verlangens vrucht dragen, houdt in Zijn hart de *hāva*, *bhāva* en andere *anubhāvas* (diverse transcendente vormen van extase) voortkomend uit Zijn amoureuze tijdverdrijf” (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.33.25). “*Reme ramešo vraja-sundaribhir yathārbhakaḥ svapratibimba vibhramaḥ –* zoals een onschuldig kind met zijn spiegelbeeld speelt zonder enige transformatie te ondergaan, zo amuseerde Ramā-ramaṇa (de verleider van de Geluksgodin) Bhagavān Śrī Kṛṣṇa Zich met de mooie meisjes van Vraja” (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.33.16).

Uit deze uitspraken van *sāstra* kan worden afgeleid, dat de intrinsieke natuur van Śrī Kṛṣṇa is Zichzelf genoeg te zijn. Śrī Kṛṣṇa manifesteert Zijn eigen *śakti* (als Lakṣmī) in die spirituele planeten, die worden overheerst door *aiśvarya*, inclusief haar metgezellen in *svakīya-bhāva*. Daar, waar het idee van *svakīya* overheerst, ontwikkelt *rasa* zich niet verder dan het stadium van *dāsyā*. Maar in Goloka manifesteert Kṛṣṇa miljarden *gopīs* en maakt Hij onafgebroken plezier met hen, waarbij hij ieder gevoel van *svakīya* vergeet. Omdat in *svakīya* geen hindernissen voor een ontmoeting bestaan, is het plezier van *rasa* niet bijster exceptioneel. Vandaar dat de *gopīs*, die van nature beschikken over een aangeboren gevoel van *paroḍhā*, zich eeuwigdurend zien als andermans vrouw. Kṛṣṇa, die met hun gevoel uitwisselt, neemt intrinsiek de identiteit van hun minnaar aan en met behulp van Zijn intieme metgezel, de fluit, die Zijn *priyā-sakhī* is, volbrengt Hij *rasa* en andere *līlās*.

Goloka, dat eeuwigdurend volmaakt is en vrij is van begoocheling, is de *rasa-pīṭha*, het land van goddelijke vervoering. Dus de stroom van *rasa* in de mentaliteit van minnaarschap vindt daar zijn perfectie. Zelfs *vātsalya-rasa* kan vanwege de *aiśvarya* in Vaikuntha daar niet worden aangetroffen. In Goloka, bron van de hoogste lieflijkheid (gesitueerd in Vraja), bestaat niets anders dan het oorspronkelijke idee van *rasa*.

Daar zijn Nanda en Yaśodā weliswaar aanwezig, maar er heeft geen geboorte plaats. In afwezigheid van geboorte heeft ouderschap geen bestaan. Nanda en Yaśodā hebben louter het gevoel (*abhimāna*) ouders te zijn. Dit wordt onderbouwd in het vers, *jayati jana-nivāso devakī-janmavādaḥ*. Omwille van perfecte *rasa* is deze *abhimāna* (dit zelfbeeld) eeuwig.

Hetzelfde geldt voor *śṛṅgāra-rasa*. Aangezien *paroḍhā* en *upapati-bhāvas* eeuwige zelfbeelden zijn, heeft er geen fout of

overschrijding van *sāstra* plaats. Als de eeuwige, transcendente realiteit van Goloka zich in *prakaṭa* Gokula manifesteert, worden deze beide concepties onder invloed van de wereldse visie in een tastbare vorm waargenomen. Dit is het enige verschil. In *vātsalya-rasa* wordt het concept van Nanda en Yaśodā als ouders op een concrete manier duidelijk door middel van geboorte en andere *lilās*; en in *śṛṅgāra-rasa* krijgt het concept van de meisjes van Vrja, die andermans vrouw zijn, een tastbare vorm als het huwelijk met Abhimanyu, Govardhana-malla en anderen. In werkelijkheid hebben de *gopīs* geen afzonderlijk bestaande echtgenoot – niet in Gokula en niet in Goloka.

Om deze reden verklaart *sāstra*, “*Na jātu vraja-devinām patibhiḥ saha saṅgamah* – De *vraja-devīs* hebben met hun echtgenoot nooit gemeenschap gehad.” Dus, *rasa-tattvācārya* Śrīla Rūpa Gosvāmī, de meester der waarheden van *rasa*, heeft geschreven, “In *ujjvala-rasa*, de smaak van amoureuze liefde, zijn twee soorten *nāyakas* (helden) – *pati* en *upapati*.” Śrīla Jīva Gosvāmī heeft in zijn commentaar op deze *śloka* geschreven, “De *nāyaka* van de jonge vrouwen van Dvārakā-purī wordt *pati* of gehuwde echtgenoot genoemd en in Vraja is *nāyaka* Śrī Kṛṣṇa de *upapati* van van de *vraja-vanitās*.” Deze passage toont aan, dat Śrīla Jīva Gosvāmī Kṛṣṇa heeft aanvaard als de *pati* in Vaikuṅṭha en Dvārakā en als de eeuwige *upapati* in Goloka-Gokula. Heer van Goloka-Gokula exposeert de eigenschappen van de minnaar ten volle.

In Goloka bestaan daarom zowel *svakīya* als *parakīya-rasa*. Hun gelijktijdige scheiding en eenheid is voor een materiële intelligentie onbevattelijk (*acintya-bhedābheda*). Men kan zeggen, dat er tussen de twee geen verschil bestaat en er kan ook worden gezegd, dat er wel verschil bestaat. Hoezo? De essentie van *parakīya* is *svakīya-nivṛtti* of liefdesplezier buiten de sanc-

tie van het huwelijk om en de essentie van *svakīya* is *parakīya-nivṛtti* of het afzien van onwettige verbindtenissen. Kṛṣṇa heeft geen onwettige verbindtenis met de *gopīs*, omdat ze Zijn *svarūpa-śakti* of persoonlijke vermogen zijn. Dus *parakīya* en *svakīya* zijn één *rasa* en ze bestaan tevens eeuwigdurend als twee variëteiten. Hoewel de vorm van *rasa* in Gokula dezelfde is, nemen wereldse waarnemers hem op een andere wijze waar.

De hoogst esthetische en schitterende vorm van die *bhagavad-rasa*, welke wordt geproefd door middel van de vier soorten transcendent gevarieerde ingrediënten – *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika* en *vyabhicārī* – is eeuwigdurend in Goloka en Vaidikānanda aanwezig. Op gezag van Yogamāyā manifesteert dezelfde *rasa* van Goloka zich in de vorm van *vraja-rasa* in het materiële gebied ten behoeve van de toegewijden. Men moet weten, dat alle *rasa*, die in dit Gokula wordt gezien, zeker ook in zijn stralend zuivere staat in Goloka moet worden aangetroffen. Dit is de reden, waarom de wonderbaarlijke variëteiten van *nāgara* en *nāgarī* (Śrī Kṛṣṇa en de *gopīs*) in de diversiteit van *rasa* zowel in henzelf als in de hele omgeving en in alle toebehoren van Gokula gezamenlijk en in dezelfde vorm in Goloka bestaan, inclusief het land (Vraja), de rivieren (Yamuna, Mānasi-gaṅgā), de berg (Girirāja), de dorpen (Yāvaṭa, Nandagaon enz.), de poorten, de *kuñjās*, de koeien, enzovoort.

Op het pad van zuivere *bhakti* (*bhakti-mārga*) is het van cruciaal belang, dat ieder onderwerp wordt verzaakt, dat na aanvaarding uiteindelijk aanleiding geeft tot het concept van *nirviśeṣa* (onpersoonlijk). Zuivere *parakīya-rasa*, die vrij is van alle wereldse ideeën, zoals wordt beschreven in *goloka-līlā*, wordt zeer zelden verkregen. *Rāgānuga* toegewijden dienen dit concept aan te nemen en *sādhana* uit te voeren. Door dit te doen zullen ze deze hoogst heilzame, fundamentele waarheid in hun

perfectionering verkrijgen. Als personen met een grof werelds intellect moeite doen voor *parakīya-bhakti*, mondt het in de materiële atmosfeer doorgaans uit in onzedelijke activiteit. Onze meester der waarheid, *tattvācārya Śrīla Jīva Gosvāmī*, nam dit in ogenschouw en heeft deze gedachtengang uit grote bezorgdheid gepresenteerd. De geest van zuiver vaiṣṇavisme bestaat eruit de essentie van zijn uitspraken te aanvaarden. Het is een overtreding om de *ācārya* te veronachtzamen en te trachten een andere theorie te vestigen.

Noot 2

[Passage uit *Ācārya Kesari Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī – His Life and Teachings*, Part Five]

Rati in de vorm van *sthāyī-bhāva* is het fundament van *rasa*. *Rasa* komt voort uit de vereniging van zijn vier samenstellende ingrediënten, namelijk *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika* en *vyabhicārī*. *Vibhāva* bestaat ook in twee soorten, namelijk *ālabana* en *uddīpana*. *Ālabana* wordt ook in twee typen verdeeld: *āśraya* en *viśaya*. In *pāramārthika-rasa* is Kṛṣṇa de enige *viśaya* (object) van *rasa* en de aanbieder is de *āśraya* (standplaats) van *rasa*. De eigenschappen van het vererenswaardige object en de objecten in relatie tot Hem worden *uddīpana* genoemd.

Dansen, zingen, geeuwen, hikken enzovoort zijn uitdrukkingen van *bhāva* in het hart en worden daarom *anubhāvas* genoemd. De lichamelijke transformatie, zoals verstomd raken, transpireren en kippenvel, worden *sāttvika-bhāvas* genoemd, omdat ze worden gemanifesteerd uit *sattva*. Er zijn drieëndertig typen *vyabhicārī-bhāva*, zoals zelfverachting,

mismoedigheid en nederigheid. Deze verzameling *bhāvas* beweegt zich in de richting van de oceaan van de *sthāyī-bhāva* en doet deze toenemen. Daarom worden ze *vyabhicāri-bhāva* genoemd (*vi* betekent ‘intensivering’; *abhi* betekent ‘naar’; *cāri* betekent ‘gaan’).

Rasa bestaat in twee soorten, namelijk *mukhya* (primair) en *gauṇa* (secundair). De vijf *mukhya-rasas* zijn *sānta* (passieve adoratie), *dāsya* (dienstbaarheid), *sakhya* (vriendschap), *vātsalya* (ouderlijk) en *mādhurya* (amoureuus). De zeven *gauṇa-rasas* zijn *hāsya* (humor), *adbhuta* (verwondering), *raudra* (woede), *vīra* (ridderlijkheid), *karuṇa* (mededogen), *bhayānaka* (angst) en *vibhatsa* (walging).

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft een gloednieuwe en veelomvat-
tende definitie van *bhakti* gegeven.

*anyābhilāṣitā-sūnyarṇ
jñāna-karmādy-anāvrtam
ānukūlyena kṛṣṇānu-
śīlanarṇ bhaktir uttamā*

*Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu
(Pūrva-vibhāga 1.1.11)*

Het cultiveren van activiteiten, die uitsluitend zijn bedoeld voor het plezier van Śrī Kṛṣṇa, met andere woorden. de ononderbroken stroom dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa uitgevoerd door middel van alle functies van lichaam, geest en spraak en door het uitdrukken van diverse spirituele emoties (*bhāvas*), welke niet wordt bedekt door *jñāna* (kennis gericht op onpersoonlijke bevrijding) en *karma* (baatzuchtige activiteit) en verstooken is van alle verlangens behalve de aspiratie om Śrī Kṛṣṇa gelukkig te maken, wordt *uttamā-bhakti* of zuivere toegewijde dienst genoemd.

Door *sādhana* van de bovengenoemde *bhakti* uit te voeren ontwaakt *rati*. Wanneer *rati* meer gecondenseerd raakt, wordt deze *prema* genoemd. Als die *prema* rijp wordt en verder condenseert, ontwikkelt het zich in *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga*, *bhāva* en *mahābhāva*. *Kṛṣṇa-rati* bestaat ook in vijf soorten, die voortkomen uit de vijf groepen toegewijden: *śānta*, *dāśya*, *sakhya*, *vātsalya* en *madhura rati*. Hiervan is *madhura rati* de beste. *Kṛṣṇa-prema* bestaat ook in twee soorten – *aīśvarya-miśrita* en *kevala of śuddha-prema*.

EPILOOG

Bidden om dienstverlening

SATSVARŪPA MAHĀRĀJA: IN UW CONVERSATIE over *Rāga-vartma-candrikā* heeft u gezegd, dat we innerlijke *arcana* uitvoeren door te denken aan de *līlā* van Rādhā en Kṛṣṇa, terwijl we bezig zijn met andere toegewijde dienst, zoals *japa* en andere activiteiten. Ik denk, dat ik door uw genade een beetje van die gretigheid heb gekregen, maar ik voel, dat ik niet gekwalificeerd ben om deze innerlijke dienst te verlenen. Eén van de redenen is, dat ik bang ben. Is dergelijke meditatie *sahajiyā*?¹

---

¹ “Ze zijn zo dom te denken, dat Kṛṣṇa is zoals zichzelf zijn en dat Hij de *gopīs* omarmt, zoals een gewone man een jong meisje omarmt. Sommige mensen raken op die manier geïnteresseerd in Kṛṣṇa, omdat ze denken, dat Zijn religie toestaat in seks te zwelgen. Dit is geen *kṛṣṇa-bhakti*, lief-

Śrīla Gurudeva: Ik heb gezegd alleen te bidden, “Mag ik een *dāsi* worden? Mag ik Śrīmatī Rādhikā dienstverlenen? Mag ik Śrī Rūpa Mañjarī een dienst verlenen?” Bid alleen. Ga je niet inbeelden, dat je op dit moment dient. Ga niet degenen imiteren, die reeds in dergelijke dienstverlening zijn betrokken. Snap je dat?

Satsvarūpa Mahārāja: Ja.

Śrīla Gurudeva: Ik bid aan Kṛṣṇa en Zijn ondergeschikten, “Ik wil Jullie dienen.” We zijn niet gekwalificeerd; toch willen we dienstverlenen. We spreken de gebeden uit van Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī in *Vilāpa-kusumāñjali* en van Śrīla Rūpa Gosvāmī in *Padyāvalī* of *Stava-mālā*. Terwijl we in hun voetspoor volgen, spreken we hun gebeden uit.

*vr̥ndāvane viharator iha keli-kuñje
matta-dvipa-pravara-kautuka-vibhrameṇa*

---

de voor Kṛṣṇa, maar *prākṛta-sahajiyā* – materialistische wellust” (*Śrī Caitanya-caritāmṛta*, Introduction by Śrīla Bhaktivedānta Svāmī Mahārāja).

“De natuurlijke neiging tot toegewijde dienst is ook gebaseerd op schriftuurlijke verordening en iemand, die tot dergelijke toegewijde dienst wordt aangetrokken, hoeft het niet op te geven louter op gezag van het schriftuurlijke argument. In dit verband dient te worden opgemerkt, dat een klasse zogenaamde toegewijden (bekend als *prākṛta-sahajiyā*) zijn eigen uitgedokterde ideeën volgt en zich presenteert als Kṛṣṇa en Rādhā, die zich in zedelijke verdorvenheid verlustigen. Dergelijke toegewijde dienst en gehechtheid zijn frauduleus en degenen, die zich daarmee bezig houden, glijden af naar een hels pad. Dit is niet de standaard van *rāgātmikā* of devotie. De gemeenschap van *prākṛta-sahajiyā* wordt in feite bedrogen en is zeer onfortulijk” (*Teachings of Lord Caitanya*, Chapter 13).

sandarśayasva yuvayor vadanāravinda

dvandvaṁ vidhehi mayī devī! kṛpām prasida

Śrī Gāndharvā-samprārthanāṣṭakam (1)

O Devī Rādhikā! Jij en Śrī Kṛṣṇa maken onafgebroken plezier in Jullie ambrozijnen liefdesspel in de dichtbebladerde hutten van plezier in Vrndavan, zoals de dronken koning der olifanten met zijn olifantenkoningin stoeit. Weest daarom, O Gāndarvikā! met mij tevreden en geef me op genadevolle wijze *darśana* van de lotusgezichtjes van Jou en Jouw dierbare Kṛṣṇa.

Śrīla Rūpa Gosvāmī bidt tot Śrīmatī Rādhikā, “Ik wil *darśana* van Jou en Kṛṣṇa hebben in het echte Vṛndāvana, *aprakāṣa* Vṛndāvana (Goloka Vṛndāvana), zoals Jullie daar door de *kuñjās* slenteren. Lalitā, Viśākhā en alle andere *sakhīs* dienen Jou daar, wanneer Jij Jouw *vihāra* of genoeglijk spel uitvoert. Mag ik Jouw genade hebben, zodat ik in staat ben om Jou en Kṛṣṇa op dat moment te kunnen zien?” Dit is één gebed.

De volgende *prārthanā* (gebed) is als volgt.

hā devī! kāku-bhara-gadgadayādya vācā

yāce nīpatya bhuvi daṇḍavad udbhaṭārtiḥ

asya prasādam abhudhasya janasya kṛtvā

gāndharvike! nīja-gaṇe ganaṇām vidhehi

Śrī Gāndharvā-samprārthanāṣṭakam (2)

O Devī Gāndharvikā, ik heb het zwaar te verduren en daarom werp ik mezelf als een stok op de grond en smeeek Jou nederig en met gebroken stem om deze dwaas genadig te zijn en me alsjeblijft tot één van Jou te rekenen.

Hier bidt Śrīla Rūpa Gosvāmī, “O Śrīmatī Rādhikā, Jij bent mijn vererenswaardige Godheid. Wees met mij te vreden.

Door Jouw genade kan ik één van Jouw *dāsīs* worden? *Hā devī! kāku-bhara-gadgadayādyā vācā* – Ik bid en huil aan Jouw lotusvoeten. Ik kan niet spreken, de tranen rollen uit mijn ogen en ik heb zoveel verdriet. Verhoor mijn gebed als-jeblijft.

“*Udbhaṭārtiḥ* – ik bid tot Jou in grote ellende. Ik ben hulpe-loos. Ik heb totaal geen kennis. Ik heb geen andere toevlucht dan Jouw lotusvoeten en mijn enige troost is te weten, dat Jij zo aardig en vrijgevig bent. Ik val aan Jouw lotusvoeten, want Je bent mijn enige hoop.

“Ik ben nogal een dwaas. Toch ben ik gretig om Jou dienst te verlenen. Ik bid daarom aan Jouw lotusvoeten, dat Je mijn naam noteert in het register van Jouw *dāsīs*.”

Hiervoor heb je geen kwalificatie nodig. We bidden gewoon om genade. We moeten deze soort gebeden doen. Begrijpen jullie dat?

Satsvarūpa Mahārāja: Ja, ik snap het.

Śrīla Gurudeva: Hiermee hoeft je nergens bang voor te zijn. Maar er moet gretigheid zijn, anders zal je niet in deze gebedstemming kunnen komen.

Satsvarūpa Mahārāja: Een andere moeilijkheid is, dat dit mentale beheersing vraagt. Het schijnt een soort meditatie te zijn...

Śrīla Gurudeva: Nee, nee. Het vraagt alleen gretigheid. Als er gretigheid aanwezig is, wordt alles uitgevoerd en volbracht. Als er geen gretigheid is, steken zoveel hindernissen de kop op; maar als gretigheid aanwezig is, kan geen belemmering in de weg komen staan.

Bhurijana dāsa: Niets kan het stoppen.

Satsvarūpa Mahārāja: Mogen we beginnen met alleen een beetje gretigheid?

Śrīla Gurudeva: Maar het ziet ernaar uit, dat er geen gretigheid is. Als er geen gretigheid is, gaat *yukti* of logisch argument een rol spelen bij de overweging, of we al of niet voor deze aanwinst moeten bidden. Als er wel gretigheid is, is er geen behoefte aan redeneren. Onze *rāgānuga-sādhana* wordt dan zeer geheiligd en geheim gehouden en dan willen we degenen ontmoeten, die in deze *sādhana* een sterke interesse hebben. We bespreken deze onderwerpen met geen ander.

Tegen die tijd is er geen behoefte aan schriftuurlijke *yukti*; geen behoefte om door schriftuurlijke redenering en logica te worden overtuigd. Stel je voor, een man houdt van een dame en een dame houdt van een man. Er is geen reden, waarom de dame van die man houdt; ze zag hem eenvoudig en werd op hem verliefd. Gretigheid lijkt daarop.

We dienen altijd te proberen om *vaidhī-bhakti* uit te voeren en te denken, “Ik voer *vaidhī-bhakti* uit door de gratie van Kṛṣṇa, die zo genadevol is.” Later zal gretigheid verschijnen. De praktijk van beide niveau’s is dezelfde; er is geen verschil. Er is iets verschil, maar geen echt verschil.

Als een blinde om iets bidt, kan dat geen kwaad. “Ik wil in Vṛndāvana zijn.” Welk nadeel steekt in een dergelijk verlangen? “Ik wil mijn Gurudeva in transcendent Goloka Vṛndāvana dienen.” Dit verlangen doet geen kwaad. We moeten vermijden te denken, “Ik ben een *gopī*, een *mañjarī*. Ik ver-

leen dienst aan die en die.” We zijn niet gekwalificeerd om daar naartoe te gaan, dus we bidden om die kwalificatie.

OVER DE SPREKER

Srila

Bhaktivedanta Narayana Maharaja

OP DE HEILIGE EN GUNSTIGE DAG VAN MAUNĪ Amāvasyā in 1921 nam Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja zijn goddelijke geboorte in een devote familie van Vaiṣṇava's in Tivārīpura in de deelstaat Bihar, India.

In februari 1946 heeft hij zijn *gurudeva*, Śrī Śrīmad *Bhakti* Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja, ontmoet, waarna zijn leven van volkomen en exemplarische wijding aan Gaudiya vaiṣṇavisme of het pad van *kṛṣṇa-bhakti* in de lijn van Śrī Caitanya Mahāprabhu zich begon te manifesteren.

Hij heeft zijn *gurudeva* vergezeld op zijn uitgestrekte prediktournée's door India en heeft hem actief bijgestaan bij het

bevorderen van de lessen van Śrī Caitanya Mahāprabhu voor het eeuwigdurende welzijn van de levende wezens in deze wereld. Hiertoe behoorde het regelmatig ontvangen van de duizenden pelgrims, die de jaarlijkse *parikramā* van Śrī Navadvīpa-dhāma, de verschijningsplaats van Śrī Caitanya Mahāprabhu, en Śrī Vṛndāvana-dhāma, de verschijningsplaats van Śrī Kṛṣṇa kwamen lopen.

Zijn *gurudeva* had hem de instructie gegeven om de werken van vooraanstaande Gauḍīya Vaiṣṇava's in het Hindi te vertalen, een taak, die hij zijn hele leven met ijver heeft uitgevoerd en heeft geresulteerd in de publicatie van bijna vijftig heilige teksten in Hindi. Later zijn de meeste van deze onschatbare meesterwerken in het Engels en in andere grote wereldtalen vertaald.

Hij heeft vele jaren door India gereisd om de boodschap van Gauḍīya vaiṣṇavisme te verspreiden en om dezelfde reden is hij in 1996 in het buitenland gaan reizen. In de veertien jaar, die volgden, heeft hij meer dan dertig keer rond de wereld gereisd. Ongeacht of hij in India of erbuiten was, zijn predikwerk droeg altijd de kenmerkende eigenschap van het moedig ontmaskeren van misvattingen, die de specifieke betekenissen van de komst van Śrī Caitanya Mahāprabhu verduisteren. Hij deed dat in strikte navolgbaarheid aan de wens van Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura Prabhupāda en in perfecte uniformiteit met het concept van Śrīla Rūpa Gosvāmī, de meest vooraanstaande volgeling van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Door de glorieuze grondbeginselen van de Gauḍīya *sampradāya* hoog te houden heeft hij in deze tijd de functie van de ware *ācārya* uitgevoerd.

Op de leeftijd van negentig jaar heeft hij op 29 december 2010 zijn spel in deze wereld in Cakratīrtha afgerond. De volgende dag is de volkomen bekrachtigde afgezant van Śrī Gaurasundara, de belichaming van Zijn unieke mededeogen, in *samādhi* gegeven. Hij zal altijd in zijn goddelijke instructies blijven voortleven en in het hart van degenen, die aan hem zijn toegewijd.

Centra & Contacten Wereldwijd

www.purebhakti.com/contact-us/centers-mainmenu-60.html

INDIA

Mathura: *Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Jawahar Hata, U.P. 281001 (Opp. Dist. Hospital), Email: mathuramath@gmail.com • **New Delhi:** *Shri Raman-vihari Gaudiya Math* – Block B-3, Janakpuri, New Delhi 110058 (Near musical fountain park), Tel: 9810192540; *Karol Bagh Centre:* Rohini-nandana dasa, 9A/39 Channa Market, WEA, Karol Bagh, Tel: 9810398406, 9810636370, Email: purebhakti.kb@gmail.com • **Vrindavan:** *Shri Rupa-Sanatana Gaudiya Math* – Dan Gali, U.P. Tel: 09760952435; *Gopinath Bhavan* – Parikrama Marga (next to Imli-tala), Seva Kunja, Vrindavan 281121, U.P., Email: vasantidasi@gmail.com • **Puri:** *Jay Shri Damodar Gaudiya Math* – Sea Palace, Chakratirtha Road. Tel: 06752-223375 • **Bangalore:** *Shri Madan Mohan Gaudiya Math* – 245/1 29th Cross, Kaggadasa pura Balaji layout, Bangalore-93, Tel: 089044277754, Email: bvvaikhana@gmail.com; *Shri Ranganath Gaudiya Math* – Hesaraghatta, Bangalore, Tel: 09379447895, 07829378386 • **Faridabad:** *Shri Radha Madhav Gaudiya Math* – 293, Sector-14, Hariyana, Tel: 09911283869 • **Navadvipa:** *Shri Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Kolerdanga Lane, Nadiya, Bengal, Tel: 09153125442

AUSTRALIA

Garden Ashram – Akhileshvari dasi, Tel: 612 66795916, Email: akhileshvari.dasi@gmail.com • *Shri Gaura Narayan Gaudiya Math* – Brisbane, Queensland, Tel: +61 403 993 746, Email: bhaktibrisbane2010@gmail.com

CHINA / HONG KONG

15A, Hillview Court, 30 Hillwood Road, Tsing Sha Tsui, Kowloon, Tel: +85223774603

UNITED KINGDOM & IRELAND

Birmingham: *Shri Gour Govinda Gaudiya Math* – 9 Clarence Road, Handsworth, Birmingham, B21 0ED, U. K., Tel: (44) 121551-7729, Email: bvashram108@gmail.com • **London:** *Shri Gangamata Gaudiya Math* – 631 Forest Road, E17 4NE London, Tel: 02080578406, Email: gangamatas@hotmail.com • **Galway:** *Family Centre* – Tel: 353 85-1548200, Email: jagannathchild@gmail.com

USA

Gaudiya Vedanta Publications Offices – Tel: (800) 681-3040 ext. 108, Email: orders@bhaktiprojects.org • **Alachua:** *Shri Shri Radha-Govinda Mandir* – Tel: (1) 386-462-2682. Email: yourbvgi@gmail.com, Website: www.bvgi.org • **Houston:** *Shri Govindaji Gaudiya Math* – Tel: (1) 281-650-8689. Email: info@sggm.org, Website: www.sggm.org

Websites

Gauḍīya Vedānta Publications (GVP)

De GVP publiceert, conserveert en distribueert de boeken van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvami Mahārāja. Voor meer informatie over de inhoud van deze boeken kunt u de volgende websites bezoeken:

www.purebhakti.com – voor nieuws, updates en gratis downloaden van boeken, lezingen en *bhajans*.

www.purebhakti.tv – voor het kijken en luisteren naar lezingen online en voor links naar updates van live web-casts.

www.harikatha.com – voor het per email ontvangen van de lezingen en video's van Śrī Śrīmad BV Nārāyaṇa Mahārāja op zijn wereldreis.

www.backtobhakti.com – voor het laatste nieuws over de IPBYS, de International Pure Bhakti Yoga Society.

Indien u meer wilt weten over boeken, lezingen, audio-opnamen, video's, lessen en de International Pure Bhakti Yoga Society (IPBYS) van Śrī Śrīmad BV Nārāyaṇa Mahārāja kunt u contact opnemen met **connectwithussoon@gmail.com**

Voor het vinden van een centrum in uw buurt:

www.purebhakti.com/contact-us

Engelse publicaties van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

<i>Arcana-dīpikā</i>	<i>Śrī Navadvīpa-dhāma-māhātmya</i>
<i>Śrī Bhajana-rahasya</i>	<i>Śrī Navadvīpa-dhāma Parikramā</i>
<i>Śrī Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu</i>	<i>Śrī Prema-samputā</i>
<i>Bhakti-rasāyana</i>	<i>Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ</i>
<i>Śrī Brahma-saṁhitā</i>	<i>Śrī Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Essence of the Bhagavad-gītā</i>	<i>Śrī Upadeśāmṛta</i>
<i>Five Essential Essays</i>	<i>Śrī Vraja-maṇḍala Parikramā</i>
<i>Going Beyond Vaikuṅṭha</i>	<i>Śrī Rāya Rāmānanda Saṁvāda</i>
<i>Harmony</i>	<i>Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī – His Life and Teachings</i>
<i>Jaiva-dharma</i>	<i>The Distinctive Contribution of</i>
<i>Letters From America</i>	<i>Śrīla Rūpa Gosvāmī</i>
<i>Śrī Manaḥ-śikṣā</i>	<i>The Essence of All Advice</i>
<i>My Śikṣā-guru and Priya-bandhu</i>	<i>The Gift of Śrī Caitanya Ma-</i>
<i>Pinnacle of Devotion</i>	<i>hāprabhu</i>
<i>Śrī Prabandhāvalī</i>	<i>The Journey of the Soul</i>
<i>Secret Truths of the Bhāgavatam</i>	<i>The Nectar of Govinda-līlā</i>
<i>Secrets of the Undiscovered Self</i>	<i>The Origin of Ratha-yātrā</i>
<i>Śiva-tattva</i>	<i>The Way of Love</i>
<i>Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Śrī Dāmodarāṣṭakam</i>	<i>Vaiṣṇava-siddhānta-mālā</i>
<i>Śrī Gauḍīya Gīti-guccha</i>	<i>Veṅu-gīta</i>
<i>Śrī Gīta-govinda</i>	<i>Walking with a Saint</i>
<i>Śrī Gopī-gīta</i>	<i>Rays of the Harmonist (periodical)</i>
<i>Śrī Harināma Mahā-mantra</i>	
<i>Śrīmad Bhagavad-gītā</i>	

Nederlandse publicaties

van **Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja**

vertaald en uitgegeven door Pro Deo Uitgever Jaya Radhe

<https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

<i>Bhagavad-gītā</i>	<i>Prabandha Pañcakam</i>
<i>Bhāgavata-rahāsyā</i>	<i>Prabandhavalī</i>
<i>Bhajana-rahāsyā</i>	<i>Prema-pradīpa</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Prema-sampūṭa</i>
<i>Boterdief</i>	<i>Reis van de ziel</i>
<i>Camatkāra-candrikā</i>	<i>Rāga-vartma-candrikā</i>
<i>Essentie van Bhagavad-gītā</i>	<i>Rāmānanda Rāya Saṁvāda</i>
<i>Geheimen van Bhajana</i>	<i>Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Geheimen van het onontdekte Zelf</i>	<i>Śiva-tattva</i>
<i>Geluk in het paradijs der dwazen</i>	<i>Śrī Rādhā</i>
<i>Gift van Śrī Caitanya Mahāprabhu</i>	<i>Śrī Rūpa Gosvāmī's bijdrage</i>
<i>Gīta-govinda</i>	<i>Summum van toewijding</i>
<i>Gopi-gīta</i>	<i>Ujjvala-nilāmaṇi-kiraṇa</i>
<i>Hari-kathāmr̥ta</i>	<i>Upadeśamr̥ta</i>
<i>Jagannātha Ratha-yātrā</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Jaiva-dharma</i>	<i>Veṇu Gīta</i>
<i>Mādhurya-kādambinī</i>	<i>Verborgen pad van devotie</i>
<i>Maharṣi Durvāsā</i>	<i>Voorbij Nirvāṇa</i>
<i>Manah-śikṣā</i>	<i>Ware sentimenten van de ziel</i>
<i>Nitya-dharma</i>	<i>Wijze van Liefhebben</i>

